

**MAANPUOLUSTUS-
KORKEAKOULU**

Taktiikan laitos

JULKAISUSARJA 2
TAKTIIKAN ASIATIE TOA
N:o 3/2000

**MPKK
SARJAT**

**SODAN JA TAISTELUN
KUVA**

MPKK sarjat yläkerta

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
TAKTIIKAN LAITOS
HELSINKI 2000

Maanpuolustuskorkeakoulu
Kurssikjasto

SODAN JA TAISTELUN KUVA

Taktiikan laitoksen sodan ja taistelun kuvaa käsitellyt seminaari 22.9.2000

Toimituskunta

Everstiluutnantti Jorma Saarelainen
Tutkija Jussi Metteri

Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa
n:o 3/2000

**MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
TAKTIIKAN LAITOS**

**ISBN 951-25-1192-4
ISSN 1238-2752**

**Edita Oy
Helsinki
2000**

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle Eversti Markku Iskanius	1
USA:n yhtymän taistelu ja joukkojen käyttöperiaatteet Persianlahden sodassa; huipputeknogialla varustetun armeijan taistelu perinteisin asevoimin varustettua armeijaa vastaan Everstiluutnantti evp, valtiotieteen maisteri Ari Raunio	4
Venäläinen operaatiotaito ja sen toteutus Tshetsheniassa Kommodori Georgij Alafuzoff	31
Näkemyks ruotsalaisesta taistelun kuvasta ja sen vaikutuksista Ruotsin puolustusvoimien kehittämistä ohjaavana tekijänä Komentajakapteeni Rami Peltonen	82
Taistelun kuva - suomalainen näkemys Eversti Markku Iskanius Eversti Juhani Kääriäinen	103
Kirjoittajat	121
Taktiikan laitoksen julkaisuja	122
Muistiinpanoja	

Lukijalle

Sodan kuvasta ja sen muuttumisesta on keskusteltu eri maiden sotilaspiireissä Persi-anlahden sodan jälkeen. On väitetty sodan muuttuneen, tai ainakin muuttuvan, nopeatempoisemmaksi, sodan aloitusvaiheen hämärtyvän ja raja-aitojen kaatuvan taktisten ja strategisten käsitteiden väliltä. On syytä huomata, että sodan ja taistelun kuva poikkeaa eri maissa toisistaan johtuen muun muassa erilaisista uhkista, olosuhteista ja yhteiskuntien kehitystasoista. Tulevaisuuden taistelusta löytyy runsaasti erilaisia visioita esimerkiksi USA:ssa, Venäjällä ja Ruotsissa. Kuitenkaan missään noissa maissa sodan ja taistelun kuvalle ei löydy selviä määritelmiä. Suomessakaan sodan ja taistelun kuvaa ei ole määritelty. Selkeä teoriapohja ja täsmällisesti määritelty käsitteistö olisivat kuitenkin edellytys kaikelle tieteelliselle tarkastelulle, mutta myös muulle toiminnalle.

Sodan ja taistelun kuva on puolustusvoimien pitkän tähtäimen suunnitteluun liittyen kohtalon kysymys. Rajoitetut resurssimme on kyettävä suuntaamaan kustannus - hyötyperiaatteella oikeisiin kohteisiin parhaan saatavissamme olevan taistelutehon aikaansaamiseksi epäsymmetrisen taistelumme tukemiseksi ja nykyisten 'aukkojemme' peittämiseksi tai ainakin niiden aiheuttamien haittojen minimoimiseksi tulevaisuuden taistelukentällä. Sodan ja taistelun kuvan oikeansuuntainen ennustaminen on välttämätön, jotta kykenemme kehittämään puolustusvoimiamme vastaamaan 2020-luvun turvallisuuspoliittisen ympäristön ughiin.

Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen opetus- ja tutkimustehtäviin kuuluu tulevaisuuden sodan kuvan tutkimisesta se osa, joka liittyy joukkojen operatiivis-taktiisiin käyttöperiaatteisiin ja tehtävien toteuttamiseen joukon komentajan päätösten mukaisesti. Tulevaisuuden sodan ja taistelun ilmiöiden sekä niiden kehittymiseen vaikuttavien seikkojen tunteminen on tärkeä osa nykyajan komentajalle asetettavista vaatimuksista.

Edellä mainittuihin sodankäynnin ja sodan kuvan muutosta luotaaviin ilmiöihin liittyen Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitos järjesti Santahaminassa 22.9.2000 sodan ja taistelun kuvaa käsittelevän seminaarin. Seminaarin päämääränä oli katsa-

uksen luominen sodan ja taistelunkuva-käsitteeseen amerikkalaisesta, venäläisestä, ruotsalaisesta sekä suomalaisesta näkökulmasta. Seminaarilla pyrittiin selvittämään sodan kuvan käsitteistöä ja lisäämään seminaarin osanottajien yleistä tietämystä sodan ja taistelun kuvaan vaikuttavista ilmiöistä.

Seminaarin alustajiksi ja asiantuntijoiksi ulkomaisten näkemysten osalta kutsuttiin Venäjällä, USA:ssa ja Ruotsissa viime vuosina opiskelleita upseereita. Näkemys suomalaisesta sodan kuvasta kirjoitettiin Taktiikan laitoksen johtajan johdolla. Seminaarin alustuksilla ei pyritty tarjoamaan valmista mallia suomalaisen sodan tai taistelun kuvan sisällöksi. Kuitenkin alustuksissa esille tulleet asiat sisältävät niitä aineksia, joista suomalaisen sodan kuva voidaan hahmottaa jatkosuunnittelun pohjaksi. Pelkkä suurvaltojen sodan kuvan mallien kritiikiton kopiointi ei tuota tässä-kään tapauksessa hyvää lopputulosta tarkastelun kohteena olleiden maiden erilaisesta historiasta, kulttuurista sekä yhteiskunta- ja turvallisuuspoliittisesta taustasta johtuen. Meidän on ehdottomasti itse muodostettava oma käsityksemme tulevaisuuden sodasta omista lähtökohdistamme.

Seminaarissa esitetyt korkeatasoiset alustukset on toimitettu artikkeleiksi tähän Taktiikan laitoksen julkaisuun. Kirjoitukset on laadittu julkiseen lähdeaineistoon perustuen. Artikkelikoonnos tarjoaa laajan kokonaisesityksen niille, jotka ovat kiinnostuneita sodan kuvan nykytilasta ja sen kehitysnäkymistä. Kirjoitukset eivät edusta puolustusvoimien virallista kantaa, vaan niissä esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat kirjoittajien omia. Everstiluutnantti Jorma Saarelainen ja maisteri Jussi Metteri ovat toimittaneet alustukset julkaisuksi.

Toivon tämän tasokkaan kirjan löytävän lukijoita myös seminaariin osanottajien ja Maanpuolustuskorkeakoulun ulkopuolelta. Toivon, että tämä julkaisu on omiaan herättämään yleisemminkin keskustelua ja ajatuksia sodan kuvaan liittyvistä asioista. Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen johtajana haluan kiittää lämpimästi kaikkia alustajia sekä niitä henkilöitä, jotka ovat työllään myötävaikuttaneet seminaarin onnistuneeseen läpivientiin ja tämän kirjan julkaisemiseen. Erityiset kiitokset haluan osoittaa Maanpuolustuskorkeakoulun tukisäätiölle ja Werner Hacklinin säätiölle, joiden taloudellinen tuki mahdollisti tämän seminaarin toteuttamisen ja kirjan painattamisen. Kiitän kommodori Georgij Alafuzoffia, everstiluutnantti Jorma Saare-

laista ja maisteri Jussi Metteriä tämän teoksen toimittamisesta sekä seminaarin järjestelyistä.

Helsingissä 12. joulukuuta 2000

Taktiikan laitoksen johtaja

Eversti

Markku Iskanius

Everstiluutnantti evp, VTM Ari Raunio

USA:n yhtymän taistelu ja joukkojen käyttöperiaatteet Persianlahden sodassa; huipputeknologialla varustetun armeijan taistelu perinteisin asevoimin varustettua armeijaa vastaan

1. Johdanto

Yhdysvaltalainen aviopari Alvin ja Heidi Toffler väittää 1990-luvun alkupuolella ilmenteessä kirjassaan Sodan ja rauhan futurologia sodankäynnin kokeneen tähän mennessä vain kaksi vallankumousta. Kolmas sodankäynnin vallankumous on parhaillaan käynnissä. Sodankäynnin ratkaisevat parametrit; kantama, tappavuus ja nopeus ovat viime vuosikymmeninä tulleet äärirajoilleen.¹

Viitteitä sodankäynnin kolmannen vallankumouksen seurauksista nähtiin Tofflereiden mukaan Persianlahden sodassa 1990-1991. Se oli kaksoissota. Yhdysvaltojen johtaman liittoutuman hyökkäys Kuwaitin vapauttamiseksi alkoi tammikuussa 1991 ilmahyökkäyksin. Irakilaisten joukkojen asemia pommitettiin toisen aallon sodankäyntivälineillä, "tyhmillä" pommeilla. Mutta Irakin pääkaupunkiin Bagdadiin iskeytyi heti liittoutuman hyökkäyksen alkuvaiheessa Tomahawk-risteilyohjuksia ja laserohjattuja pommeja. Näille kolmannen aallon aseille oli ominaista suuri tarkkuus ja kohteen mukaan mitoitettu tuhovaikutus. Vahingot kohteen ympäristössä jäivät vähäisiksi.²

Persianlahden sodassa tietämys nousi tärkeydeltään aseistuksen ja taktiikan rinnalle. Yhdysvaltojen muodostaman liittoutuman sodankäyntitavan takana oli ajatus Irakin lyömisestä tuhoamalla ja katkaisemalla sen komento- ja huoltoyhteydet³. Sotataidollisesti ajatus ei ollut uusi. Esimerkiksi ensimmäisen maailmansodan aikana englantilainen silloinen everstiluutnantti J.F.C.Fuller laati edellämäinittuun perusajatuksen pohjautuvan suunnitelman lentokoneiden ja panssarivoimien yhteiskäytöstä.

¹Toffler, Alvin ja Heidi, Sodan ja rauhan futurologia, Keuruu 1994, s. 41-42.

²Toffler, 1994, s. 84-86.

³Toffler, 1994, s. 89.

Suunnitelman nimi oli *Plan 1919*. Maailmansota päättyi ennenkuin edes päätöstä suunnitelman toteuttamisesta ennätettiin tehdä. Hyökkäyssuunnitelmaan liittyi läpimurtotaistelut rintamassa ja Saksan vastatoimenpiteiden estäminen lamauttamalla sen selustassa olleet eri johtoportaiden esikunnat. Lamauttaminen suunniteltiin toteutettavaksi ilmahyökkäyksin ja panssarivaunujen syvin murroin.⁴

Vihollisen puolustusasemien kiertämiseen perustuvaa sotataidollista ajattelua on esiintynyt jo tuhansia vuosia sitten. Käsitykseni mukaan tekniikka ei Persianlahden sodassa syrjäyttänyt operatiivisen ja taktisen ajattelun merkitystä eikä liioin eliminoinut inhimillistä tekijää sodankäynnistä.

Päinvastoin voitaisiin jopa väittää, että amerikkalaisesta näkökulmasta Persianlahden sodassa menestyivät sekä tekniikka että sotataidollinen ajattelu. Amerikkalaiset oppivat Vietnamin sodasta, että ylivoimainen tekniikka ei välttämättä tuo sodassa voittoa. Sodankäynnin yleiset periaatteet on otettava huomioon kaikilla tasoilla. Teknisen kehittämistyön lisäksi Yhdysvaltojen asevoimissa panostettiin Vietnamin sodan jälkeen asevoimien kehittämiseen kaikilla tasoilla, jotta seuraava sota ja sen ensimmäinen taistelu voitettaisiin.

Tämä vaati teknisen ja taktisen kehittämistyön lisäksi koulutuksen saattamista kaikilta osin palvelemaan edellämainittua päämäärää. Simulaattorit ovat mahdollistaneet yksittäisen sotilaan erikoistaitojen harjoittamisen ja jopa pataljoonan suuruisen joukon taistelutaidon harjoittamista "oikeissa" olosuhteissa.

2. Sodankäynnin ja taistelun yleiset periaatteet Yhdysvaltain asevoimissa

Moni upseeri on katsonut minua epäilevästi, kun olen puhunut amerikkalaisesta sotataidosta. Yleinen toteamus on useimmiten ollut, että sellaista ei ole. Tämän mielipiteen omaavat henkilöt ajattelevat, että amerikkalainen sotataito perustuu vain materiaaliseen ylivoimaan eikä mihinkään muuhun.

Ylivoimalla on kiistatta keskeinen asema amerikkalaisessa sotataidossa. Mutta teknisen ylivoiman menestyksellinen käyttö taistelukentällä vaati sotataidollisen ja taktisen

⁴Suunnitelma 1919 osalta ks. esim. Leskinen, Jari, Taktisista voitoista strategiseen tappioon Yhdysvalloissa käyty väittely Vietnamin sodan (1965-75) strategiasta, taktiikasta ja opetuksista, Sotahistorian laitos 1998, s. 146-148.

ajattelun hallintaa kaikilla tasoilla. Teknisestä ylivoimastaan huolimatta amerikkalaiset katsoivat tarvitsevänsä vastustajaansa nähden yliverstaista taitoa kaikilla tasoilla yksittäisestä sotamiehestä kenraaliin. Taidolla piti korvata määrällinen alivoimaisuus. USA:n asevoimien kehittämisen päätavoite koko kylmän sodan ajan oli valmistautua taistelemaan Euroopassa Neuvostoliiton määrällistä ylivoimaa vastaan.

Yhdysvaltain armeijan kenttäohjesäännöissä luetellut sodankäynnin yleiset periaatteet ovat pysyneet lähes samoina koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan. Ne pohjautuvat englantilaisen sotateoreetikon J. F. C. Fullerin ensimmäisen maailmansodan jälkeen kirjoittamaan listaan sodankäynnin yleisistä periaatteista. Ne ovat:

1. Päämäärähakuisuus
2. Hyökkäyksellisyys
3. Painopiste
4. Voimien taloudellinen käyttö
5. Liikkuvuus
6. Johtamisen yhtenäisyys
7. Varmuus
8. Yllätyksellisyys
9. Yksinkertaisuus

Sinänsä sodankäynnin yleiset periaatteet eivät muuttuneet USA:n asevoimissa Vietnamin sodan jälkeen. Paremminkin ryhdyttiin miettimään niiden todellista merkitystä ja vaikutusta taistelun periaatteisiin.

Vuonna 1986 ilmestyi kenttäohjesääntö (aisländ Battle Doctrine). Se oli lähinnä operatiivisen tason ohjesääntö, jossa julkaistiin armeijan taisteluopin yleiset periaatteet.⁵ Ohjesäännön mukaan operatiivisen suunnittelun perustekijöitä olivat

- painopiste (*Center of Gravity*)
- operaatiolinjat (*Lines of Operation*)
- kulminaatiopisteet (*Culminating Points*).

⁵ Ks. esim. Kolstela, Risto, Clausewitz ja Yhdysvaltain sotataito, Maanpuolustuskorkeakoulun (sota)historian laitoksen julkaisusarja 2 N:o 3, Saarijärvi 1998, s. 99-101 ja liite 8.

Operatiivisella tasolla painopiste saattoi olla

- vihollisen voimien keskittymä
- kahden ryhmittymän välialue
- elintärkeä komentopaikka
- huoltokeskus
- tärkeät viestiyhteydet.

Ohjesääntö korosti oman painopisteen suojaamista ja vihollisen painopisteen tuhoamista.

Tämä oli kirjattu vuoden 1986 kenttäohjesäännössä, eli armeijan ilma- maataisteluo-
pissa (*AirLand Battle doctrine*) operaatioiden päämääriä käsittelevään kohtaan se-
uraavasti:

"Kaikkien operaatioiden päämäärä on päästä sanelemaan tahtomme vi-
holliselle. ... Tämän tavoitteen toteuttamiseksi meidän on järkyttävä vi-
hollinen tasopainostaan voimakkaalla iskulla odottamattomasta suun-
nasta, jatkettava nopeasti painostusta, jotta vihollinen ei ennättäisi toipua
ja jatkettava aggressiivisesti operaatiota saavuttaaksemme ylemmän ko-
mentajan määrittämät tavoitteet. Parhaat tulokset saavutetaan, kun voi-
makkaat iskut on suunnattu keskeiseen vihollisvoimaan tai -alueeseen,
joiden menettäminen johtaisi vihollisen operaatioiden yhtenäisyyden
heikkenemiseen ja alenemiseen syvyydessä." (Käännös Ari Raunio).⁶

Ilma-maataisteluopin neljä päätekijää⁷ olivat:

- aloite (*initiative*)
- syvyys (*depth*)
- ketteryys (*agility*)
- synkronisuus (*synchronization*).

⁶ Swain, Richard M. "Lucky War" Third Army in Desert Storm, U.S. Army Command and General Staff College Press Fort Leavenworth, Kansas, 1997, s. 73 ja sen viitteet. Alkuperäisteksti kuuluu seuraavasti: "The Object of all operations is to impose our will upon the enemy. ... To do this we must throw the enemy off balance with a powerful blow from an unexpected direction, follow-up rapidly to prevent his recovery and continue operations aggressively to achieve the higher commander's goals. The best results are obtained when powerful blows are struck against critical units or areas whose loss will degrade the coherence of enemy operations in depth."

⁷ Scales, Robert H., Jr. Certain Victory The U.S. Army in the Gulf War, Brassey's Five Star Paperback 1997 (First Brassey's edition 1994), s. 25.

Ilma-maataisteluopin osalta on hyvä muistaa, että sen kehittämisen yksi perusajatus oli pyrkiä keksimään keinot päästä alusta alkaen käsiksi Euroopassa tapahtuvan neuvostohyökkäyksen toisen ja kolmannen portaan joukkoihin.

Kulminaatiopiste hyökkäystaistelussa oli se kohta, jolloin sotatoimi saavuttaisi tilan, jossa sen voima ei enää ylittäisi vihollisen voimaa. Tämän takia oli hyökkäyksen kaikilla tasoilla saavutettava ratkaiseva tavoite ennen hyökkäyksen kulminoitumista.

3. Persianlahden sota oli Yhdysvaltain asevoimille ja erityisesti ilmavoimille menestys

Yhdysvaltain johtaman liittoutuman sotavoimissa oli Persianlahdella joukkoja 37 maasta. Tästä huolimatta se oli sotilaallinen voitto erityisesti USA:n ilmavoimille ja armeijalle. Monilla on päälimmäisinä ajatuksina Persianlahden sotaa muistellessa massiivinen ilmasota, sitä seurannut maasota ja USA:n johtaman liittoutuman kiistan sotilaallinen voitto.

Ilmasodasta muistetaan erikoisesti televisiossa näytetyt kuvanauhat täsmäaseiden osumisista maaleihinsa. Maasota muistetaan liittoutuman ehdottoman ylivoimana. Monelle taisi jäädä mielikuva, että varsinaisia taisteluja ei käytykään. Sodan loppuvaiheen kuvat "kuoleman tiestä", jota pitkin irakilaiset pyrkivät pois Kuwaitista, jäivät mieleemme Irakin täydellisen tappion kuvaajana. Sota oli uuden tekniikan riemuvoitto.

Kuoleman tiellä romutettiin lähinnä siviilijoneuvoja ja vastaavaa sotilaallista kuljetuskalustoa. Samaan aikaan tasavaltalaiskaartin ja armeijan yksiköt vetäytyivät Basran kautta Irakin sisäosia kohti varsinaiset taisteluvälineet, panssarivaunut ja rynnäkövaunut mukanaan.

Yhdysvaltain asevoimille Persianlahden sodan menestys oli henkisesti tärkeä. Asevoimat kantoi raskaimman taakan Yhdysvaltain tappiosta Vietnamin, jossa armeija sinänsä menestyi taisteluissa, mutta sota hävittiin. Sodan jälkeen aloitettiin asevoimien jälleenrakentaminen. Yli kahdenkymmenen vuoden työn jälkeen alkoivat tulokset myös näkyä. Persianlahdella palautettiin asevoimien menetetty maine. Persian-

lahden sodan monet Yhdysvaltain asevoimien ylimmän johdon upseerit toimivat Vietnamin komppanian päällikköinä ja pataljoonan komentajina.

Persianlahden sota oli myös näyte 1980-luvulla käyttöön otetun USA:n asevoimien uuden taisteluopin ilma-maataistelu doktriinin (*AirLand Battle doctrine*) tehokkuudesta. Toisaalta sota oli myös näyte ilmavoimien voimasta. Ajatus tulevaisuuden sodan voittamisesta pelkästään ilmavoimilla sai kannatusta.

Ottamatta kantaa Persianlahden sodan jälkeisiin tapahtumiin on todettava, että ilma-maataistelu doktriinista huolimatta ilmavoimien ja maavoimien sodankäynnin integrointi taistelun aikana ei ollut kovinkaan syvällistä. Hieman karrikoiden voidaan jopa väittää, että ilmavoimat ja armeija kävivät Persianlahdella kumpikin oman sotansa. Varsinaisessa taistelussa puolustushaarojen sodankäynti oli integroitua koko sotänäyttämön näkökulmasta, mutta maavoimien taistelualueella se ei ollut sitä, ainakaan merkittävässä määrin.

Noin kolmen- neljänkymmenen kilometrin päässä etulinjasta oli tulenkäytön väliraja (*Fire Support Coordination Line*, FSCL), jonka takana ilmavoimat hyökkäsi itse valitsemiaan kohteita vastaan. Molempien amerikkalaisten armeijakuntien komentajat olivat pettyneitä, siitä että he eivät voineet merkittävästi vaikuttaa FSCL-linjan takaiseen ilmavoimien maalintamiseen. Ilmavoimien koneet tukivat kyllä armeijakuntaa. Esimerkiksi suunniteltuna ensimmäisenä hyökkäyspäivänä 25. helmikuuta olisi VII Armeijakunnan käytössä ollut 350 lentosuoritusta, joista 100 olisi lähi-ilmatukea (*close air support*).⁸

Strateginen ilmasota oli liittoutumalle menestys. Ehdoton ilmaherruus saavutettiin koko Irakin alueella. Arviot taistelukentän valmistelun (*battlefield preparation*) tehokkuudesta vaihtelevat. Tavoitteena oli aiheuttaa Irakin asevoimille vähintään 50 %:n tappiot. Irakilaisjoukkojen ilmasodassa kärsimien todellisten tappioiden arvioiminen on vaikeata. Tarkkojen prosenttien sijaan voidaan todeta ainoastaan tappioiden olleen merkittävät.

Sodankäynnin kuvan kannalta on tärkeitä todeta uudella tekniikalla varustettujen ilmavoimien pystyneen eliminoimaan vanhalla tekniikalla varustetut ilmavoimat koko-

⁸ Tom Clancy with Fred Franks, s. 255.

naisuudessaan pois sotaanäyttämöltä. Toisen maailmansodan, Korean ja Vietnamin sotien aikana alivoimaisetkin ilmavoimat pystyivät vielä toimimaan ja jopa tukemaan maavoimien taistelua. Omista sotakokemuksistamme löytyy hyvä esimerkki kesän 1944 torjuntataisteluista Karjalan kannaksella.

4. Johtamisen alueellisuus

USA:n sodankäynnin periaatteisiin kuului toisen maailmansodan jälkeen tulevan sotatoimialueen ja taistelumaaston hyvä tuntemus ja sotavoiman taktinen ja tekninen kehittäminen tätä silmälläpitäen. Armeijan pahin uhkakuva oli suursota Euroopassa Neuvostoliittoa ja sen liittolaismaita vastaan. Erityisesti tähän oli valmistauduttu.

Lähinnä Vietnamin sodan seurauksena oli USA:n asevoimille tullut selväksi, että varautuminen suurimpaan uhkaan ei välttämättä luonut tarpeellisia edellytyksiä sotavoiman käytölle sivusotaanäyttämöillä. Yhtenä keinona asiantilan korjaamisessa oli esikunnan perustaminen vastaamaan mahdollisen sotatoimialueen sotilaallisesta suunnittelusta.

USA:n suurvaltapolitiikka edellytti maan asevoimilta kykyä toimia maapallon kaikilla niillä alueilla, joilla maan kansalliset intressit sitä edellyttivät. Afganistanin sotaan liittyen presidentti Jimmy Carter totesi USA:n kansalliset intressit tärkeiksi Persianlahden alueella. Samanaikaisesti perustettiin nopean toiminnan joukot (*Rapid Deployment Force*). Neljä vuotta myöhemmin, 1983 perustettiin esikunt, Keskeinen voimaryhmä *Central Command* (CENTCOM) valmistautumaan mahdollisiin sotatoimiin Arabian niemimaalla ja sitä ympäröivällä alueella. Vuosina 1983-1989 esikunnan työ keskittyi suunnitteluun mahdollisen neuvostohyökkäyksen varalta. **Liitteessä 1** on esitetty CENTCOMin vastuualue.

Kenraali Norman H. Schwarzkopf nimitettiin *Central Commandin* komentajaksi vuonna 1989. Samana vuonna hän antoi esikunnalleen käskyn suunnitelmien tekemisestä myös Irakin hyökkäyksen varalta. Persianlahden sodassa kenraali Schwarzkopfilla ja *Central Commandilla* oli keskeinen rooli Irakin vastaisen liittoutuman sotavoiman johtamisessa.

Alueellisen johtoportaan perustaminen 1983 johti siihen, että Yhdysvalloilla oli upseereita, jotka olivat erikoistuneet sotatoimien suunnitteluun juuri Arabian niemimaalla. Amerikkalaislähteiden mukaan *Central Commandin* rauhanaikaiset suunnitelmat erityisesti joukkojen keskittämisen osalta nopeuttivat huomattavasti USA:n joukkojen siirtoa tulevalle sotatoimialueelle.

Alueellisen komentajan riittävän suuri toimivalta mahdollisti myös keskusjohtoista järjestelmää suuremman joustavuuden uhkakuvien uudistamisessa. Periaatteessa sotilaat saivat perusteet sotilaallisille uhkakuville poliittiselta johdolta. Mutta sotilaallisella suunnittelulla oli myös mahdollisuus päivän poliittisista suhdanteista vapaampaan valmistautumiseen. Luonnollisesti tällaiset suunnitelmat olivat ehdottoman salaisia ja niiden toimeenpano oli riippuvainen poliittisista päätöksistä.

5. Persianlahden sodan menestykseen sisältyi myös pettymyksiä

Liittoutuman ylin sotilasjohtaja, *Central Commandin* komentaja kenraali Norman H. Schwarzkopf ei kaikilta osin ollut tyytyväinen saavutettuun sotilaalliseen voittoon Persianlahden sodassa. Hänen maasotatoimille määrittämänsä keskeinen tavoite, tasavaltalaiskaartin tuhoaminen jäi vain osittaiseksi.

Aselepo, jonka voimaantuloa Schwarzkopf ei ollut vastustanut, astui voimaan maasotatoimien perimmäisen päämäärän kannalta liian aikaisin. Kenraali Schwarzkopf piti syyllisenä lähinnä VII Armeijakuntaa ja erityisesti sen komentajaa kenraaliluutnantti Fred Franksia.

Schwarzkopfin mielestä armeijakunta oli hyökännyt liian hitaasti eikä ollut siirtynyt ajoissa hyökkäyksestä takaa-ajoon. Armeijakunta käytti liian paljon aikaa sivustojensa suojaamiseen ja pysäytti etenemisensä pimeään ajaksi. Kenraaliluutnantti Franks puolestaan oli pettynyt Schwarzkopfin näkemykseen. Mutta Franks koki oman väittämänsä mukaan sotilasuransa suurimman pettymyksen sodan päättymistä edellisinä iltana. Joukkojen ryhmittämistä hänen käskyttämän kaksipuolisen saarrostushyökkäyksen lähtöasemiin ei voitu toteuttaa suunnitellussa aikataulussa. Tämä esti hänen armeijakunnaltaan mahdollisuuden antaa tasavaltalaiskaartin joukoille ratkaiseva isku ennen aselevon astumista voimaan. Häneltä ja hänen armeijakunnaltaan meni mahdollisuus nyt vieläkin suurempaan voittoon, vihollisen täydelliseen tuhoamiseen.

Menestyksellisestä sotatoimesta jäi näille Vietnamin sotaveteraaneille kuitenkin paha sivumaku. Molemmat ovat tuoneet tämän ilmi kirjoittamissaan kirjoissa. 3. Armeijan (3rd Army; ARCENT) komentaja, kenraaliluutnantti John Yesock on pysynyt vaiti. Toisin hänen esikunnassaan toimi sotahistorioitsijana Richard M. Swain, joka julkaisi 3. Armeijan taisteluhistorian vuonna 1997, *"The Lucky War" Third Army in Desert Storm*.

Yhdysvaltalaisen armeijan ja sen painopistesuunnassa hyökänneen VII armeijakunnan sotatoimille Persianlahden sodassa oli ominaista korkeatasoinen operatiivinen toiminta. Suunnitelmien toteuttamista ei niinkään estänyt vihollinen, vaan paremminkin kitka (*friction*), jossa inhimilliset tekijät olivat pääroolissa.

6. Persianlahden maasotatoimien operatiivinen suunnittelu

Yhdysvaltain johtaman liittoutuman kannalta arin vaihe Persianlahdella oli liittoutuman sotavoiman kokoaminen varsinaista hyökkäystä varten. Irak ei vaikeuttanut sitä ja antoi liittoutuman käytännöllisesti katsoen rauhassa valmistella hyökkäystään.

USA:n sotilaallisen voiman kasvattaminen toteutettiin elokuussa 1989 päätettyjen periaatteiden mukaisesti. Voiman kasvattaminen tapahtui kolmessa vaiheessa lähtökohtana alussa sotilaallisen voiman priorisointi ja tukeutuminen yleishuollossa "palkallishuoltoon". Vaiheet olivat seuraavat:⁹

I VAIHE välittömän pelotusvoiman luominen siirtämällä alueelle

- kaksi lentotukialuspohjaista taisteluosastoa
- hävittäjiä
- kevyitä maavoimien joukkoja

II VAIHE sotilaallisen voiman nopea kasvattaminen siirtämällä alueelle

- maataistelukoneita ja hävittäjiä
- merijalkaväen joukkoja
- kolmas lentotukialuspohjainen taisteluosasto

III VAIHE hyökkäysvoiman luominen siirtämällä alueelle

- raskaat maavoimien joukot
- ilmavoimien ja merijalkaväen raskaat osat.

⁹ Swain s. 35-37.

Liittoutuman ensimmäiset suunnitelmat olivat puolustuksellisia ja niitä korostettiin koko hyökkäystä edeltäneen ajan. Suunnittelussa tämä kaksijakoisuuden ongelma ratkaistiin siten, että esikunnat suunnittelivat ja valmistelivat puolustusotainta. Hyökkäyksen suunnittelua varten perustettiin erillinen linjaorganisaatiosta irrallinen suunnitteluelin.

Ensimmäinen hyökkäyssuunnitelman lähtökohtana oli vain yksi yhdysvaltalainen armeijakunta. Tämän suunnitelman esittelyn jälkeen USA:n presidentti Georg Bush päätti käyttää kahta amerikkalaista armeijakuntaa. Toiseksi armeijakunnaksi valittiin Eurooppaan sijoitettu VII Armeijakunta, jonka lakkauttamisvalmistelut olivat parhailaan käynnissä. Persianlahden sodan jälkeen armeijakunta palasi Yhdysvaltoihin lakkautettavaksi.

Kenraali Norman H. Schwarzkopfin ilmaisi perusajatuksensa 21. lokakuuta 1990 kahden armeijakunnan käytöstä seuraavasti¹⁰:

"Näillä kahdella armeijakunnalla (osoitti kartalla yhdysvaltalaisia armeijakuntia).

Saan voimat tänne (osoittaen Kuwaitia).

Olen voittanut hänet henkisesti.

Olen uhkaamassa hänen tasavaltalaiskaartia.

Nyt, tuhoan sen."

Suunnittelun lähtökohtana oli yhdysvaltalaisen 3. Armeijan käyttö saarrostushyökkäykseen "*Great Wheel*". Varsinaisena iskuvoimana toimisi VII Armeijakunta (*VII Corps*) ja sen vasenta sivustaa suojattaisiin XVIII Ilmakuljetteisen Armeijakunnan (*XVIII Airborne Corps*) hyökkäyksellä. Tämän armeijakunnan tulisi osalla voimastaan mahdollisesti osallistua myös tasavaltalaiskaartin tuhoamiseen. Ilmakuljetteisesta armeijakunnasta käytetään usein myös pelkästään nimitystä XVIII Armeijakunta. Liittoutuman hyökkäyssuunnitelma on esitetty **Liitteessä 2**.

Hyökkäyksen yllätyksellisyyden varmistamiseksi harhautuksella oli suuri merkitys suunnitelmassa alusta alkaen. 3. Armeijan hyökkäyssuunta pyrittiin salaamaan irakilaisilta mahdollisimman pitkään. Armeijakuntien keskittäminen lähtöalueilleen toteu-

¹⁰ Swain, s. 83.

tettiin vasta siinä vaiheessa, kun ilmasota oli alkanut ja irakilaistiedustelu oli sokaistu. Julkisuudessa annettiin myös voimakkaita viitteitä maihinnousuhyökkäyksestä Kuwaitiin. Teknisesti alivoimainen Irak ei ilmeisesti pystynyt liittoutuman hyökkäysvalmistelujen aikana tehokkaaseen tiedusteluun.

Liitteessä 3 on esitetty 3. Armeijan joukkojen siirtäminen hyökkäyksen lähtöasetelmaan.

7. Perusajatuksen sisäistäminen oli osa synkronisointia.

Hyökkäyssuunnitelman kehittäminen tapahtui aluksi linjaorganisaatiosta irrallisena. Sitä teki pieni suunnitteluryhmä. Joukkojen esikunnat keskittyivät aluksi puolustuksellisten sotatoimien suunnitteluun. Kenraali Schwarzkopfin julkistettua hyökkäyssotatoimen perusajatuksen uhrattiin paljon aikaa siihen, että kaikki ihmiset koko komentoketjussa sisäistäisivät sen. Perusajatuksen mukaiseen suunnitteluun ja valmisteluihin käytettiin myös paljon aikaa.

Itse asiassa näytti siltä, että kenraali Schwarzkopf halusi jokaisen sotamiehenkin tietävän maasotatoimen päämäärän, tasavaltalaiskaartin tuhoamisen. Näin ymmärsi asian muun muassa 14. marraskuuta puhuttelussa mukana ollut kenraalimajuri Tom Rhame. Hän oli VII Armeijakuntaan kuuluneen 1. Jalkaväkidivisioonan komentaja.

Tämän puhuttelun jälkeen armeijakunnat ja divisioonat aloittivat omien karttatarjoitustensa pitämisen. Eri tasoilla oli monia suunnittelukierroksia, joilla pyrittiin saamaan komentajat sisäistämään sotasuunnitelma. 3. Armeijan esikunnassa historioitsijana toiminut Richard M. Swain toteaa kirjassaan, että suunnitteluprosessi oli vuorovaikutteinen. Taistelusuunnitelma oli kaikkien komentajien ja esikuntien yhteisten ponnistusten tulos.

8. *Central Commandin* maasotatoimien operaatiosuunnitelma

Kenraali Schwarzkopfin johdossa olivat¹¹

1. Kenraali Yesock (3. Armeija), jonka johdossa oli kaksi peruskokoonpanoltaan amerikkalaista armeijakuntaa. Niissä oli yhteensä yhdeksän divisioonaa.
2. Kenraaliluutnantti Boomer, jonka alaisuudessa oli kaksi merijalkaväen divisioonaa.
3. Sotanäyttämön reservinä oli yksi Ratsuväkidivisioona.

Schwarzkopfin saudi-arabialaisen kollegan kenraali Khalidin johdossa olivat:

1. Saudi-arabialainen kaksi divisioonaa käsittävä voimaryhmä.
2. Egyptiläinen kaksi divisioonaa käsittävä armeijakunta.
3. Syyrialainen divisioona.

Liittoutuman maavoimissa oli yhteensä noin puoli miljoonaa miestä.

Central Commandin operaatiosuunnitelman mukaan sotatoimet voitiin jakaa neljään vaiheeseen¹²:

1. Strateginen ilmasota
2. Ilmaherruus Kuwaitin sotatoimialueella
3. Taistelulentäen valmistelu (*battlefield preparation*) ilmavoimilla
4. Maavoimien hyökkäys.

Kenraali Schwarzkopf julkaisi edellä mainitut hyökkäyksen vaiheet ja maahyökkäyksen perusajatuksen komentajilleen divisioonan komentajasta ylöspäin jo aikaisemmin mainitussa 14.11.1989 pidetyssä tilaisuudessa.¹³ Ilmasodan vaiheita ei toteutettu perättäisinä, vaan kaikkien vaiheiden lentoja suoritettiin alusta alkaen.

Tulevan hyökkäyksen strateginen tavoite oli Schwarzkopfin mukaan irakilaisien ajaminen pois Kuwaitista. Hyökkäyksen taktinen tavoite oli irakilaisjoukkojen ja erityises-

¹¹ Ks. esim. Tom Clancy with Fred Franks, s. 259.

¹² Swain, s. 127.

¹³ Clancy, Tom with General Fred Franks, Jr. (Ret.) Into the Storm on the Ground in Iraq, Sidgwick&Jackson 2000 (Ensimmäinen painos G. P. Putmans Sons 1997), s. 192.

ti heidän tasavaltalaiskaartinsa saarrostaaminen ja tuhoaminen Kuwaitin ulkopuolella. Saarrostausta toteutettaisiin amerikkalaisjoukkojen hyökkäyksellisellä manööverillä. Schwarzkopfin arvion mukaan maasodan taistelun loppuvaihe käytäisiin 15 vuorokauden kuluttua maasotahyökkäyksen alkamisesta.

9. 3. Armeijan suunnittelu

3. Armeija saapui Saudi-Arabiaan jo elokuussa ja antoi ensimmäisen operatiivisen käskynsä elokuun 22. päivänä. Armeijan toinen operatiivinen käsky annettiin lokakuussa ja se liittyi XVIII Armeijakunnan saapumiseen alueelle. Kolmannen operaatiokäskyn armeija antoi joulukuussa, kun VII Armeijakunta saapui Saudi-Arabiaan.

Maasotatoimien alkaessa 3. Armeijan vahvuus oli noin 263 000 miestä ja 73 000 ajoneuvoa sekä 1 580 lentokonetta tai helikopteria. Sivustaa suojaavan XVIII Armeijakunnan vahvuus oli 118 000 miestä, 28 000 ajoneuvoa ja 980 lentokonetta tai helikopteria. Painopistesuunnassa hyökkäävän VII Armeijakunnan vahvuus oli 145 000 miestä, 45 000 ajoneuvoa ja 600 lentokonetta tai helikopteria.¹⁴

Marraskuussa 3. Armeijan esikunta valmisteli 23 sivua käsittävän kirjallisen arvion vihollisen toimintamahdollisuuksista. Siinä käsiteltiin vihollisen eri toimintamahdollisuuksia armeijan hyökkäykseen seurauksena. 3. Armeijan tiedustelupäällikkö kenraalimajuri John Stewart arvioi tasavaltalaiskaartille kolme pääkäyttömahdollisuutta¹⁵:

1. Vastahyökkäys, jos irakilaiset näkisivät sillä olevan menestymisen mahdollisuuksia.
2. Vetäytyminen ja siihen liittyen Basran ja Kuwait Cityn puolustus sodan pitkittämiseksi.
3. Isku etelään maa-alueen valtaamiseksi kauppavaraksi pättitilanteessa.

Liitteessä 4 on esitetty amerikkalaisten arvio irakilaisdivisioonien ryhmytyksestä ennen liittoutuman hyökkäyksen alkamista.

¹⁴ Scales, s. 148-149.

¹⁵ Swain, s. 120.

Reilun viikon kuluttua aikaisemmin mainitusta, 15.11.1989 pidetystä kenraali Schwarzkopfin puhuttelusta valmistui 3. Armeijan operaatiosuunnitelma. Tässä 24.11.1989 päivätyssä suunnitelmassa armeijan komentaja kenraaliluutnantti John Yesock ei halunnut etukäteen määrittää tasavaltalaiskaartin tuhoamiseen tähtäävän iskun yksityiskohdista. *Central Commandin* komentajan ajatuksia myötäillen 3. Armeijan suunnitelmissa arvioitiin maasotatoimien kestoajaksi kaksi viikkoa.¹⁶

10. Maahyökkäyksen suunnittelu VII Armeijakunnassa

VII Armeijakunnan komentaja kenraaliluutnantti Fred Franks antoi kolmen päivän kulluttua armeijan suunnitelmasta eli 27.11.1989 omille suunnittelijoilleen ohjeet¹⁷. Liitteessä 5 on esitetty VII Armeijakunnan hyökkäyssuunnitelma.

Franksin mukaansa oli nähtävissä kolme taistelua:

1. Läpimurto irakilaiden ensimmäisen puolustusaseman lävitse.
2. Irakilaisten taktisten reservien lyöminen.
3. Tasavaltalaiskaartin tuhoaminen.

VII Armeijakunnan hyökkäyskäsky annettiin 13. päivänä tammikuuta. Käsky pysyi pääosin muuttumattomana hyökkäykseen alkuun asti.¹⁸ Kenraaliluutnantti Franks määrittä menestyksen kolme päätekijää seuraavasti¹⁹:

1. Säälimätön hyökkäys (ei taukoja sen jälkeen kun hyökkäys on käynnistynyt).
2. Painopisteen ylläpito - oli iskettävä suljetulla nyrkillä eikä avoimella kädellä.
3. Kolmen raskaan divisioonan yhteinen käyttö iskun alkaessa tasavaltalaiskaartin yhtymiä vastaan.

Käskyssä hyökkäys jaettiin kahteen vaiheeseen. Ensimmäisen eli läpimurtovaiheen osalta käskyssä mainittiin²⁰:

¹⁶ Swain, s. 92

¹⁷ Clancy, s. 226.

¹⁸ Clancy, s. 254.

¹⁹ Swain, s. 117

²⁰ Swain, s. 210.

"Ensimmäinen vaihe operaatiossamme maksimi määrä joukkoja etenee tasavaltalaiskaartia kohden minimi tappioiden lyhimmissä mahdollisessa ajassa.

...

Hätäilemätön läpimurto suoritetaan tarkasti ja synkronisoidusti. Hyökkäystä edeltää täsmällinen maalittaminen ja toiminnan toistuva harjoittelu." (Käännös Ari Raunio)

Hyökkäyksen toisesta vaiheesta etenemisestä tasavaltalaiskaartin ryhmitysalueelle käskyssä todettiin muun muassa seuraavaa:

"Iyömmä idässä olevat voimat nopeasti käyttäen taloudellisesti voimiamme ja menemme länteen päätehtävämme mukaisesti tuhoamaan tasavaltalaiskaartin johtoesikunnan nopeasti etenevässä taistelussa toimintavyöhykkeillä hyökkäämällä tulta, liikettä ja ilma-asetta hyväksikäyttäen. Taisteluhuollon täytyy seurata tiivistä mukana, koska tämän taisteluvaiheen aikana ei tule taukoja." (Käännös Ari Raunio)

Hyökkäyksen toteuttamisesta Armeijakunta laati seitsemän erilaista hyökkäyksen toteuttamisvaihtoehtoa (FRAGPLAN). Kenraali Franks oli eniten mieltynyt suunnitelmaan numero 7 (FRAGPLAN 7). Suunnitelman mukaan armeijakunta kääntyisi läpimurron jälkeen syvällä Irakissa 90 astetta ja muodostaisi kolme divisioonaa käsittävän nyrkin, joka iskisi tasavaltalaiskaartin sivustaan. Nyrkin kolmas divisioona oli armeijakunnan suunnitelman mukaan kenraali Schwarzkopfin johdossa ollut sotänäyttämön reservi eli amerikkalainen 1. Ratsuväkidivisioona (1st CavDiv). Kenraali Franksin ongelma oli, ettei hän voinut olla varma, että hän saisi kyseisen divisioonan ajoissa käyttöönsä. Maahyökkäyksen alkamispäivänä kenraali Franks arvioi, että hän joutuisi seuraavan 24-48 tunnin kuluessa päättämään, minkä suunnitelman mukaisesti hyökkäys toteutettaisiin.²¹

VII Armeijakunnan arvion mukaan irakilaisilla oli etulinjassa viisi divisioonaa ja yksi divisioona taktisena reservinä.²²

²¹ Clancy, s. 255.

²² Clancy, s. 254.

11. Havaintoja johtamisrutiineista

Liittouman sodanjohdossa pidettiin päivittäin illalla kello 19.00 tilanneselostus. Aamulla kello 07.00 oli lyhyt tilanneselostus yön tapahtumista.

VII Armeijakunta antoi kerran vuorokaudessa kello 24.00 mennessä kirjallisen tilanneselostuksen, jossa käsiteltiin edellisen 24 tunnin tapahtumia ja kerrottiin armeijakunnan aikomuksista seuraavan 24 tunnin aikana. Kenraaliluutnantti Franks arvioi *Central Commandin* tilannekuvan olleen ajoittain jopa 12 tuntia jäljessä todellisista tapahtumista.

Armeijakunnan komentajan käytössä oli esikunnan lisäksi etukomentopaikka, selustakomentopaikka ja liikkuva komentopaikka. Jokaisessa niistä ylläpidettiin tilannekuvaa. Kaikissa niistä ei kuitenkaan ollut kunnollisia yhteyksiä ylempiin johtoportaisiin.

Kenraaliluutnantti Franks kävi sodan aikana useasti alaistensa komentopaikoilla. Liikkumisvälineenä oli helikopteri. Ainakin kerran hiekkamyrsky esti lentämisen. Huonoksi onnekseen Franks oli tällöin paikassa, josta hänellä ei ollut yhteyttä 3. Armeijan komentajaan. Juuri tuolloin olisi ollut tärkeitä, että hän olisi saanut puheyhteyden armeijan komentajaan kenraaliluutnantti Yesockiin.

Armeijakunnan komentaja seurasi tilannetta 1:250 000 mittakaavaiselta kartalta. Divisioonan komentajien tilannekartat olivat mittakaavassa 1:100 000.

Kenraaliluutnantti Franksin mukaan Persianlahden sodan aikoihin armeijakunnan operaatiokäskyn laatiminen kesti uuden tehtävän jälkeen noin kolme vuorokautta. Muutettavan operaatiokäskyn uusimiseen oli periaatteessa varattava 24 tuntia aikaa. Esikunnan ja "kiinteän" komentopaikan siirtoon oli periaatteessa varattava aikaa puoli vuorokautta.

12. Ensimmäiset muutokset suunnitelmiin hyökkäyksen alkaessa

Liittoutuman maasotatoimet alkoivat 24. päivänä helmikuuta 1991 rintaman oikealla sivustalla merijalkaväen joukkojen ja vasemmalla sivustalla ranskalaisdivisioonan hyökkäyksellä. Irakilaisten vastustuksen osoittauduttua merijalkaväen alueella odo-

tettua vaisummaksi halusi kenraali Schwarzkopf käynnistää kaikkien joukkojen hyökkäykset vielä samana päivänä.

Armeijan komentaja kenraaliluutnantti Yesock soitti 24.2.1990 kello 9.30 VII Armeijakunnan komentajalle kysyen, voitaisiinko hänen armeijakuntansa hyökkäystä aikaistaa. Kenraaliluutnantti Franks antoi periaatteessa myöntävän vastauksen, mutta ilmoitti samalla ennen lopullista vastausta haluavansa keskustella asiasta omien komentajiensa kanssa.

Hyökkäyksen aikaistamisen merkitsisi VII Armeijakunnalle muun muassa suunnitellun tykistövalmistelun lyhentymistä. Ampumatarvikkeita ei ollut vielä tarpeeksi tuliasemissa. Suunnitellun kahden tunnin sijaan voitaisiin ampua vain puolen tunnin tulivalmistelu. Tätä merkityksellisempänä kenraaliluutnantti Franks piti ensimmäisen hyökkäyspäivän valoisan ajan lyhentymistä muutamaan tuntiin. Tämä oli syy siihen, että Franks neuvoteltuaan komentajiensa kanssa olisi halunnut aloittaa armeijakuntansa hyökkäyksen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa mielellään jo kello yksi. Tämä taas ei sopinut kenraali Schwarzkopfille. Egyptiläisarmeijakunta pystyisi aloittamaan hyökkäyksensä vasta kello 15.00 ja samaan aikaan amerikkalaisarmeijakunnatkin saivat aloittaa hyökkäyksensä.²³

13. Kitkaa henkilösuhteissa

Kenraali Schwarzkopfilla oli oikeastaan jo alusta alkaen huomauttamista kenraaliluutnantti Franksin suunnitelmiin armeijakunnan sotatoimen toteuttamisesta. Sotatoimien alettua kenraali Schwarzkopf oli tyytymätön VII armeijakunnan etenemisnopeuteen. Erityisesti hän syytti armeijakuntaa hyökkäyksensä pysäyttämisestä aina pimeän aikana. Kenraaliluutnantti Franks pyrki tietyissä tilanteissa välttämään hyökkäystä pimeällä vihollisen varustettuja asemia vastaan. Hänen mielestään jalkautuneena hyökkäävä jalkaväki olisi voinut kärsiä merkittäviä tappioita.

Kenraali Schwarzkopfin tyytymättömyys jatkui koko sodan ajan. Armeijan komentaja kenraaliluutnantti Yesock jäi tässä kiistassa sivuun. Hän toimi lähinnä välittäjänä, jonka sympatiat taisivat olla Franksin puolella. Näyttää siltä, että Schwarzkopfilla ei ollut sodan aikana keinoa saada tahtoansa välitettyä yksiselitteisenä kenraaliluutnantti

²³ Clancy, s. 268-273.

Franksille. Päinvastoin erimielisyydet vain kasvoivat. Tiedonkulun vaikeutta kuvaa hyvin se, että molemmat ovat sodan jälkeen julkituoneet toisistaan eroavat käsitykset sotatoimien aikana keskenään käymästään ainoasta puhelinkeskustelusta. Juuri tuon puhelinkeskustelun yhtenä keskeisenä tarkoituksena oli poistaa väärinkäsitykset komentajien väliltä.

Franks kirjoitti kuusi vuotta sodan jälkeen muun muassa seuraavasti²⁴: "Vaikkakin liittoutuman komentaja (CINC) olisi kertonut meille, että meidän pitäisi siirtyä takaa-ajoon (, mitä hän ei tehnyt), se olisi ollut virhe. Hänen tarkoituksensa olisi pitänyt olla eristää ja katkaista tasavaltalaiskaartin yhteydet ennen kaikkea ilmavoimilla niin, että VII Armeijakunta ja XVIII Armeijakunta olisivat voineet tuhota sen. Hän ei menetellyt näin, vaan raivosi etenemisnopeudestamme perustaen käsityksensä siniisiin viivoihin tilannekartalla Riadissa. Todennäköisesti ne eivät olleet edes ajan tasalla." (Käännös Ari Raunio)

14. Sodan päättämisen vaikeus

Kenraali Schwarzkopf ilmoitti puhelimitse 27. päivänä helmikuuta 1990 kello 23 3. Armeijan komentajalle kenraaliluutnantti Yesockille, että tulitauko astuisi todennäköisesti voimaan seuraavana aamuna kello 5. Yesock välitti tiedon heti armeijakuntiensa komentajille. Kello 1.30 VII Armeijakunnan esikunta antoi esikäskyn mahdollisesta väliaikaisesta tulitauosta (*Potential Temporary Cease-Fire*).²⁵

Kello 3 Schwarzkopf ilmoitti 3. Armeijalle tulitauon alkavan aamulla kello 8 ja vaati sodan viimeisten tuntien käyttämistä tehokkaasti vihollisen asevoiman tuhoamiseen. Erityisesti vaadittiin Safwan tienhaaran valtaamista. Armeija antoi asiasta oman käskynsä kello 3.30.

Sodanaikaiset väärinymmärrykset *Central Commandin* ja VII Armeijakunnan välillä huipentuivat juuri Safwan tienhaaran valtauskysymykseen. Sotatoimille tienhaaralla ei ollut suurta merkitystä. Mutta kenraali Schwarzkopf piti paikkaa sopivana aselepo-neuvotteluille. VII Armeijakunnassa ei tienhaaraan valtauskäskyyn kiinnitetty sen kummempaa huomiota. Tienhaara käytiin helikopterilla toteamassa vihollisesta va-

²⁴ Clancy, s. 295.

²⁵ Ks. esim. Swain, s. 285-286.

paaksi. Schwarzkopfin tiedustellessa tulitauon alettua armeijakunnasta, oliko tienhaara vallattu, sai hän esikunnan yhdeltä päivystävältä tilanneupseerilta myönteisen vastauksen.

Schwarzopf ilmoitti Safwan tienhaaran irakilaisille neuvottelupaikaksi. Tämän jälkeen selvisi, ettei tienhaara olutkaan amerikkalaisten hallussa. Schwarzkopf raivostui ja vaati sekä 3. Armeijan komentajalta että VII Armeijakunnan komentajalta kirjallisen selvityksen siitä, miksi Safwan tienhaara oli käskystä huolimatta jätetty valtaamatta.²⁶

Aseleponeuvottelut pidettiin Safwan tienhaaran maastossa. Sitä ennen amerikkalaiset olivat sotilaallisella voimalla uhkaamalla pakottaneet alueella olleet irakilaisjoukot poistumaan alueelta.

Liitteessä 6 on esitetty liittouman joukkojen ryhmitys aselepoetkellä.

15. Omat tappiot pysyivät pieninä

Kenraali Norman H. Schwarzkopfin maasotatoimia koskevassa perusajatuksessa oli keskeisenä päämääränä Irakin tasavaltalaiskaartin tuhoaminen.²⁷ Arabialaisten liittolaisjoukkojen tehtävä oli Kuwaitin vapauttaminen merijalkaväen armeijakunnan tukeamana. Yhdysvaltalaisen 3. Armeijan päätehtävä oli tasavaltalaiskaartin tuhoaminen. Sen piti laajalla saarrosluikkeella lännestä päästä tuhoamaan tasavaltalaiskaarti.

Sotatoimet onnistuivat sinänsä hyvin. VII Armeijakunta pääsi aloittamaan tasavaltalaiskaartin yhtymien tuhoamisen. Mutta osa joukoista oli aloittanut vetäytymisen Basran kautta syvemmälle Irakiin. Irakilaisille aiheutetuista suurista tappioista huolimatta osa tasavaltalaiskaartin joukoista säilytti taistelukykyä. Ne osallistuivat myöhemmin menestyksellisesti presidentti Husseinin vastaisten kapinallisjoukkojen tuhoamiseen.

²⁶ Swain, s. 296.

²⁷ Ks. esim. Swain, s. 73.

USA:n kokonaistappiot Persianlahden maasotatoimien aikana olivat 615 sotilasta. Näistä 107 aiheutui omasta tulesta. Kaatuneita oli 148 (35 omasta tulesta). Haavoittuneita oli 467 (72 omasta tulesta).²⁸

Amerikkalaiset olivat varautuneet huomattavasti suurempiin tappioihin. Esimerkiksi 3. Armeijan lääkintähuollon käytettävissä oli sotatoimialueella lähes 13 580 vuodepaikkaa²⁹. Suurimpien tappioarvioiden mukaan olisivat tappiot voineet viiden ensimmäisen päivän taisteluissa nousta jopa 20 000 sotilaaseen³⁰.

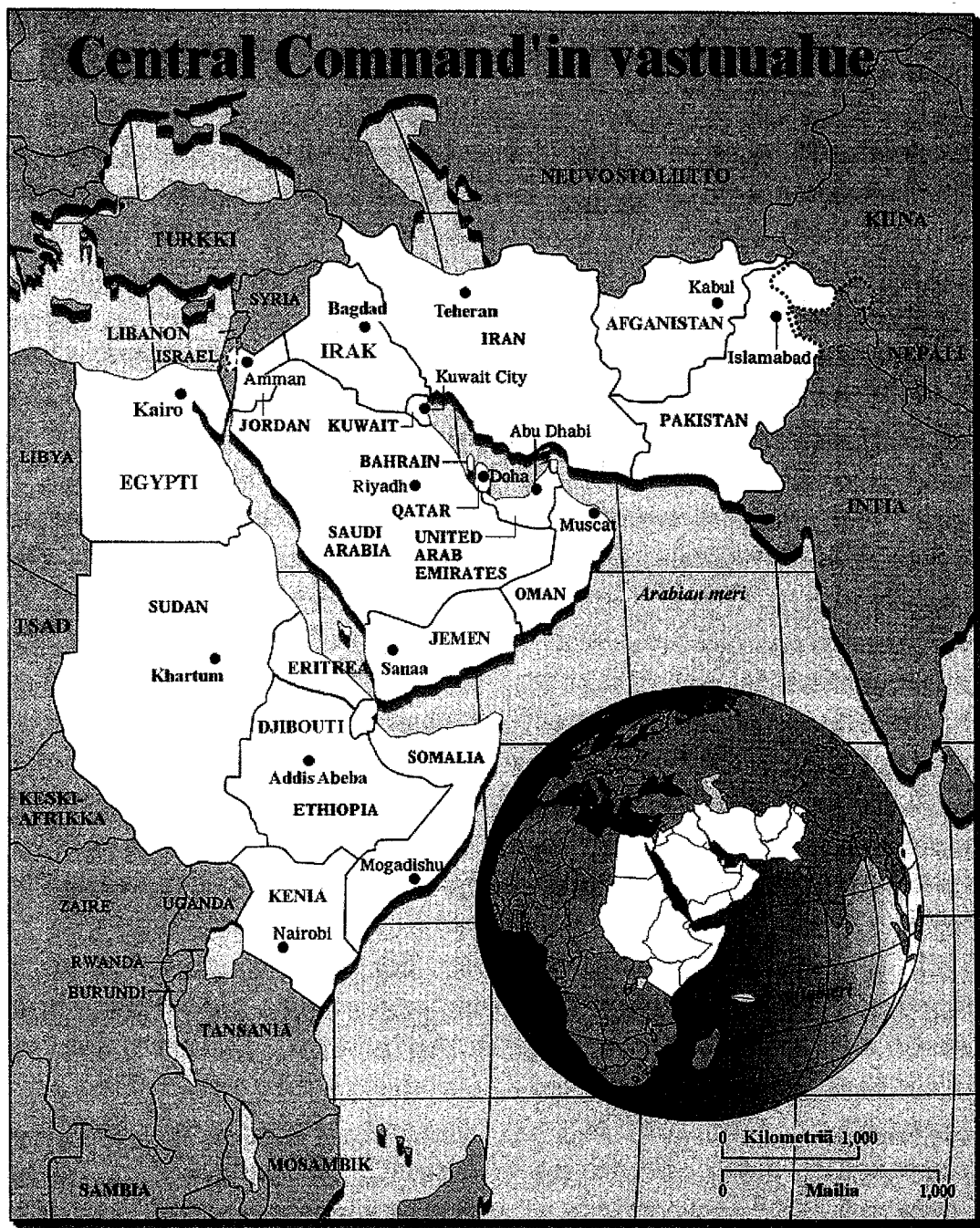
Irakilaisten tappioista on monenlaista tietoa³¹. Henkilötappioissa eri arviot vaihtelevat 10 000 ja 200 000 kaatuneen välillä. Siviilien tappiot arvioidaan yleensä noin tuhanneksi. *Central Commandin* arvioi 1.3.1990 irakilaisten kalustotappioiden olleen yli 2 000 panssarivaunua, yli 500 miehistönkuljetusvaunua ja lähes 1 500 tykkiä. Irakin armeijalle jäi toisen arvion mukaan sodan jälkeen käyttöön vielä noin 850 panssarivaunua, 1 400 miehistönkuljetusajoneuvoa ja vajaat 300 tykkiä.

²⁸ Swain, s. 181.

²⁹ Swain, s. 161.

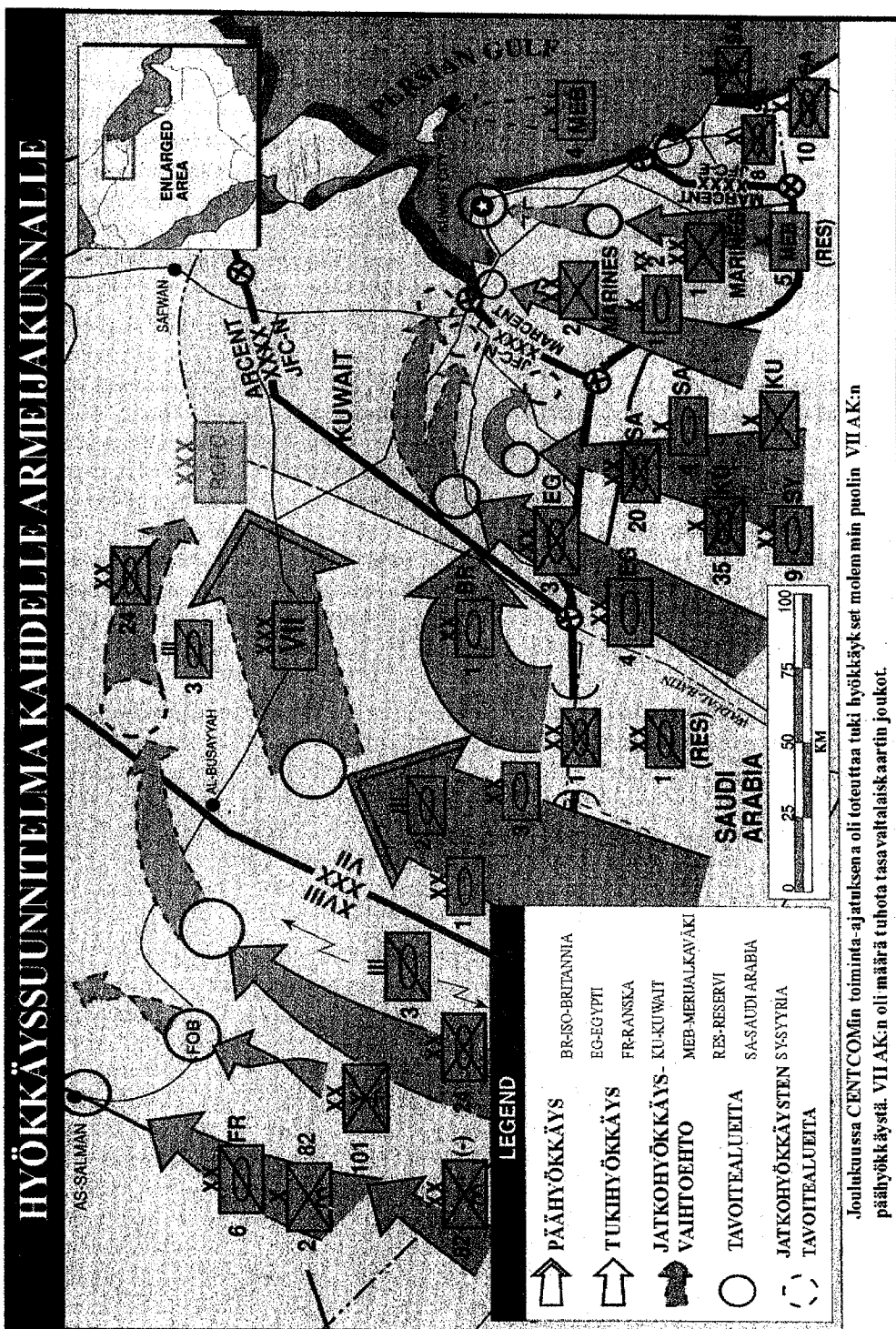
³⁰ Swain, s. 205.

³¹ Ks. esim. Gordesman, Anthony H. ja Wagner, Abraham, R., *The Lessons of Modern War Volume IV The Gulf War*, Westview Press 1996, s. 342-343 taulukot 5.7a ja 5.7b sekä s. 335 talukko 5.6

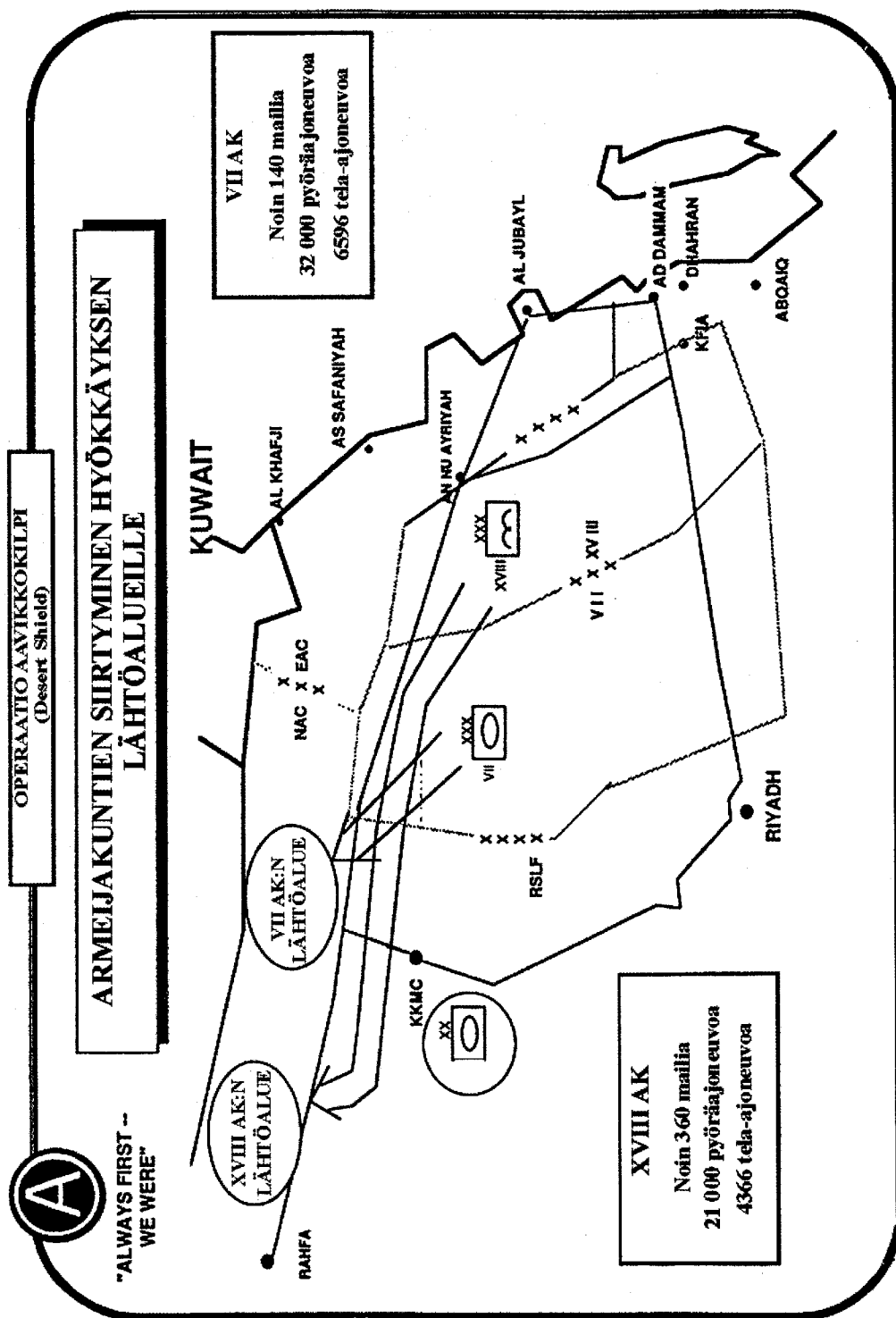
Kuva 1 Central Command'in vastuualue

Lähde: Schwarzkopf, Norman, H.: It Doesn't Take a Hero, s. 276

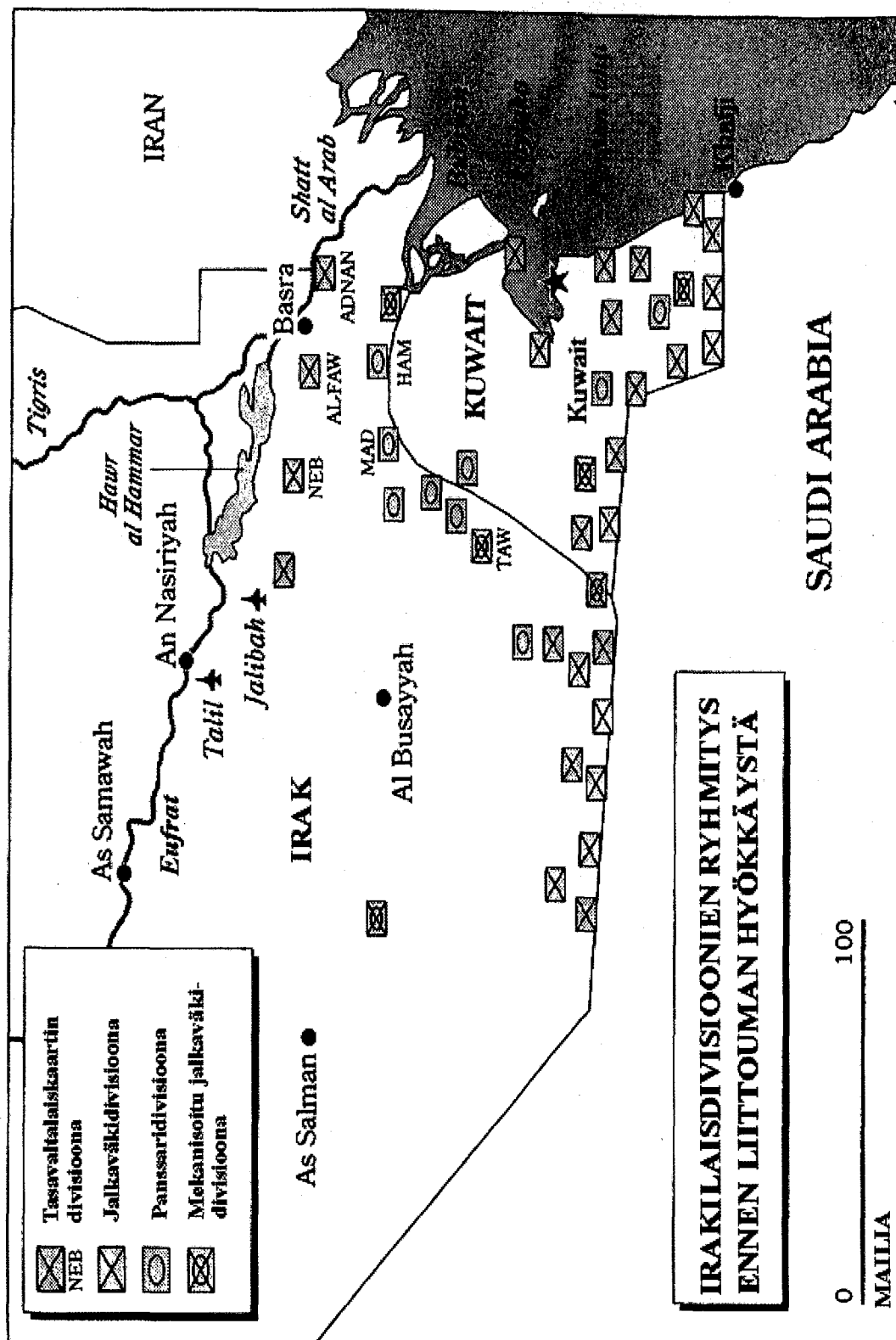
Kuva 2 Hyökkäyssuunnitelma kahdelle armeijakunnalle

Lähde: Scales, Robert, H.: Certain Victory The U.S. Army in the Gulf War, s. 130

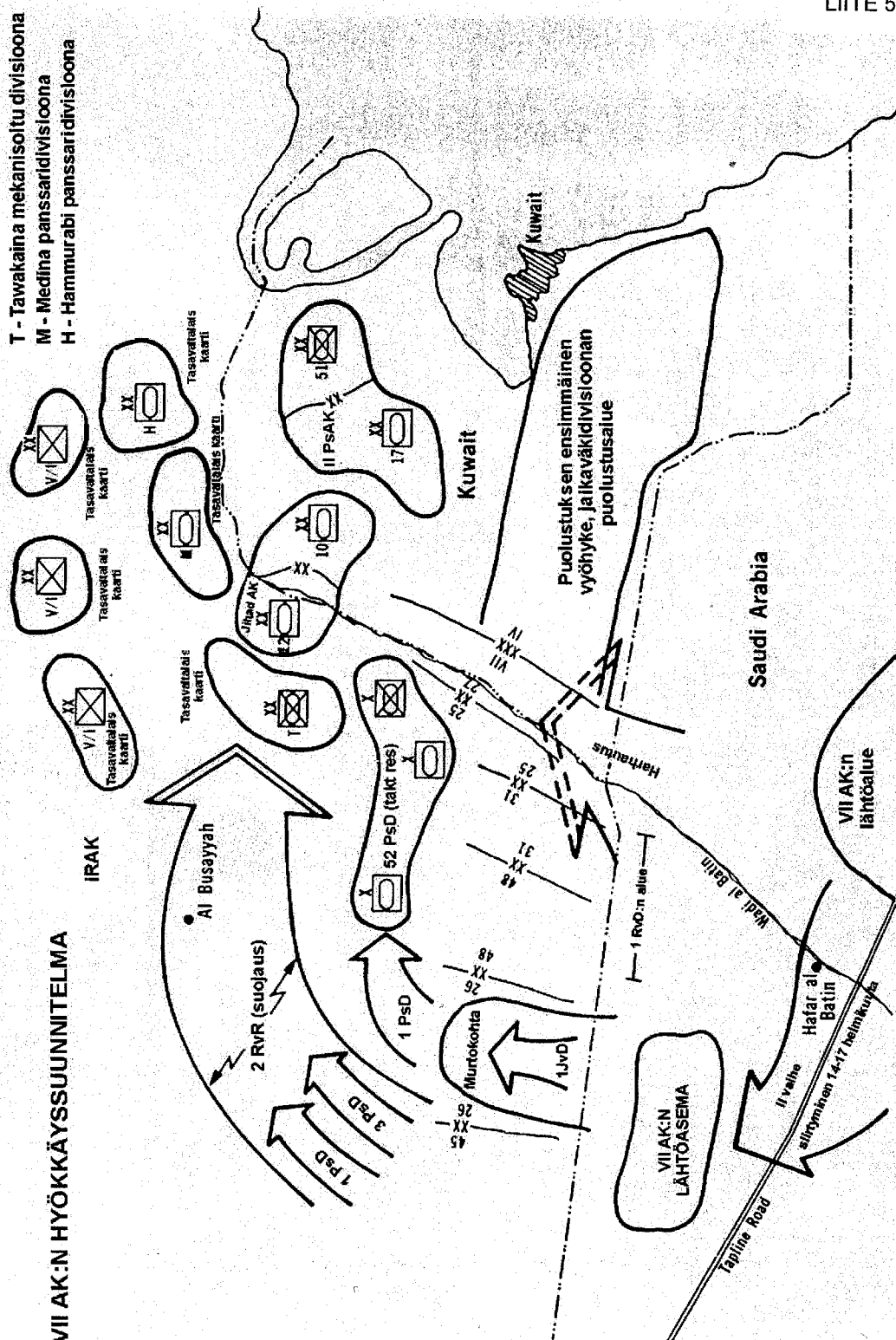
Kuva 3 Operaatio Aavikkokilpi (Desert Shield)

Lähde: Swain, Richard, M.: "Lucky War" Third Army in Desert Storm, s. 178

Kuva 4 Irakilaisdivisioonien ryhmitys ennen liittouman hyökkäystä

Lähde: Atkinson, Rick: Crusade The Untold Story of the Persian Gulf War, karttaliite 4

Kuva 5 VII Armeijakunnan hyökkäyssuunnitelma

Lähde: Military Review, January 1992, s. 13

LÄHTEET

Clancy, Tom with General Fred Franks, Jr. (Ret.); Into the Storm on the Ground in Iraq, Sidgwick&Jackson 2000 (Ensimmäinen painos G. P. Putmans Sons 1997)

Gordesman, Anthony H. ja Wagner, Abraham, R; The Lessons of Modern War, Volume IV The Gulf War, Westview Press 1996

Kolstela, Risto; Clausewitz ja Yhdysvaltain sotataito, Sotahistorian laitos 1998

Leskinen, Jari; Taktisista voitoista strategiseen tappioon. Yhdysvalloissa käyty väitelly Vietnamin sodan (1965-75) strategiasta, taktiikasta ja opetuksista, Sotahistorian laitos 1998

Scales, Robert H. Jr; Certain Victory The U.S. Army in the Gulf War, Brassey's Five Star Paperback 1997 (First Brassey's edition 1994)

Swain, Richard M; "Lucky War" Third Army in Desert Storm, U.S.Army Command and General Staff College Press, Fort Leavenworth, Kansas, 1997

Toffler, Alvin ja Heidi; Sodan ja rauhan futurologia, Keuruu 1994

Kommodori Georgij Alafuzoff

Venäläinen operaatiotaito ja sen toteutus Tshetsheniassa.

”Operaatio toteutettiin ilman välttämättömiä valmisteluja, kiireellä. Tämän vuoksi ei lopputuloskaan voinut olla toinen. Ne voimat, jotka koottiin Venäjän eri alueilta eivät yksinkertaisesti olleet valmiita yhteistoimintaan ilman koulutusta. On myös muistettava, että joukot, joukkojen johto ja esikunnat oli koulutettu klassiseen sodankäyntiin. Heitä ei oltu koulutettu taistelemaan omalla alueella ja omaa kansaa vastaan.”

Kenri L. Ivashov

1. Johdanto

Tässä kirjoituksessa käsitellään venäläisten joukkojen toimintaa vuosina 1994-1996 ja 1999-2000 käytyjen Tshetshenian sotien valossa. Sotia ei käsitellä strategisesta ja suurvaltapoliittisesta näkökulmasta, vaan kyseessä on Venäjän Federaation joukkojen operaatiotaidon tarkastelu. Tshetsheniosapuolta on käsitelty vain vastustajana, eikä sen käyttämiä menetelmiä tai niiden onnistumista ole tutkittu. Lähteinä on käytetty pääosin Venäjän avoimissa tiedotusvälineissä julkaistuja artikkeleita ja haastatteluja.

Operaatiotaito on venäläisen määritelmän mukaan sotatieteen osa, joka määrittää operatiivisen tason taistelutoimien sisällön ja näiden suhteen strategiaan sotatoimiin ja yhtymien, joukkoyksikköjen ja yksikköjen taktiikkaan. Operaatiotaito kattaa operaatioiden valmistelun sekä toteuttamisen teorian ja käytännön.

Operaatiotaidon päätehtäviä ovat muun muassa nykyaikaisen sodankäynnin operatiivisen tason (rintama, armeija, armeijakunta) taistelumuotojen (operaatioiden, iskujen) sisällön ja luonteen säännönmukaisuuksien tutkiminen sekä operaatiovalmistelujen ja operaatioiden johtamisen kehittäminen.

Venäläinen sotatiede tunnustaa sodan edelleen Clausewitzin määritelmän mukaisesti politiikan jatkamiseksi väkivallan keinoin. Tavoitteena on vastustajan pakottaminen toimimaan toisen osapuolen tavoitteiden mukaisesti. Tavoitteeseen päästään äärimmäistä väkivaltaa käyttäen. Operatiivisella tasolla tämä tarkoittaa vastustajan lyömis-

tä ja lopulta tuhoamista. Vastustaja voidaan lyödä vaikuttamalla sen elävään voimaan, kalustoon tai päätöksentekojärjestelmään. Ahtaasti tulkittuna venäläinen sotatiede edelleen pitää sotatoimen tavoitteena vastustajan elävän voiman fyysistä tuhoamista. Luonnollisesti vastustajaan vaikutetaan kaikin mahdollisin keinoin ja välinein eikä vähiten myös vastustajan mieleen ja päätöksentekoon kaikilla tasoilla. Venäläisten kokemukset ovat mitä ilmeisemmin johtaneet sellaiseen johtopäätökseen, että vain vaikuttamalla vastustajaan elävään voimaan fyysisesti voidaan saavuttaa sodalle ja operaatiolle asetetut tavoitteet.

Ensimmäinen Tshetshenian, vuosien 1994-1996 välillä käyty sota päättyi ainakin poliittiseen tappioon. Poliittinen tavoite jäi saavuttamatta, vaikka siihen luotiin sotilaallisesti operaation eri vaiheessa edellytykset. Toinen sota on edelleen käynnissä ja poliitikot lopulta päättävät, millaiseksi sodan lopputulos määräytyy. Edellytykset sodan sotilaallisesti voitokkaasti päättämiseksi on luotu. Tähän on päästy käyttämällä perinteisiä, olemassa olevia ja hyväksi koettuja taistelutapoja ja -menetelmiä.

Venäjän Federaation joukkojen sotilasoperaatio Tshetsheniassa käynnistyi 11. joulukuuta 1994. Toiminnan ilmoitettuna tavoitteena oli "perustuslaillisen järjestyksen palauttaminen". Operaation hyvin nopeasti toteutetun valmistelun ja lukuisten, etenkin sen alkuvaiheessa tehtyjen virheiden perusteella voidaan olettaa, että operaation johto ei odottanut kohtaavansa hyvin organisoitua ja tehokasta vastarintaa. Ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan päättymisen jälkeen Venäjän asevoimat joutuivat laajamittaisiin taistelutoimiin Venäjän Federaation alueella.

Venäjän Federaation asevoimat eivät olleet valmiita tämän mittakaavan laajuisiin taistelutoimiin maan sisällä. Perinteinen venäläinen (neuvostoliittolainen) sotataito oli pitänyt lähtökohtanaan oman alueen varjelemista sodan tuhovaikutuksilta ja siten taistelujen käymistä ennen kaikkea oman alueen ulkopuolella. Neuvostoliiton hajomista seuranneessa uudessa tilanteessa ei vielä oltu ehditty valmistella operatiivisia suunnitelmia myös maan rajojen sisäpuolella käytäviä taistelutoimia varten. Vielä vähemmän valmiutta sotaan ja asevoimien käyttöön maan sisällä oli maan poliittisella ja ylimmällä sotilaallisella johdolla. Johdolla ei myöskään mitä ilmeisimmin ollut selvää kuvaa sen enempää Tshetshenian presidentti Dzohar Dudajevin joukkojen valmiudesta kuin Venäjän Federaation asevoimien toimintakyvystä. Taisteluun käskettiin operaation alkuvaiheessa kouluttamattomia varusmiehiä ja henkilöstö- ja kalusto-

kokoonpanoltaan vajaita joukkoja. Sotatoimialueelle suunnattiin myös Sisäasiainministeriön yksiköjä, joiden yhteistoimintaa asevoimien kanssa ei oltu riittävästi järjestetty. Käytännössä se kehittyi vasta operaation kuluessa. Federaatiojoukot eivät varsinkaan sodan ensimmäisen vaiheen aikana pystyneet käyttämään tehokkaasti hyväkseen käytössään olevaa uusinta taisteluvälineistöä ja -kalustoa. Merkittäväksi tekijäksi muodostui se, että Venäjän Federaation joukkojen vastustajana oli hyvin motivoitunut ja taktisesti valmistautunut, omaa aluettaan puolustava joukko.

Kaikissa rajoitetun mittakaavan konflikteissa heikompi, huonommin aseistettu ja varustettu osapuoli on pyrkinyt käymään samanaikaisesti kahta sotaa. Yhtäältä on pyritty käymään varsinaisia taistelutoimia, joiden aikana pyritään välttämään ratkaisutaisteluita ja ennen kaikkea ratkaisevia tappioita. Toisaalta on pyritty käymään poliittis-psykologista sotaa, jonka tavoitteena on vaikuttaa vastustajan poliittiseen päätöksentekoon, horjuttaa sen yhteiskunnallis-poliittisten rakenteiden sisäistä vakautta ja valmiutta jatkaa sotatoimia.¹

Sota päättyi virallisesti 12 toukokuuta 1997, kun Venäjän ja Itshkerian Tshetsheenitasavallan presidentit allekirjoittivat rauhansopimuksen. Operatiivisesti tarkastellen laajamittaiset sotatoimet olivat ohi jo kesällä 1995. Tämän jälkeen tshetsheenit voittivat poliittis-psykologisen sodan Venäjää vastaan. Sen seurauksena politiikka ohjasi strategian lisäksi myös operaatiotaitoa ja jopa taktikkaa. Venäjän asevoimat eivät voineet toteuttaa suunnitelmiaan ja käyttää kalustoaan operatiivisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Kaikesta huolimatta sota muodostui Venäjän kannalta erinomaiseksi taisteluvalmiuden tarkastus- ja kehittämistilaisuudeksi, etenkin taistelussa uudentyyppistä totalitäärisen sodan keinoja käyttävää vihollista vastaan.

Sota vaati raskaan uhrin molemmilta osapuolilta. Sodan operatiivisen vaiheen eli ensimmäisen puolen vuoden aikana Venäjän Puolustusministeriön tiedotteen mukaan kaatui 1375, haavoittui 3872 ja katosi 245 federaatiojoukkojen sotilasta. Tshetsheenit ilmoittavat samana aikana tappioikseen 5400 miestä kaatuneina ja yli 3000 miestä kadonneina. Siviiliväestön tappioiksi arvioidaan useita kymmeniä tuhansia kuolleita.² Venäjän tappiot vuoden 1996 loppuun mennessä olivat yli 5000 miestä kaatuneina ja

¹ Mahnken Thomas G; Americas Next War, The Washington Quarterly, Summer 1993.

² Ajdayev J A (toim): Tshetshentsi, istoria i sovremennost, Moskova 1996

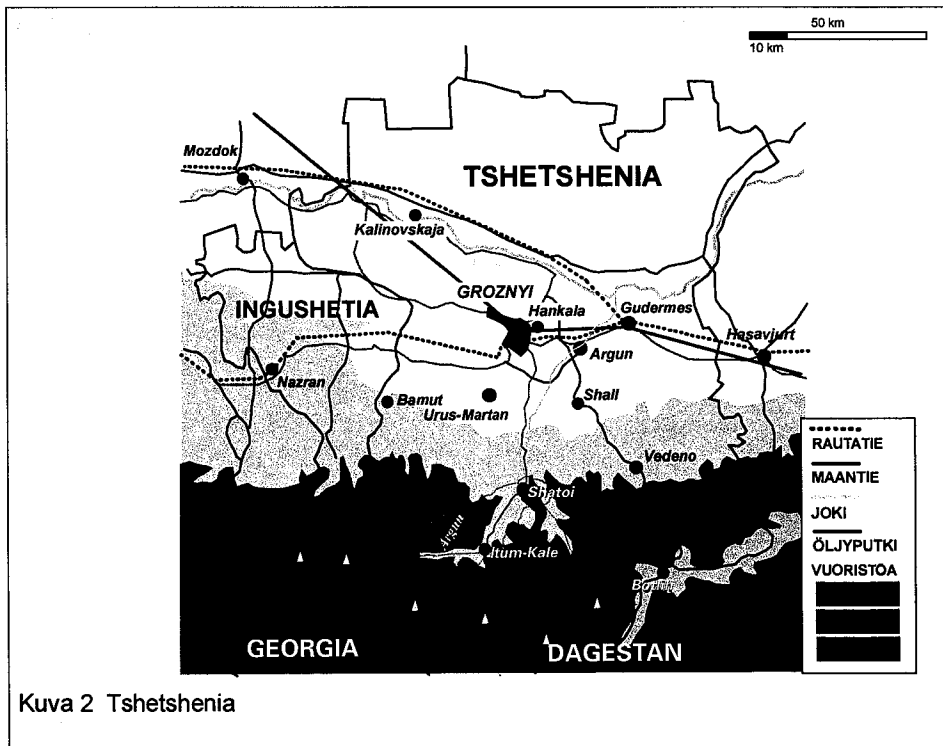
noin 40 000 miestä haavoittuneina.³ Tshetsheenien tappioiksi on eri lähteissä arvioitu ainakin noin 15 000 kaatunutta.

Tshetshenian toinen sota alkoi elokuussa 1999 Shamil Basajevin johtamien tshetsheenijoukkojen tunkeutuessa Dagestanin alueelle. Varsinaisesti Tshetshenian alueella taistelutoimet käynnistyivät lokakuussa 1999 venäläisjoukkojen muodostaessa ensin puskurivyöhykkeen Tshetshenian ja Stavropolin alueen välille ja sittemmin tiiviin saartorengaan koko Tshetshenian ympärille. Vuoden 1999 lopulta lähtien saartorengasta on supistettu ja tshetsheenijoukkojen toimintavapautta koko alueen syvyydessä rajoitettu. Huhti-toukokuussa 2000 olivat venäläisjoukot käytännössä saaneet haltuunsa Tshetshenian tasankoalueet ja pystyneet eristämään laajat tshetsheeniryhmittymät eteläiselle vuoristoalueelle. Tätä kirjoitettaessa tilanne Tshetsheniassa jatkuu epävakaina, mutta tshetsheenien järjestelmällinen ja keskitehty johdettu vastarinta on vähenemässä. Laajamittainen operointi on loppunut ja sota jatkuu ennen kaikkea miina- ja ylläkkösodankäyntinä. Toisessa sodassa on lokakuussa 2000 venäläisjoukkojen tappioiksi ilmoitettu 2472 kaatunutta ja 7076 haavoittunutta. Tshetsheenien tappioiksi voidaan arvioida noin 12000-15000 miestä kaatuneina. Marraskuun 20. päivä 2000 presidentti Putin ilmoitti tappioluvuiksi yli 2600 miestä kaatuneina, joista Puolustusministeriön alaisten joukkojen osuus on 1670 miestä kaatuneina⁴.

Kuvissa 1 ja 2 on esitetty yleiskuvat Tshetsheniasta ja sitä ympäröivästä alueesta.

³ Kulikov A, Lembik S; Tshetshenski uzel, Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

⁴ <http://www.nns.ru/press-file/dagestan>

2. Tshetshenian ensimmäinen sota 1994-1996

2.1. Tilanteesta syksyllä 1994.

Keväällä 1994 tilanne Tshetsheniassa alkoi merkittävästi kiristyä. Tilanne Stavropolin alueen ja Tshetshenian välisellä raja-alueella tuli vaikeaksi. Syyskuusta 1994 Venäjän Tshetshenian politiikka muuttui suljetuksi ja salaiseksi. Tshetshenian politiikasta vastannut kansallisuus- ja aluepolitiikan ministeri S Shahrar syrjäytettiin ja hänen tilalleen määrättiin N Jegorov. Tshetshenian politiikassa alkoi uusi salainen vaihe, jolle olivat luonteenomaista rajoitetussa piirissä tehdyt laajakantoiset päätökset.

Marraskuussa 1994 epäonnistunut salainen operaatio Groznyin valtaamiseksi pakotti Venäjän poliittisen johdon nopeuttamaan ja terävöittämään päätöksentekoaan Tshetshenian suhteen. Jos mahdollista päätöksenteko tuli entistä salaisemmaksi ja siihen osallistui vain tietty valikoitu ihmisjoukko. Tämä joukko muodostui turvallisuusneuvoston jäsenistä ja ennen kaikkea voimaministereistä. Kysymystä ei kuitenkaan tarkasteltu ministeriöiden sisällä. Esimerkiksi puolustusministeriön sisällä päätöksiä tehtiin hyvin suppeassa piirissä kutsumatta koolle ministeriön avainhenkilöistä muodostettua kollegiota. Merkittävää on, että päätöksiä tehtiin usean varapuoletusministerin näkemysten vastaisesti. Koko operaatiosta vastannut N Jegorov ei kertonut salaisista suunnitelmista oman kansallisuus- ja aluepolitiikan ministeriönsä kollegoille.⁵ Tapahtumat alkoivatkin kehittyä tämän jälkeen hallitsemattomalla nopeudella "ajo-puun" tavoin. Allaolevassa luettelossa on esitetty tärkeimpien päätösten ja tapahtumien kulku vuoden 1994 lopulla:

29.11 Presidentti Jeltsinin vetoamus Tshetshenian konfliktin osapuolille: 48 tunnin kuluessa lopettaa tulitus, laskea aseet ja hajoittaa kaikki aseelliset ryhmittymät sekä vapauttaa vastakkainasettelun aikana vangitut kansalaiset.

1.12 Presidentin ukaasi: "Eräistä toimista oikeusjärjestyksen vahventamiseksi Pohjois-Kaukasiassa". Ukaasi vaati kaikkia luvottomasti aseita hallussaan pitäviä vapaaehtoisesti luovuttamaan ne 15.12. mennessä viranomaisille.

⁵ Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossiiskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova 1995.

7.12 Kysymystä käynnissä olevista toimenpiteistä perustuslaillisen järjestyksen ja rauhan palauttamiseksi Tshetsheniaan käsitellään turvallisuusneuvostossa, jonka aikana käytännössä tehtiin päätös konfliktin ratkaisemisesta voimakeinoin.

8.12 Tilannetta Tshetsheniassa käsitellään Federaationeuvostossa ja Duumassa. Ei päätöksiä.

9.12 Presidentti Jeltsin velvoittaa ukaasillaan Venäjän federaation hallituksen käyttämään kaikkia käytössään olevia keinoja laittomien aseellisten ryhmittymien riisumiseksi aseista Tshetshenian alueella ja oseetti-ingushien konfliktin vyöhykkeessä. Venäjän federaation hallitus velvoitti ukaasin mukaisesti päätöksellään N:o 1360: "... Siinä tapauksessa, ettei aseistariisunta onnistu, on Puolustusministeriön tuhottava ilmavoimien, panssari-tykistö- ja muu raskas asekalusto" ...⁶

Presidentin antamien ukaasien mukaisesti, Venäjän federaation asevoimille, Sisäasiainministeriön sisäisille joukoille ja Federaation turvallisuuspalvelulle määritettiin seuraavat tehtävät:

- Stablisoida tilanne
- riisua laittomat aseelliset ryhmittymät aseista ja niiden vastustaessa sitä tuhota (likvidoida) ne ja
- palauttaa laillisuus ja oikeusjärjestys Tshetshenian tasavaltaan Venäjän Federaation lakien ja asetusten mukaisesti.

Presidentin antaman tehtävän täyttämiseksi julkaisi puolustusministeri 10.12.1994 käskyn " Venäjän Federaation asevoimien yhdistetyn voimaryhmittymän muodostamisesta laittomien aseellisten ryhmittymien riisumiseksi aseista Tshetshenian tasavallan alueella".⁷

⁶ Venäjän Federaation presidentin ukaasi N:o 2166, 9.12.1994.

⁷ Venäjän Federaation puolustusministerin käsky N:o 442, 10.12.1994.

2.2. Operaatiosuunnitelma

28.2.95 Puolustusministeriössä järjestetyssä asevoimien ylimmän johdon kokouksessa puolustusministeri Pavel Gratshev kertoi, että saadun tehtävän täyttämiseksi oli laadittu seuraavanlainen toiminnan perusajatus⁸ :

Ensimmäisen vaiheen aikana, seitsemän vuorokauden kuluessa (29.11 - 6.12.1994), muodostetaan asevoimista (PLM) ja sisäisistä joukoista (SM) voimaryhmittymä toimimaan kolmessa, Mozdokin (Pohjos-Ossetia), Vladikavkazin (Ingushetia) ja Kizljarin (Dagestan) suunnassa. Joulukuun 5. päivään mennessä otetaan haltuun lähtöasemat operaation käynnistämistä varten. Rintamailmavoimat ja taisteluhelikopterit keskitetään toimintakentille 1. joulukuuta mennessä. Tshetshenian ilmatilan käyttö esitetään. Elektronisen sodankäynnin järjestelmät saatetaan valmiuteen ...

Toisen vaiheen aikana (7. - 9.12.1994) oli suunnitelmissa edetä kolmena erillisenä ryhmänä ilmavoimien ja helikoptereiden suojaamana kuutta reittiä Groznyin tuntumaan ja saartaa se. Reitit 1-2 Mozdokista - Pervomajskojen suuntaan (80-90 km), reitit 3-4 Tshermenistä - Alhan-Jurtin suuntaan (80-90 km), reitti 5 Kizljarista - Novogroznenskin suuntaan (110-190km) ja reitti 6 Tereklistä-Petropavlovskojen suuntaan (110-190 km). Suluissa olevat kilometrimäärät ilmoittavat ryhmittymien etäisyyden Groznyistä. Tarkoituksena oli muodostaa kaksi saartorengasta: ulkoinen Tshetshenian hallintoalueen ulkorajaa pitkin ja sisäinen Groznyin ympärille... Sisäisten joukkojen oli määrä asevoimien perässä edeten suojata liikenneyhteydet ja etenemisreitit.

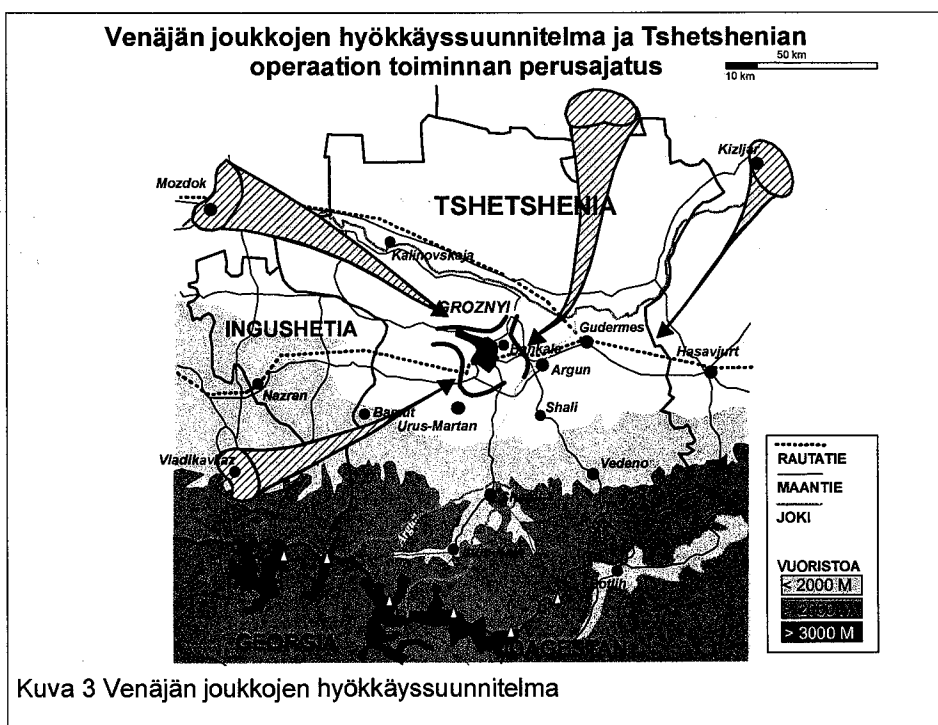
Kolmannessa vaiheessa (10.-13.12.1994) suunnitelmana oli edetä asevoimien muodostamiin ryhmiin kuuluvin yhtymin ja joukkoyksiköin etelästä ja pohjoisesta, välijana Sunzha-joki, ja ottaa haltuun presidentin palatsi, hallituksen, joukkoviestintävälineiden rakennukset ja muut tärkeät kohteet yhteistoiminnassa SM:n ja FSK:n (Federalnaja Sluzhba Kontrazvedki - vastatiedustelupalvelu) erikoisjoukkojen kanssa. Tämän jälkeen

⁸ Krasnaja Zvezda 2.3.1995, katso myös Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzeli; Hronika vooruzhenogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

tarkoituksena oli jatkaa tshetsheenien riisumista aseista ja muusta taisteluvälineistä (ml kalusto).

Neljännän vaiheen aikana joulukuun puolivälistä alkaen oli suunnitelmassa vakauttaa tilanne 5-10 vuorokauden aikana asevoimien yhtymien ja joukkoyksiköiden toimenpitein sekä luovuttaa aluevastuu sisäisille joukoille.

Tämä perusajatus oli pohjana Yleisesikunnan aloittaessa operaation suunnittelua yhteistoiminnassa muiden ministeriöiden ja virastojen kanssa. Yleisesikunnan laatima operaation toiminnan perusajatus vahvistettiin Venäjän Federaation turvallisuusneuvoston istunnossa 29.11.1994⁹. **Kuvassa 3** on esitetty Venäjän Federaation joukkojen yleinen hyökkäyssuunnitelma ja Tshetshenian operaation toiminnan perusajatus.

⁹ Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzel; Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

Operaation suunnittelemista varten Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin johtoa vahvennettiin lähettämällä Mozdokiin Yleisesikunnan Operatiivisen päähallinnon päällikön sijaisen, kenrl Shevtsovin johtama operatiivinen suunnitteluryhmä. Vastuu operaation suunnittelusta, operaatiovalmisteluista ja sotatoimien toteuttamisesta määrättiin sotilaspiirin komentajalle.

Suunnitelman yksityiskohtaisen valmistelun määräajaksi asetettiin 6.12.1994 klo 14.00. Joukkojen keskittäminen oli toteutettava 6.12 kuluessa ja ryhmittymien muodostaminen oli suoritettava 7.12 loppuun mennessä. Joukkojen valmiustarkastus määrättiin pidettäväksi 8.12.1994 ja liikkeellelähövalmiusajaksi käskettiin 11. joulukuuta 1994 klo 05.00.¹⁰

2.3. Joukkojen keskittäminen ja alkuvaiheen eteneminen.

Puolustusministeri P Gratshevin antaman ohjeistuksen mukaan aloitettiin 1.12 alkaen kolmella Tshetsheniaa sivuavalla alueella, pohjoisessa (Pohjois-Ossetia), lännessä (Ingushetia) ja idässä (Dagestan), voimakkaan asevoimia, sisäisiä joukkoja ja erikoisjoukkoja käsittävä ryhmittymän muodostaminen. Mozdokin (pohjoinen) suunnassa perustettiin ryhmittymä n:o 1 Pohjois Kaukasian Sotilaspiirin komentajan sijaisen kenrl Tshilindinin johtoon. Tämän ryhmittymän vahvuus oli 6567 miestä, 41 taistelupanssarivaunua, 132 rynnäköpanssarivaunua (BMP/BMD), 99 kuljetuspanssarivaunua (BTR) sekä 54 tykkiä ja heitintä. Vladikavkazin (länsi) suunnassa perustettiin maahanlaskujoukkojen komentajan sijaisen kenrl Tshindarovin johtoon ryhmittymä n:o 2, jonka vahvuus oli 3915 miestä, 14 helikopteria, 34 taistelupanssarivaunua, 98 rynnäköpanssarivaunua, 67 kuljetuspanssarivaunua sekä 62 tykkiä ja heitintä. Kizljarin (itä) suunnassa perustettiin 8. Kaartin armeijakunnan komentajan kenrl Rohlinin johtoon ryhmittymä n:o 3. Ryhmittymän vahvuus oli 4053 miestä, 16 helikopteria, 7 taistelupanssarivaunua, 162 kuljetuspanssarivaunua sekä 28 tykkiä ja heitintä. **Kaiken kaikkiaan Venäjän Federaation voimaryhmittymän vahvuus oli 23 800 miestä, 90 helikopteria (joista 47 taisteluhelikopteria), 80 taistelupanssarivaunua ja 208 muuta panssaroitua taisteluajoneuvoa sekä 182 tykkiä ja heitintä.**¹¹ Samalla kun joukkoja muodostettiin, käynnistettiin koko Tshetshenian alueella intensiivinen maa-, ilma- ja tekninen tiedustelu. Kaikki ilman kansallisuustun-

¹⁰sama

¹¹Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzel; Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

nusta ja omatunnuslaitetta olevat koneet ilmoitettiin ammuttavan alas. Myös Tshetshenian pääkaupungin Groznyin pommitus aloitettiin, vaikka asevoimien johto kiistikin tämän. Mozdokin sotilaslentokentästä Pohjois-Ossetiassa tuli asevoimien henkilöstön, aseistuksen ja kaluston tärkein kokoamispaikka.

Groznyissä käynnistyivät vastaavasti tshetsheenien aktiiviset puolustusvalmistelut. Kaupungissa rakennettiin murresteita, barrikadeja ja muita esteitä, linnoitettiin tulipesäkkeitä sekä sulutettiin lähestymisreittejä ja tärkeitä kohteita. Kaupungin alueelta siirrettiin tshetsheeniväestöä maaseudulle. Venäläisväestön evakuoitumista pyrittiin vaikeuttamaan. Edelleen perustettiin ja varustettiin vapaaehtoisosastoja.

Venäjän puolustusministeriön alustavien arvioiden mukaan Dzohar Dudajevilla oli taistelujen alkaessa komennossaan 11 000 -12 000 miestä. Näiden keskitysalueet olivat puolustusministeri Gratshev in mukaan tiedustelun tiedossa.

28.2.95 Puolustusministeriössä pidetyssä, Venäjän asevoimien ylimmän päällystön kokouksessa, jossa arvioitiin Tshetshenian sodan ensikokemuksia Gratshev totesi Dudajevin joukkojen vahvuuden olleen taistelun alkaessa noin 30 000 miestä, joista 2000-6000 palkkasotilasta.¹²

Kaiken kaikkiaan Groznyin ympärille oli kolmen sota edeltävän vuoden aikana rakennettu kolme puolustusvyöhykettä sekä useita linnoitettuja puolustusalueita Federaation joukkojen todennäköisiin hyökkäyssuuntiin. Lisäksi vuoristoon oli perustettu useita sissitukikohtia.

Venäläiset joukot aloittivat etenemisen kohti Groznyitä kolmena kolonnana 11. joulukuuta 1994 klo 07.00. Jo ensimmäisen päivän aikana Dagestanin ja Ingushetian suunnasta etenevistä joukoista joutui kymmeniä sotilaita tshetseenien vangiksi. Yleensä tapahtumat etenivät seuraavalla tavalla: Naiset ja lapset piirittivät etenevät taisteluajoneuvot. Ihmisjoukossa olevat tshetsheenitaistelijat riisuvat Venäjän asevoimien sotilaat aseista. Tätä edesauttoi se, ettei sotilaille oltu annettu selkeää käskeyä tulen avaamisesta. Sotilaat kuljetettiin tämän jälkeen ympäröiviin taloihin, joissa heitä pidettiin panttivankeina. Ajoneuvot saatettiin ajokelvottomaan kuntoon.

¹²sama

Selkeiden tulen avaamista koskevien ohjeiden puuttuminen johti usein outoihin ja käsittämättömiin tilanteisiin: "Helikopteri havaitsi tuliasemissa olevan tshetsheenien "Grad" raketinheittimen ja sen sijaan että tuhoaisi sen, ryhtyikin helikopteri pyytämään tulenavaamislupaa. BMP-rynnäköpanssarivaunumiehistö havaitsi, että vauhua tähdätään singolla ja kysyi radiolla, saako vastustajaa ampua vai ei."

Itse asiassa vasta operaation oltua käynnissä useita päiviä annettiin lupa vastata tulella tuleen riippumatta siitä, kuka ampui ja mistä ammuttiin¹³. Venäläisjoukot olivat vakuuttuneita siitä, että laajamittaisiin taistelutoimiin ei jouduttaisi¹⁴. Tämä vahvistaa näkemystä valmistelemattomasta operaatiosta. Ilmeisesti sotilasjohto oletti, että pelkkä asevoimien keskittäminen Tshetsheniin pakottaa Dudajevin myöntymään Moskovan asettamiin ehtoihin. Poliittinen johto toteutti klassista voimannäyttöä, jonka aikaansaaman pelotteen arveltiin riittävän.

Paikallisten olosuhteiden puutteellinen tunteminen ja ennen kaikkea tshetsheenien etevä maaston hyväksikäyttö vaikeutti federaatiojoukkojen taktisen tason tuloksellista tiedustelua. Venäläisjoukoissa vallitsi periaate: "Minkä näen, sen ilmoitan". Tämän lisäksi johtajien käyttämät topografikartat olivat mittakaavaltaan autokartaston luokkaa (1: 1 000 000 tai suurempia).

Jo varsin kaukana Groznyistä syntyi etenevien federaatiojoukkojen ja tshetsheeni-taistelijoiden välille taistelukosketus. Mitä lähemmäs kaupunkia federaatiojoukot etenivät, sitä kiivaammiksi taistelut tulivat. **Kaiken kaikkiaan etenemisvaihe Groznyin tuntumaan (noin 10 km etäisyydelle kaupungista) kesti 16 vuorokautta (11.-26.12.1994), suunnitellun kolmen vuorokauden sijaan.**

Kenraalieversti A Kvashninin mukaan Dudajevin joukkoryhmittymä muodostui 21.12.1994 päivän tilanteen mukaan 40-45 linnoitetusta tukikohdasta (opornyj punkt = joukkueen/ komppanian tukikohta), niihin liittyvistä murrosteista ja sulutteista sekä tykistön ja panssarivaunujen tuli-asemista.¹⁵

¹³Izvestia, 6.1.1995

¹⁴Izvestia 11.1.1995

¹⁵Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

Joukkojen alkuvaiheen etenemisen aikana ei ulkoisen saartorenkkaan muodostamisen Tshetshenian ympärille onnistunut. Tämän seurauksena etenkin etelän suunnasta tshetsheenitaistelijat pystyivät lähes esteettä siirtymään Groznyihin ja sieltä pois.

Operaation ensipäivien valtavat tappiot olivat seurausta päällystön kokemattomuudesta ja pyrkimyksestä tappioista huolimatta toteuttaa esimiesten käskyt. **Vihollinen myös aliarvioitiin karkeasti ja yhteistoiminnan järjestelyt eri hallinnonalojen joukkojen, eri puolustushaarojen ja aselajien välillä oli toteutettu huonosti tai toteuttamatta kokonaan.** Erityisesti on myös huomioitava, että tehtävää toteuttaessaan joukot eivät kokeneet taistelevansa vihollisen maaperällä "oikeaa vihollista" vastaan, joka lisäsi suuresti alkuvaiheen tappioita.

2.4. Groznyin valtaamisoperaatio

Päätös joukkojen etenemisestä Groznyin alueelle ja käytännössä kaupungin valtaamisesta tehtiin turvallisuusneuvoston istunnossa 26.12.94.¹⁶ Päätös tehtiin varsin nopeasti eli samana päivänä kun joukkojen eteneminen Groznyin tuntumaan oli saatu toteutettua. Joukot oli periaatteessa saatu hyökkäyksen lähtöasemaan. Tämän jälkeen voimaryhmittymän esikunta laati suunnitelman Groznyin valtaamisesta 31.12.94 - 1.1.1995 välisenä yönä. Suunnitelma oli seuraava:

Groznyin valtaamiseksi muodostettiin yhdistetty voimaryhmittymä joka koostui neljästä toimintasuunnasta kukin vahvuudeltaan noin vajaa divisioona : "Pohjoinen" (komentajana kenrm K Pulikovskij), "Koillinen" - (kenrl L Rohlin), "Länsi" (kenrm V Petruk) ja "Itä" (kenrm N Staskov)¹⁷.

Todettakoon, että kenrev Kvashninin mukaan kaupungin mittasuhteet ja vastustajan ryhmitys huomioiden olisi kaupungin valtaamiseen tarvittu vähintään 50 000 - 60 000 miestä¹⁸. Venäläisten sotaoppien mukaan menestyksen saavuttamiseksi asutuskeskuksessa on hyökkääjällä oltava noin 5-6 kertainen ylivoima puolustajaan nähden.

¹⁶Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzal; Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

¹⁷Krasnaja Zvezda 2.3.1995

¹⁸Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

28.2.1995 pidetyssä ylimmän asevoimien johdon kokouksessa Gratshev ilmoitti federaatiojoukkojen ryhmittymän vahvuuden kasvaneen Groznyin valtausoperaation alkuun mennessä 38 000 mieheen. Ryhmittymällä oli käytössään 230 taistelupanssarivaunua, 454 rynnäköpanssarivaunua ja 388 tykistöasetta ja kranaatinheitintä. Dudajevilla arvioitiin olleen 15 000 taistelijaa, 50 panssarivaunua, 100 panssaroitua ajoneuvoa, 60 tykkiä ja heitintä sekä 150 ilmatorjunta-asetta.¹⁹

Itse valtausoperaatioon osallistuneen federaatiojoukkojen ryhmittymän vahvuus oli yli 15 000 miestä, noin 200 taistelupanssarivaunua, yli 500 muuta panssaroitua taisteluajoneuvoa sekä noin 200 tykkiä ja heitintä.²⁰ Kaupunkiin oli tarkoitus suunnata noin 12 000 miestä. Voimasuhteiden kannalta epäedullinen asetelma tunnettiin. Ratkaisevaksi nähtiin kuitenkin federaatiojoukkojen kalustollinen ylivoima. Toiminnan perusajatuksena oli hyökätä pohjoisesta, läntisestä ja itäisestä suunnasta, edetä kaupunkiin ja yhteistoiminnassa SM:n ja FSK:n joukkojen kanssa vallata presidentin palatsi, hallituksen rakennukset, rautatieasema sekä muut tärkeät kohteet kaupungin keskustassa sekä saartaa Groznyin keskusta ja Katajaman kaupunginosa.

Pohjoisesta suunnasta kaksi "Pohjoisen" ryhmän rynnäkö-osastoa (pataljoona /rykmentti) ja Koilliseen" ryhmän rynnäkö-osasto saivat tehtäväkseen hyökätä vastuualueellaan ja saartaa kaupungin keskusta ja presidentin palatsi pohjoisesta.

Läntisestä suunnasta kaksi "Läntisen" ryhmän rynnäkö-osastoa sai tehtäväksi hyökätä vastuualueellaan, ottaa haltuun rautatieasema ja sen jälkeen edetä pohjoisen suuntaan ja saartaa presidentin palatsi etelästä. Jotta tshetsheenitaistelijat eivät voisi toimia kaupungin läntisestä suunnasta eivätkä tehdä ryhmitysmuutoksia selustassa, maahanlaskujoukot saivat tehtäväkseen sitoa tshetsheenit Groznyin länsipuolella sekä saartaa "Zavodskoi ja Katajama"-alueet.

Itäisessä suunnassa kahden "Itäisen" ryhmän rynnäköosaston oli määrä hyökätä Gudermes-Groznyj rautatien suunnassa, jatkaa hyökkäystään edelleen Leninin prospektin suunnassa tehtävänään edetä Sunzha-joelle, vallata sillat, yhtyä "Pohjoisen"

¹⁹sama

²⁰Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uz el, Hronika vooruzhennogo konfliktä 1994-1996. Moskova 2000.

Sisäinen vyöhyke sijaitsi presidentin palatsin ympärillä. Sen syvyys (säde) oli noin 1 - 1,5 kilometriä. Keskimmäinen vyöhykkeen syvyys oli sisäisen vyöhykkeen ulkoreunasta laskien koillisessa noin 1 km sekä luoteessa ja kaakossa noin 5 km. Ulkoinen vyöhyke myötäili kaupungin ulkorajoja.

Sisäinen vyöhyke rakentui toisiaan tukevista vastarintapesäkkeistä (tulipesäkkeistä), jotka oli sijoitettu presidentin palatsin ympärille vankkoihin kivrakenteisiin (kivitaloihin jne). Rakennusten ylimmät ja alimmat kerrokset oli valmisteltu sekä kivääricaliiperisten että panssarintorjunta-aseiden käytölle. Ordzhonikidzen ja Pobedan valtakatujen sekä Pervomajskaja kadun suuntiin oli valmisteltu tuliasemat tykistölle ja panssari-vaunuille suora-ammuntaan.

Keskimmäisen vyöhykkeen perustan muodostivat tukikohdat Staropromyslovskaja maantien alussa, puolustuspesäkkeet Sunzha-joen ylittävien siltojen alueella, Minutka-aukion alueella ja Saihanovin kadulla sekä räjäytettäväksi valmistellut öljyntuotanto- ja jalostustehtaat sekä kemiantehdas.

Ulkoinen puolustusvyöhyke muodostui tukikohdista Grozny-Mozdok, Dolinskij-Katajama-Tashkala valtateilla, sekä Netjankan, Hankalan ja Staraja Sunzhan tukikohdista idässä sekä Tshernoretshjen tukikohdasta etelässä.

Groznyin valtausta johti armeijankenraali Gratshevin johtama operatiivinen johtoryhmä, joka toimi rautatievaunuun sijoitetussa komentopaikassa Mozdokissa. Kaupungin valtaus alkoi ilmavoimien toiminnalla Ejskin, Krymskin, Mozdokin ja Budjonnovskin tukikohdista. Ilmatoiminnan jatkuvuuden takaamiseksi oli jokaista konetta kohden varattu kaksi lentäjää (miehistöä). Täsmäasejärjestelmien käyttöön (hakeutuvat ohjukset RPK-500) oli varattu viisi Su-24M konetta. Tykistö avasi tulen samanaikaisesti ilmaiskujen kanssa. Huonojen sääolosuhteiden vuoksi ilmavoimien toiminta oli käytännössä lähes tehotonta koko joulutammikuun ajan.

2.4.2. Federaatiojoukkojen toiminta Groznyin valtauksessa.

Yhteistoimintaa valtaukseseen osallistuvien joukkojen välillä ei oltu järjestetty. Viestitoiminta oli käytännössä lamautunut epäselvien viestitoimintaohjeiden takia. Toisaalta kukaan ei ollut noudattanutkaan niitä. Itse valtaussuunnitelma, eteneminen kolmesta

suunnasta, etenemisreitit ja arvioidut murtokohdat sekä käytettävä kalusto olivat kaikki Dzohar Dudajevin tiedossa.

Tshetsheenit estivät panssarikolonniin etenemisen Groznyin kapeita katuja pitkin klassisia menetelmiä hyväksikäyttäen: useimmiten ensiksi tuhottiin kärkeä etenevä ja viimeinen vaunu, minkä jälkeen ympäröivien rakennuksien useasta kerroksesta avattiin tuli rakennusten väliin jääneiden ajoneuvojen tuhoamiseksi. Vaunut, jotka pääsivät murtautumaan kaupunkiin, peruuttivat rakennusten sisään ja jatkoivat tulitoimintaansa piiritettynä. Valtaosa panssarikalustosta, joka eteni kohti kaupungin keskustaa etenkin sivukatuja pitkin, tuli tuhotuksi tai joutui pysäytettynä taistelemaan eristettynä ja piiritettynä. Pääteitä pitkin edennyt panssarikalusto kykeni murtautumaan kaupungin keskustaan, mutta ilman jalkaväen suojaa tuli tuhotuksi massamaisessa panssaritorjuntatulessa.

Uudenvuodenyönä 1995 Groznyin kaduille jäi kaatuneina yli 1500 Federaatiojoukkojen miestä. Koillisen ryhmän muodostaneesta Majkopin 131. prikaatin 26 taistelu-panssarivaunusta tuhottiin 20 ja 120 rynnäköpanssarivaunusta jäi jäljelle vain 18.²²

Kun 3. tammikuuta 1995 Mozdokissa toiminut operaation johto pystyi palauttamaan hajalle lyödyt joukot johtoonsa, kävi ilmi että toisistaan eristetyt joukot olivat ryhmittyneet puolustukseen muodostaen muutamia improvisoituja tukikohtia, joista tärkein sijaitsi rautatieaseman maastossa. **Operaation johto muutti tällöin taistelumenetelmää luopuen panssarivaunuin suoritetusta rynnäköstä ja siirtyi klassiseen (Stalingradin malli) asutuskeskustaistelun käymiseen. Menetelmän avainasioita olivat:**

- tukikohdat kerrostaloissa,
- hyökkäys pienin liikkuvien rynnäkö-osastoin,
- massamainen tarkka-ampujien käyttö ja
- ennen kaikkea tehokas raskaan (järeän) tykistön (heittimistön) käyttö.

Tulenkäytössä oli oleellista, että sitä johtivat suoraan kadulla taistelua käyvät ryhmät, joukkueet ja yksiköt.

²²Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzeli; Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

Tshetsheeniryhmät pyrkivät piirittämään improvisoidut venäläisten tukikohdat ja saamaan ne haltuunsa. Mutta heti kun tshetsheenien oma sijainti paljastui, alkoi raskas tykistö järjestelmällisesti tuhota heidän asemiaan. Federaatiojoukot kärsivät äärimmäisen raskaita tappioita Uudenvuoden rynnäköiden aikana, mutta niitä ei lyöty²³. Tilanne kehitys pakotti kuitenkin federaatiojoukkojen johdon vaihtamaan komentajia. Läntisen ryhmittymän johtajaksi määrättiin kenrmi Babitshev. Koillinen ja Pohjoinen yhdistettiin yhdeksi ryhmittymäksi (Pohjoinen) ja sen johtoon määrättiin kenrli Rohlin.²⁴

Federaatiojoukkojen hyökkäyksen tehottomuus ja runsaat tappiot johtuivat muun muassa seuraavista tekijöistä: Hyökkäävien joukkojen johto tunsu huonosti kaupungin rakenteen, katujen suuntautumisen ja luonteen, rakennusten sijoittumisen toisiinsa nähden ja ennen kaikkea maanalaisen verkoston (viemäri- viestiyhteys- ja energiansiirtotunnelit ja -kanalit) ja sen antamat mahdollisuuden vastustajan ryhmittymämuutoksille ja muulle liikkeelle. **Kaupungin jääminen saartamatta etelän suunnasta ei sotilaalliselta kannalta ole ymmärrettävissä.** Käytettävät kartat olivat 1:1 000 000 mittakaavaisia, kun niiden olisi pitänyt olla vähintään 1: 25 000 mittakaavan karttoja. Erityisiä rynnäkköosastoja eri kohteiden ja kaupunginosien valtaamiseen ei oltu muodostettu. Tärkeimpiä alueita, rakennuksia ja kohteita ei oltu määritetty eikä myöskään voimia keskitetty tärkeimpiin etenemissuuntiin. Panssarivaunut etenivät ilman jalkaväen suojaa. Etenemisreittien tiedustelu suoritettiin huonosti tai jätettiin suorittamatta. **Yhteistoiminta ilmavoimien ja tykistön kanssa oli tehotonta. Käytännössä lentäjät valitsivat itse kohteensa tietämättä, mitä ja miksi pommittivat. Eräänä virheenä voidaan pitää myös tykistön tulivalmistelun toteuttamista ennen varsinaista rynnäkkoa.** Tshetsheenijoukot saivat varoituksen ja pystyivät ryhtymään vastatoimiin ja tarpeellisiin ryhmittymämuutoksiin kärsimättä käytännössä lainkaan tappioita. Aiheutetut siviilitappiot sen sijaan mobilisoivat lisää vapaaehtoisia tshetsheenitaistelijoiden riveihin.

Epäonnistuneen kaupungin valtausyrityksen jälkeen 6.1.1995 "Läntisen" ryhmän rynnäkö-osastot pystyivät vähitellen etenemään kaupungin keskustan tuntumaan. Hyökkäystä tuki noin 100 telatykkiä ja panssarikanuunaa (122mm, 152mm, 125mm). 8. tammikuuta taisteltiin kiivaasti kaupungin keskustassa ja sekä tykistö että tarkka-ampujat estivät liikenteen Sunzha-joen yli. 9. tammikuuta ilmoitettiin Venäjän Fede-

²³Segodnja 10.1.1995

²⁴Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzeli; Hronika vooružhennogo konfliktu 1994-1996. Moskova 2000.

raation hallituksen julistavan 48 tuntia kestävän tulitauon haavoittuneiden ja kaatuneiden siirtämiseksi alueelta.

19. tammikuuta federaatiojoukot valtasivat presidentin palatsin. Tshetshenian sodanjohto oli pakotettu siirtymään varajohtamispaikkaan.

Saatuaan tuoreita voimia ja suoritettuaan ryhmittymismuutoksia federaatiojoukot jatkoivat taistelutoimia "valvonta-alueen" (hallitsemansa alueen) laajentamiseksi niin Groznyissä kuin muuallakin Tshetsheniassa. 6. helmikuuta tshetshenien järjestelmällinen vastarinta Groznyissä oli lyöty. 21. helmikuuta Grozny oli lopullisesti saarrettu kaikista suunnista. Tshetshenivastarinta jatkui kuitenkin 26. helmikuuta 1995 saakka²⁵.

Uudenvuoden yön katastrofin jälkeen federaatiojoukkojen toimintaa voidaan pitää suhteellisen tuloksellisena ja onnistuneena. Presidentin palatsi, joka oli alkuperäinen pääkohde, vallattiin runsaassa kahdessa viikossa ja järjestelmällinen vastarinta laajan kaupungin alueella saatiin nujerrettua runsaassa kuukaudessa. Todettakoon, että alkuvaiheen epäonnistumisen syinä ei pidetty niinkään taktista virhearviota, vaan kenrev Kvashninin sanoin: "Muutamien komentajien riittämätöntä määrätietoisuutta, taktista röyhkeyttä ja henkilöstön puutteellista moraalis-psykologista valmiutta. Jos kaikki olisivat toimineet kuten kenrli Rohlin, olisi Uudenvuodenrynnäkö onnistunut²⁶". (Pohjoinen ja Koillinen ryhmittymä olivat ainoat, jotka kykenivät tunkeutumaan aivan kaupungin keskustaan. Rohlinin oikea päätös ryhmittyä puolustukseen kaupunginsairaalan ja säilyketehtaan maastoon pelasti Koillisen ryhmittymän täydeltä tuholta)²⁷.

Ensimmäisten kolmen sotakuukauden (joulukuu 1994 - maaliskuu 1995) kuluessa federaatiojoukot saivat valvontaansa kolme aluetta, joissa vastarintaa ei käytännössä ollut (Naurskij, Nadteretsnij, Shelkovskij), Groznyin kaupungin (kaksi kuukautta kestäneiden taistelujen jälkeen), osan Groznyitä ympäröivästä alueesta sekä erillisiä kohteita muualla Tshetshenian alueella. Rautatieyhteys Mozdok-Tshervlennaja (Grozny)-Kizljär saatiin myös käyttökuntoon. Venäläisten tappiot olivat noin 2000-3000 miestä kaatuneina. Lisäksi taisteluissa oli menehtynyt noin 1500 - 2000 Duda-

²⁵Sama.

²⁶Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

²⁷Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzel; Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

jevin joukoissa taistellutta Venäjän kansalaista ja huomattava määrä siviiliväestöä²⁸. Noin kolmasosasta tasavallan väestöä eli noin 300 000 ihmisestä oli tullut pakolaisia. Virallisten, armeijankenraali Kolesnikovin antamien arvioiden mukaan tappioluvut olivat seuraavat²⁹: Federaatiojoukot tuhosivat 11.12.1994 - 8.2.1995 välisenä aikana 6690 tshetsheenitaistelijaa, 64 taistelupanssarivaunua (lisäksi 14 panssarivaunua oli otettu haltuun), 71 rynnäkköpanssarivaunua (+ 61 panssariajoneuvoa) 108 tykkiä (+ 45), 16 "Grad"-raketinheitintä. Taistelussa oli vallattu 179 vihollistukikohtaa ja tuhottu 11 ampumatarvikevarastoa. Vangiksi oli otettu 471 tshetsheenitaistelijaa. Omiksi tappioiksi Kolesnikov myönsi 1100 kaatunutta. Gratshevin mukaan haavoittuneita oli tammikuun 31 päivänä noin 2500 venäläistä sotilasta.

Venäjän asevoimien tiedustelupäällikön, kenrev Ladyginin mukaan (kokous 28.2.95) operaatiossa oli tuhottu yli 7000 tshetsheeniä. Samalla hän kuitenkin totesi, ettei Dudajevin regiimiä oltu lopullisesti lyöty. Tshetseeneillä arvioitiin olevan joukoissaan vielä 14 000 miestä, joista 5000 oli palkkasotilaita.³⁰

Siviiliväestön tappioiksi on arvioitu noin 25 000 ihmistä. Heistä 18700 menehtyi ilmapommitusten ja tykistön tulitoiminnan seurauksena, 1900 harhaluodeista, 1900 tarkka-ampujien tulituksen tuloksena, 1900 ryöstöjen yhteydessä ja noin 500 sairauksien seurauksena³¹.

2.5. Taistelujen toinen vaihe (maaliskuu- huhtikuun loppu 1995)

Maaliskuun puoleen väliin mennessä Venäjän asevoimien joukot oli käytännössä vedetty pois Groznyistä. Valvontavastuu kaupungissa oli luovutettu Sisäasianministeriön yksiköille. 6. maaliskuuta sisäasianministeriön joukot ottivat taisteluita haltuunsa viimeisen tshetsheenien tukialueen, Tshemoretshejen kaupunginosan. Tämän jälkeen kaupungin ympärille muodostettiin useita valvontavyöhykkeitä.

Groznyistä lähdön jälkeen asevoimien joukot etenivät Argunin, Gudermesin ja Shalin kaupunkien tuntumaan ja kaivautuivat. Siellä joukot pystyttivät vartio-asemia ja käyn-

²⁸Izvestija 10.3.1995

²⁹Ye-päälikkö akenr Kolesnikov, Izvestija 10.2.1995

³⁰Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

³¹sama

nistivät aktiivisen tiedustelun. Vaikka kiivaita taistelutoimia ei käytykään, federaatiojoukot kärsivät päivittäin tuntevia tappioita etulinjassa, tarkka-ampuijen ja "vaeltavan" tykistön tulituksen ja panssarivaunujen toiminnan seurauksena. Tämän asemasotavaiheen aikana molemmat osapuolet saivat kohdistettua tulensa vastapuolen maaleihin.

Federaatiojoukkojen eteneminen Argunin, Gudermesin ja Shalin suuntiin muutti strategista asetelmaa Tshetsheniassa. Taistelujen toinen vaihe erosi merkittävästi ensimmäisestä. Federaatioon aseellisten joukkojen kokonaisvahvuus Tshetsheniassa ja sen lähialueella oli maaliskuun puolivälissä jo noin 200 000 miestä. Edellämäinituun kokonaisuuteen kuuluvan Sisäministeriön joukkoryhmittymän vahvuus oli 18 000 miestä.³² Noin 25 % tästä kokonaisvahvuudesta eli runsas 50 000 oli Tshetsheniassa.

Jätettyään Groznyin tshetsheenit keskittivät voimansa kahteen ryhmittymään: läntiseen, joka miehitti puolustusasemat linjalla Samashki-Bamut-Assinovskaja, ja itäiseen (pääryhmittymä) linjalla Argun-Gudermes-Shali. Federaatiojoukoista oli muodostettu kaksi ryhmittymää "Pohjoinen" ja "Eteläinen". Eteläinen ryhmittymä toimi tshetsheenien läntistä ryhmittymää vastaan ja vastaavasti Pohjoinen tshetsheenien itäistä ryhmittymää vastaan. Tiedustelutietojen mukaan tshetsheeneillä oli vielä käytössään 30 panssarivaunua ja 15 raketinheitintä. Venäläisten onnistui radiotiedustelun avulla saada selville, että tshetsheenijohto pyrki käymään sotaa kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa päämääränä oli pitää Groznyi ja estää federaatiojoukkojen eteneminen muualle Tshetsheniaan, jossa oli tänä aikana määrä valmistella sissitukikohtia (sissitoimintaa). Toisessa vaiheessa oli tarkoitus järjestää Argunin, Gudermesin, Shalin ja Ahtshoj-Martanina alueen puolustus. Kolmas vaihe piti sisällään aktiivista sissitoimintaa koko tasavallan alueella.

Federaatiojoukkojen "Pohjoinen"-ryhmittymä saartoi Argunin 21. maaliskuuta mennessä. Argunin valtausta edesauttoi jo 12.3 tapahtunut Groznyitä ja Argunia hallitsevan avainkukkulan valtaus Tyynenmeren laivaston 165. merijalkaväkirykmentin ilmarynnäköpataljoonan toimesta. Argun vallattiin 23. maaliskuuta 1995. Valtaukseen osallistui ainakin neljä rykmenttiä (merijalkaväestä, maahanlaskujoukoista ja mootto-

³²Moskovskij Komsomolets 18.3.1995

roidusta jalkaväestä).³³ Samanaikaisesti asevoimien toiminnan kanssa kaksi sisäisten joukkojen prikaatia muodosti sisäisen piiritysrenkaan³⁴.

Taistelu Argunista muutti osapuolien operatiivista asetelmaa. Menetettyään Argunun ja Goiten -Kortin hallitsevan kukkulan tshetsheenit eivät pystyneet säilyttämään yhtenäistä puolustuslinjaa Gudermesin ja Shalin alueella. Illalla 30. maaliskuuta 1995 federaatiojoukot valtasivat Gudermesin, Tshetshenian toiseksi suurimman kaupungin 40 kilometriä Groznyistä itään. Gudermes oli suuri rautateiden risteysasema ja tshetsheeneille tärkeä strateginen kohde. Gudermesin valtaaminen mahdollisti lähes täydellisen Tshetshenian itäisten alueiden hallinnan. Gudermesin valtausoperaatioon ryhdyttiin välittömästi Argunin valtaamisen jälkeen. Ryhmittymää vahvennettiin vahvennetulla divisioonalla (131 MtjvD+276 MtjvR). Idästä Gudermesin saartoi 76.MhID ja lännestä 129 MtjvR/LenSp ja 74. MtjvPr.

31. maaliskuuta 1995 vallattiin Shalin kaupunki. Kaupungin asukkaat edesauttoivat valtausta, joka tapahtui käytännössä tappioita.

Gudermesin ja Shalin valtaamisen seurauksena lyötiin hajalle tshetsheeninen yhtenäinen puolustusrintama Tshetshenian keskiosissa. Itse asiassa tsetsheeneillä ei Groznyin puolustusta lukuunottamatta ollutkaan yhtenäistä rintamaa. Taistelujen alusta lähtien ja etenkin Argunin, Gudermesin ja Shalin valtaamisen jälkeen koko Tshetshenia oli käytännössä jaettu vyöhykkeisiin ja rintamalinja muodostui eri asutuskukset yhdistävistä kaarista. Kun nämä kaaret venäläisjoukkojen edetessä muodostivat ympyrän, asutuskuskuks useimmiten tyhjenti tshetsheenitaistelijoista. Venäläisjoukkojen edetessä asutuskuskuksiin tilanne muuttui. Lähialueille vetäytyneet tshetsheenit pyrkivät eristämään venäläisjoukot toinen toisistaan ja tuhoamaan ne asutuskuskuksiin. Tykistön käyttö osoittautui tässä tapauksessa tehottomaksi. Tämän vuoksi joutuivat federaatiojoukot toistuvasti yhä uudelleen piirittämään samat asutuskusukset ja ottamaan ne uudelleen haltuun.³⁵

Menetettyään Argunin, Gudermesin ja Shalin, tshetsheenijoukot muuttivat taistelutaktiikkaansa. Tshetsheenitaistelijat eivät muodostaneet enää yhtenäistä armeijaa,

³³Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

³⁴Krasnaja Zvezda 25.3.1995

³⁵Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995

vaan olivat suurelta osin muuntuneet pienehköiksi itsenäisiksi sissiosastoiksi. Pitkäaikaisia asemasodalle ominaisia taisteluita ei enää tapahtunut. Tilanne muutti myös tshetsheenitaistelijoiden henkistä asennoitumista. Menetettyään mahdollisuuden ratkaisevasti vaikuttaa kokonaistilanteen kehitykseen, taistelun päämotiiviksi tuli kosto kaatuneiden omaisten puolesta. Tämä johti taistelutoiminnan äärimmäiseen julmuuteen Etelä-Tshetsheniassa. Sodan kansainvälisiä oikeussääntöjä ja lakeja ei noudatettu kummankaan osapuolen toimesta.

8. huhtikuuta federaatiojoukot saivat päätökseen Länsi-Tshetsheniassa sijaitsevan Samashkin valtausoperaation. Virallisten lähteiden mukaan taistelujen aikana tuhoettiin 130 tshetsheenikapinallista ja 124 otettiin vangiksi. Federaatiojoukkojen tappiot olivat 13 miestä kaatuneina. Kolme asutuskeskusta, Samashki, Davidenko ja Novij Sharoj, jonne oli ryhmittyneenä voimakkaita tshetsheeniosastoja, tuli venäläislähteiden mukaan "täysin puhdistetuiksi" kapinallisista. Operaatio toteutettiin sen jälkeen kun asutuskeskuksista oli evakuoitunut 450 siviiliasukasta. Tshetsheeneille oli tarjottu mahdollisuutta antautua 7. huhtikuuta. Tätä mahdollisuutta he eivät kuitenkaan halunneet käyttää.³⁶

10. huhtikuuta vallattiin Ahtshoj-Martinin ja Zakan-Jurtin asutuskeskukset minimaalisin tappioin. Ennen asutuskeskusten valtaamista federaatiojoukkojen johto pyrki järjestämään neuvottelut kylänvanhimpien kanssa. Osassa tapauksia neuvottelut johtivat tulokseen ja asutuskeskukset säilyivät vahingoittumina.

Jouduttuaan luopumaan avainaseman muodostavista kaupungeista ja muista asutuskeskuksista Tshetshenian keskiosissa tshetsheenitaistelijat käynnistivät aktiivisen tuholais- ja terroristitoiminnan (sissitoiminnan). Pienet tshetsheeniosastot, toimien pääosin yöllä, sytyttivät tuleen rakennuksia ja tulittivat vartioasemia federaatiojoukkojen selustassa, mukaan lukien Groznyissä. Groznyin alueelle ja muualle federaatiojoukkojen selustaan siirtyi tshetsheenitaistelijoita kotiin palaaviksi pakolaisiksi naamioituneena. Esimerkiksi 16.-18. toukokuuta Groznyin alueelle onnistui soluttautumaan noin 200 tshetsheenitaistelijan joukko³⁷. Käyttäen hyväkseen pimeää nämä ryhmät hyökkäsivät vartioasemien ja komendantintuomistojen alueille.

³⁶Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennye Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

³⁷sama

Kiivaita taisteluja käytiin myös Bamutin alueella. 14. huhtikuuta federaatiojoukkojen erikoisosastot (spetsnaz) ottivat haltuunsa kylää ympäröivät hallitsevat maastonkohdat. Aamulla 15. huhtikuuta alkoi kylän valtaamisoperaatio. Hyökkäävät osastot saivat kuitenkin vastaansa erittäin voimakasta panssarivaunujen tukemaa tulta. Bamutia puolusti arviolta 750-1000 tshetsheeniä. Hyökkäys pysäytettiin kylänvanhimpien pyytäessä mahdollisuutta neuvotella tshetsheenitaistelijoiden kanssa. Näiden neuvottelujen osoittauduttua tuloksettomiksi 17. huhtikuuta federaatiojoukot vedettiin takaisin lähtöasemiin ja aloitettiin Bamutin tulittaminen ilmavoimien ja tykistön toimesta. 18. huhtikuuta federaatiojoukot uusivat valtausyrityksensä, mutta joutuivat palaamaan lähtöasemiin. Heti kun federaatiojoukot etenivät kylän keskustaan, tshetsheetit vetäytyivät lähialueen metsiin, joista jatkoivat tehokasta ja tarkkaa tulitusta. Federaatiojoukkojen intensiivisen tulituksen seurauksena siviiliväestö poistui Bamutista. Tykistö ei juurikaan aiheuttanut tappioita tshetsheeneille, jotka suojautuivat tulituksen ajaksi maatalojen vankkoihin kellareihin. Taistelijat toimivat itsenäisesti 5-10 miehen ryhmissä, joilla oli valmistellut asemat sekä kylän alueella että lähistön metsiköissä.

Taistelua Bamutista voidaan pitää kouluesimerkkinä taistelusta vuoristo-olosuhteissa ja tilanteesta, jossa asutuskeskuksen haltuunotto maasto-olosuhteet huomioiden ei taktisesti tarkastellen ole tarkoituksenmukaista.

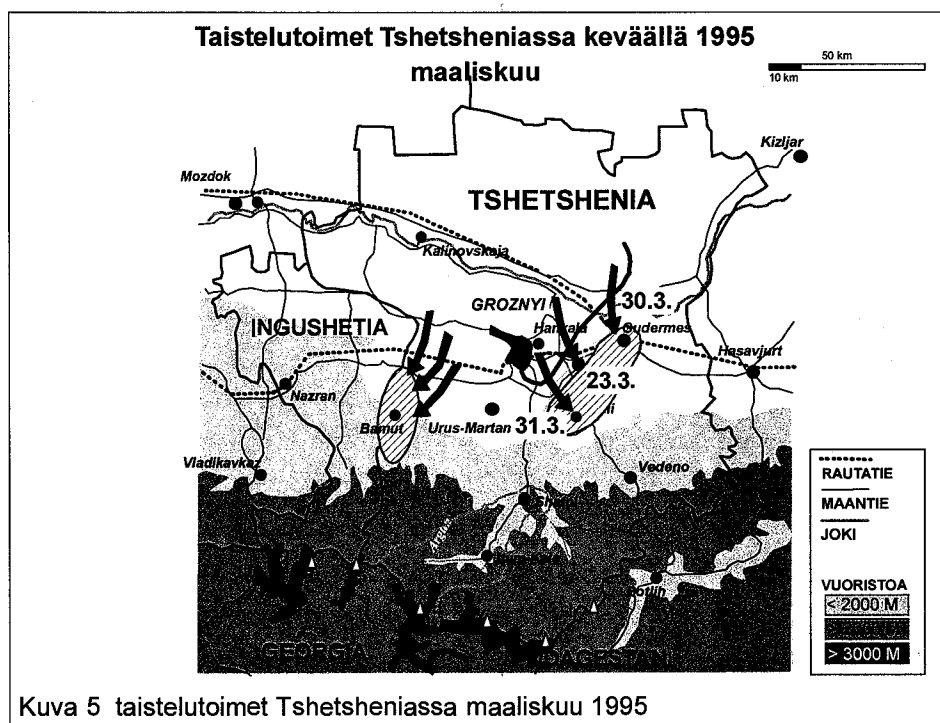
Sotilasasiantuntijoiden mukaan ennen tällaisten kohteiden valtaamista on toteutettava kohteen lähialueiden laajamittainen puhdistusoperaatio, otettava haltuun kaikki kohdetta ympäröivät hallitsevat maastonkohdat ja toteutettava kohteen tiivis saartaminen. Tästä tuli federaatiojoukkojen toimintataktiikka sodan kolmannessa vaiheessa. Vuoristokylä saarrettiin ensin kaikista suunnista ja vasta sen jälkeen ryhdyttiin tshetsheenien tuhoamiseen. Yhtenäinen rintamalinjan puuttuminen ennen kaikkea tasankoalueella johti tshetsheenien ryhmittymuutoksiin, jonka seurauksena vastarintapesäkkeitä syntyi usein federaatiojoukkojen selustaan. Federaatiojoukot joutuivatkin usein valtaamaan saman asutuskeskuksen toistamiseen tai jopa useammin.

Sisäministeri kenrev A Kulikovin mukaan Dudajevilla oli Vedenon, Nozhajurtin ja Shatojn vuoristoisella alueella johdossaan noin 7 000 taistelijaa. Federaatiojoukkojen vahvuus oli noin 55 000 miestä. 11.12.94 - 19.4.95 välisenä aikana federaatiojoukko-

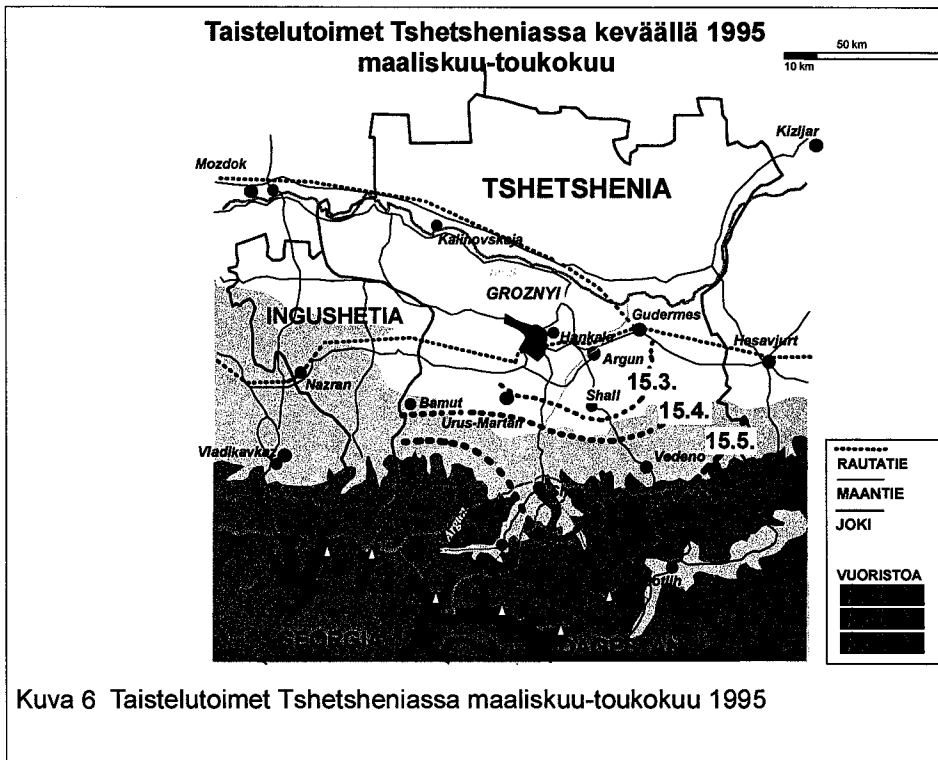
jen kokonaistappiot olivat virallisten lähteiden mukaan 1518 kaatuneina, 4891 haavoittuneina ja 250 miestä kadonneina.³⁸

Tasankoalueen taisteluissa tuli federaatiojoukkojen kalustollinen paremmuus ja ylivoima perinteisessä joukkojen välisessä taistelutilanteessa selkeästi esille. Kolmessa kuukaudessa oli Tshetshenian keskiosa saatu haltuun, vaikka eräitä vastarintape-säkkeitä olikin vielä nujertamatta. Federaatiojoukot olivat selvästi ottaneet oppia alkuvaiheen virheistä ja pystyivät määrätietoisesti toteuttamaan korjattua operaatio-suunnitelmaansa. Uusi operaatiosuunnitelma edellytti nyt, ensimmäisen saadun tehtävän perusajatus säilyttäen, koko maan ottamista valvontaan ja järjestelmällisen vastarinnan murtamista sekä jäljelle jääneiden tshetshenikapinallisten riisumista aseista.

Taistelutoimet Tshetsheniassa keväällä on esitetty kuvissa 5 ja 6.

³⁸Krasnaja Zvezda 20.4.1995

2.6. Taistelujen kolmas vaihe, "Vuoristosota" (toukokuu-kesäkuu 1995)

26.4.1995 presidentti Jeltsin allekirjoitti ukaasin n:o 417 "Lisätoimenpiteistä tilanteen normalisoimiseksi Tshetshenian tasavallassa". Tämän ukaasin mukaisesti julistettiin moratorio aseellisen voiman käyttämiselle Tshetshenian tasavallan alueella alkaen 28.4 klo 00.00, jatkuen aina 12. toukokuuta klo 00.00 saakka. Samalla suositeltiin (edellytettiin), että ei käynnistettäisi tutkintaa niiden henkilöiden osalta, jotka eivät olleet syyllistyneet raskaisiin ihmishenkeä vastaan kohdistuneisiin rikkomuksiin ja vapaaehtoisesti laskeneet aseensa ennen 12. toukokuuta 1995. Tämä tarkoitti käytännössä tshetshenitaistelijoiden valtaosan armahtamista.

Yksipuolisen tulitauon julistaminen omasi poliittisen tarkoitusperän ja liittyi muun muassa Voitonpäivän 50-vuotisjuhlallisuuksiin Moskovassa. Poliitiikka antoi operaatiolle toimintaohjeet.

Tshetsheenit käyttivät tulitaukoa hyväkseen omien joukkojensa uudelleen ryhmittämiseen, ase- ja kalustotäydennyksiin ja tuholaistoimintaan federaatiojoukkoja vastaan. 30. huhtikuuta tshetsheenit ampuivat alas venäläisen sotilashelikopterin ja 5. toukokuuta Su-25 rynnäkkökoneen. Kaiken kaikkiaan moratorion aikana sai surmansa 38 venäläisisotilasta ja noin 220 haavoittui. On ilmeistä, että moratorio edesauttoi tshetsheenejä jatkamaan taistelutoimia. Virallisesti ilmoitettiin moratoriota rikotun yli 170 kertaa.³⁹

Moratorion päätyttyä federaatiojoukkojen toiminta kiihtyi ja ne etenivät vähitellen tshetsheenitaistelijoita seuraten Tshetshenian eteläisen vuoriston tuntumaan. Asevoimien joukkoryhmittymän komentajan sijaisen Kenraalieversti M Jegorovin mukaan kyse ei ollut laajamittaisesta hyökkäysoperaatiosta, vaan vähitellen toteutetusta tshetsheenikapinallisten ajamisesta vuorille. Kenri G Troshinin mukaan tshetsheeni-taistelijat muuttivat vetäytyessään tietoisesti asutuskeskukset torjuntakeskuksiksi. Kyliin keskitettiin raskasta asekalustoa, asuintalot muutettiin asepesäkkeiksi luottaen siihen, että siviiliasutusta ei ryhdyttäisi tuhoamaan.

Sisäasianministeriön lehdistökeskuksen mukaan 19 toukokuuta mennessä oli federaatiojoukkojen toimesta tuhottu 74 tshetsheenien taistelupanssarivaunua, yli 110 rynnäkkö- ja kuljetuspanssarivaunua, 19 "Grad"-raketinheitintä, 15 ilmatorjunta-asetta, 146 tykkiä ja lähes 500 ajoneuvoa⁴⁰.

Toukokuun toisella puoliskolla taistelutoimet kiihtyivät. Ilmavoimien ja kauaskantoisen tykistön käyttö oli runsasta. Federaatiojoukot kävivät taistelutoimia yhtäaikaaisesti useassa suunnassa saartaen ja työntäen tshetsheenikapinallisia vuorille. Raskaita taisteluita käytiin Vedenon, Shatoin ja Agishtinskin suunnissa, Orehovon, Serzhen-Jurtin, Shalin ja Bamutin lounaispuoleisella ja Nozha-Jurtin alueella. **Federaatiojoukot käyttivät saarrostausta ja pyrkivät iskemään tshetsheenien selustaan. Tämän seurauksena tshetsheenien toiminta Federaatiojoukkojen selustassa kiihtyi koko Tshetshenian alueella. Toukokuun lopulla tshetsheenikomentajat vaativat Dudajevia muuttamaan taistelutaktiikkaa ja siirtämään taistelujen painopistettä vastustajan alueelle.**

³⁹Krasnaja Zvezda 19.5.1995

⁴⁰Krasnaja Zvezda 20.5.1995

Virallisten lähteiden mukaan toukokuun loppuun mennessä federaatiojoukkojen tappiot kaatuneina olivat jo yli 2000 miestä. Tshetsheenitappiot arvioitiin kaatuneina 12 000 mieheksi.⁴¹

3. kesäkuuta federaatiojoukot valtasivat strategisesti tärkeän Vedenon asutuskukun. Valtauksen yhteydessä saatiin haltuun 7 taistelupanssarivaunua, 9 rynnäköpanssarivaunua, 2 kuljetuspanssarivaunua sekä runsaasti muuta kalustoa. Samaan aikaan Sisäasiainministeriön joukkojen operatiivinen divisioona eteni Nozhai-Jurtin läheisyyteen vallaten sitä ympäröivät hallitsevat maastonkohdat.

Federaatiojoukkojen toukokuun puolivälin jälkeen käyttämä taktiikka, jonka tavoitteena oli "ajaa" tshetsheenit vuorille, toi tulosta. Tshetschenian eteläosissa toteutetun paikallisten operaatioiden sarjan jälkeen yleistilanne muuttui oleellisesti. Federaatiojoukkojen taktiikka muuttui yhä määrätietoisemmaksi, ilmavoimien ja tykistön käyttö oli massamaista, ja tulenkäyttö alueellisesti kattavaa. Sota sai laadullisesti uuden luonteen. Federaatiojoukkojen onnistui tunkeutua syvälle vuoristoon ja edetä alueille, joilla tshetsheenit ilmoittivat olevan hyvin valmistellut puolustusasemat. Samalla murrettiin eräs kaikkein yleisimmin esitetyistä väitteistä: tshetsheeniosapuoli oli kahden kuukauden ajan väittänyt federaatiojoukkojen olevan kyvyttömiä taistelemaan niille vieraissa vuoristo-olosuhteissa, koska vuoristo soveltuu paremmin puolustukseen ja vuoristotaistelujen seurauksena ovat yleensä hyvin raskaat tappiot.

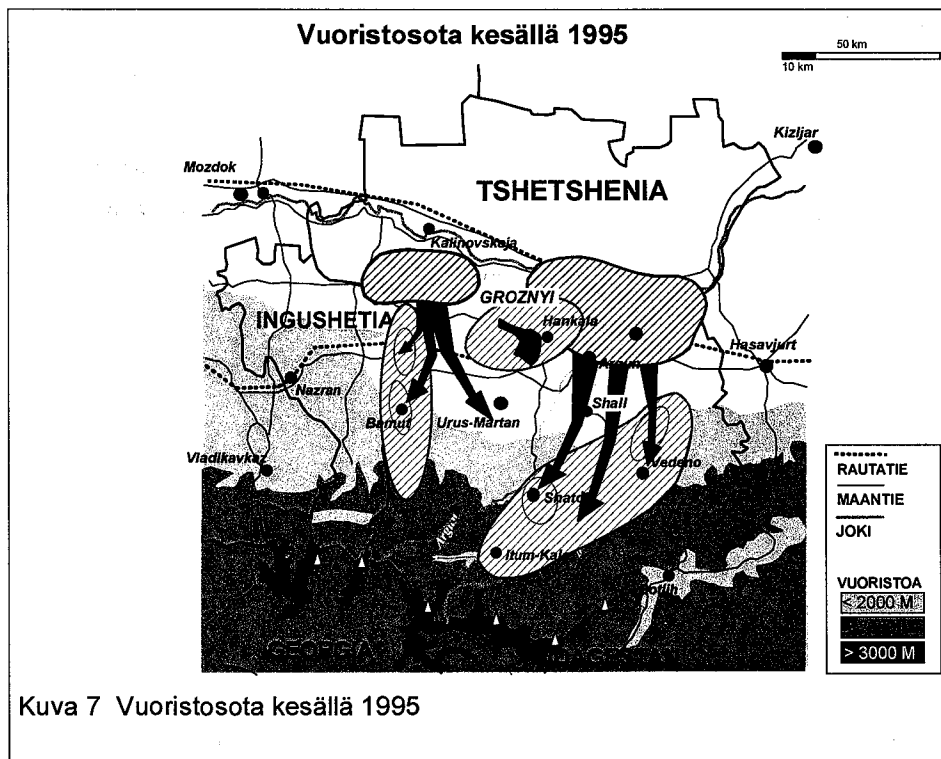
Samanaikaisesti kun Tshetscheniassa taisteltiin, vahvennettiin Venäjän federaation asevoimien ryhmittymää koko Pohjois-Kaukasian alueella. Kesäkuun 1. päivään mennessä saatiin päätökseen 58. Armeijan muodostaminen. Joukon esikunta sijoitui Groznyihin. Uudelleen organisointi liittyi puolustusministerin ohjeistukseen Pohjois-Kaukasian sotilaspiiriin aseman muututtua sisäisestä rajasotilaspiiriksi. Kesäkuussa 1995 sota oli jo loppusuoralla ja valmistelut alueen tilanteen vakauttamiseksi olivat käynnissä.

Kun federaatiojoukot saivat haltuunsa Vedenon, oli tshetsheeniryhmittymä samalla tullut halkaistua kahteen, Shatoin ja Nozhaj-Jurtin osaan. Taistelujen painopiste siir-

⁴¹Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossijskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova. 1995.

tyi näille alueille. Taisteluja käytiin Agishtin, Serzhen-Jurtin, Bamutin, Orehovon, Starj-Atshoin ja Jarish-Mardin alueella. 5. kesäkuuta taisteluissa tshetsheenit menettivät kaatuneina 45 miestä. Federaatiojoukkojen tappiot olivat vastaavasti 4 kaatunutta ja 14 haavoittunutta.

Illalla 11. kesäkuuta federaatiojoukot toteuttivat taktisen maahanlaskun Shatoin koolispuolelle saartaen Shatoin ulosmenoväylät. 13. kesäkuuta Shatoi saarrettiin idästä ja pohjoisesta moottoroitujen jalkaväkirykmenttien toimesta. Tshetsheenit jättivät Shatoin 13. kesäkuuta illalla todeten tilanteen toivottomaksi. Shatoin "luovutus" oli vuoristosodan viimeinen tapahtuma. Kyseessä oli viimeinen kahdestatoista aluekeskuksesta, jonka federaatiojoukot vapauttivat. Tapahtuma merkitsi käytännössä "klassisten" laajamittaisten sotatoimien päättymistä. Federaatiojoukkojen päätehtäväksi tuli nyt hajalle lyötyjen tshetsheenijoukkojen takaa-ajo ja tuhoaminen vuoristossa. Vuoristosota kesällä 1995 on esitetty kuvassa 7.

Vuoristosota pakotti federaatiojoukot operoimaan suhteellisen pienin itsenäisin joukoin. Operaation kokonaisjohto pidettiin kuitenkin tiiviisti ryhmittymää johtaneen Pohjois-Kaukasian Sotilaspiirin esikunnan johdossa. Operaation kannalta oli ratkaisevaa ajoittaa toiminnot siten, etteivät tshetsheenit saaneet aikaa toipua iskuista "rauhassa olevassa tukikohdassa". Taisteluja käytiin yhtäaikaaisesti koko operaatioalueen (Tshetshenia) syvyydessä keskitetyn operaatiojohdon johtamana.

Shatoin valtauspäivä 14. kesäkuuta muutti sodan luonnetta ratkaisevasti. Samana päivänä Stavropolin alueella 150 km etäisyydellä Tshetshenian rajasta, Budjonnovskin kaupungissa Shamil Basajevin johtamat tshetsheenit valtasivat synnytyssairaan. Tämä horjutti välittömästi koko Venäjän poliittista tilannetta. Kansan luottamus poliittisen ja sotilasjohtoon laski kriittiselle tasolle.

Sotaa ei enää voitu käydä pelkästään sotilaallisen tarkoituksenmukaisuuden perusteella. Poliittikka oli määräävä sodan lopputuloksen. Joukkojen operatiivisesta käytöstä ei tämän jälkeen voida puhua.

22. elokuuta 1996 Hasavjurtissa solmittiin sopimus taistelutoimien päättämisestä ja federaatiojoukkojen poisvetämisestä Tshetshenian alueelta 23. elokuuta klo 12.00 alkaen. 28. elokuuta mennessä tshetsheenien valvontaan tulivat Gudermes, Argun ja Shali.

Venäjä oli hävinnyt sodan, mutta asevoimat eivät kokeneet tulleeensa lyödyksi.

3. Tshetshenian toinen sota, syksystä 1999 alkaen

3.1. Tilanne kesällä 1999

Elokuussa 1999 joukko tshetsheeneitä hyökkäsi naapuritasavaltaan Dagestaniin tavoitellen sen itsenäisyyttä Venäjästä. Venäjä reagoi tilanteessa hyvin nopeasti ja löi noin kuukauden taistelujen jälkeen tshetsheeniseparatistit takaisin Tshetshenian alueelle. Sen jälkeen taistelu on jatkunut aina näihin päiviin asti Venäjän käyttäessä siitä termiä "vastaterroristiopeaatio". **Toisin kuin Tshetshenian ensimmäisessä sodassa voidaan operaation sanoa olevan kokonaisvaltaisesti suunnitellun ja sen julkituotu tavoite on operaation nimen mukaisesti alueen vapauttaminen terrorismista.**

Tämä tavoite on kuitenkin osa suurempaa kokonaisuutta - kyse on Venäjän valtiollisesta suvereniteetista ja alueellisesta eheydestä. Tähän viittaa sekin, että operaatioon osallistuu muitakin viranomaisia kuin asevoimat ja sen yksiköitä. Yleisesikunnan päällikön 1. sijaisen, kenraalileversti Valeri Manilovin mukaan operaatiossa on kyse usean eri alan, kuten sotilaallisen, poliittisen, sosiaalitaloudellisen ja informaatioalan toimien ("osaoperaatioiden") kokonaisuudesta⁴². **Tapahtumat osoittavat, että koko operaatio ja sen osakokonaisuudet on suunnitelmallisesti vaiheistettu, jolloin eri alojen toimet yhtäältä limittyvät ajallisesti toisiinsa ja toisaalta eri aikoina painottuvat ennalta suunnitellulla tavalla.**

3.2. Toisen sodan I vaihe: rajoittamis-, vakauttamis- ja valmisteluvaihe

Operaation sotilaallisen elementin ensimmäistä osaa voidaan kutsua tilanteen rajoittamis-, vakauttamis- ja valmisteluvaiheeksi. Toimintavaihe alkoi 2.8.1999 ja jatkui aina syyskuun 1999 alkuun saakka. Kuukauden kestäneiden taistelujen seurauksena tshetsheenit separatistit työnnettiin Dagestanista takaisin Tshetsheniaan. Tshetsheenien kokonaisvahvuudeksi on jälkeinpäin arvioitu noin 24 000-26 000 miestä. Tästä Dagestanin alueella oli vain pienempi osa.

Toimintavaiheen aikana Venäjän federaation asevoimat ja rajavartiopalvelu ryhmittivät Tshetshenian ja Dagestanin väliselle rajalle ja sulkivat separatistien kulkureitit itään Dagestaniin. Samalla Venäjän miliisi- ja turvallisuuspalvelun joukot huolehtivat Dagestanin alueen sisäisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Käytännössä Tshetshenian ympärille muodostettiin kolme eristys-(puskuri-)vyöhykettä - Läntinen, Pohjoinen ja Itäinen. Alueelle keskitettiin yhteensä lähes 37 000 asevoimien sotilasta, 234 panssarivaunua, 2200 panssaroitua ajoneuvoa ja yli 500 tykistö- ja kranaatinheitinasetta.⁴³

Alueittain joukot ryhmitetty oli seuraavasti⁴⁴:

Itäinen eristysvyöhyke: yhteensä 1 prikaati, 5 rykmenttiä ja 2 pataljoonaa sekä tykistörykmentti (74. ErMtJvPr, 247 IlmaRynnR, 119., 234., 331. MhIR:t, 87. ErIlmaRynnP, 9. ErPsP, 696. MtJvP sekä 944. TykR.)

⁴²Kenraalileversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 3.8.2000, <http://www.infocentre.ru>

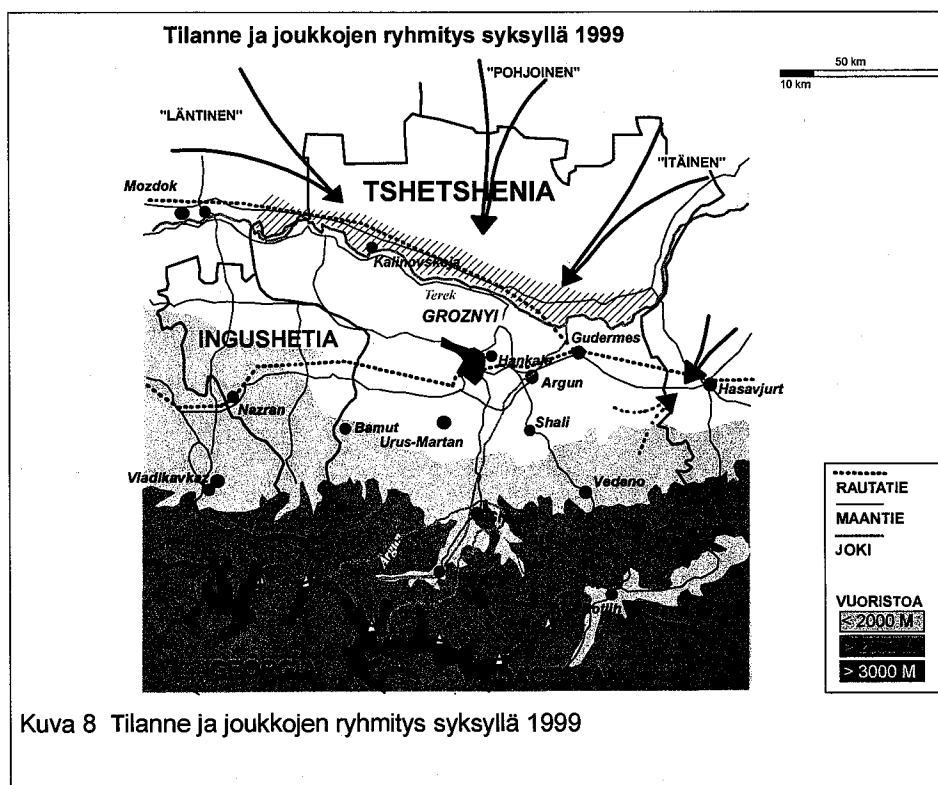
⁴³Operatiivisen voimaryhmittymän esikunnan tilanneselostus 19.6.2000 Hankalassa Tshetsheniassa.

⁴⁴Operatiivisen voimaryhmittymän esikunnan tilanneselostus 19.6.2000 Hankalassa Tshetsheniassa.

Pohjoinen eristysvyöhyke: yhteensä 1 divisioona, 3 rykmenttiä ja 2 pataljoonaa sekä 2 RakhPatteristoa ja tykistöpatteristo (255. MtJvP, 428. ErPsP, 20 MtJvD, 423., 506., MtJvR:t, 1393. ErMtJvR, RakhPsto/943. RakhR, TykPsto/219.TykPr, RakhPsto/268.TykR.)

Läntinen eristysvyöhyke: yhteensä 1 prikaati 5 rykmenttiä ja pataljoonaa sekä 2 tykistörykmenttiä ja raketinheitinpatteristo, (276., 503., 693., 752. MtJvR:t, 160. PsP, 138. ErMtJvPr, 56. IlmaRynnR, 99., 239. TykR:t, 1451. ErRakhPsto.)

Kuvassa 8 on esitetty tilanne ja ryhmitys syksyllä 1999.

Kuva 8 Tilanne ja joukkojen ryhmitys syksyllä 1999

Operaation tämän vaiheen tavoitteena oli konfliktin rajoittaminen Tshetshenian alueelle, terroristien toimintaedellytysten kiistäminen ja voiman kasvattaminen operaation jatkamiseksi. Perinteisellä tavalla ilmaistuna tavoitteena oli edellytysten luominen joukkoryhmittymän keskittämiseksi toiminta-alueelle ja operaation hyökkäysvaiheen käynnistämiseksi. Yhden ongelman muodosti Tshetshenian ja Georgian välinen raja, joka valvomattomana mahdollisti liikenteen ja tshetsheenijoukkojen huoltokuljetukset Tshetsheniaan ja sieltä pois. Tämän rajanosan sulkeminen oli edellytys koko operaation tavoitteen saavuttamiselle.

Vakauttamis- ja valmisteluvaiheen aikana Dagestanin alueella arvioidaan tuotetun tshetsheeneille noin 2500-3000 miehen tappiot.

Poliittinen päätös operaation jatkamisesta tehtiin 7. syyskuuta pidetyssä turvallisuusneuvoston kokouksessa⁴⁵, minkä jälkeen operaation johtosuhteita järjesteltiin ja uusia asevoimien yksiköitä keskitettiin alueelle. Samalla joukkoja myös kierrätettiin (rotatoitiin) ja ryhmitettiin uudelleen.

3.3. Toisen sodan II vaihe, tulenkäytöllisen herruuden valtaaminen ja eteneminen tasankoalueella.

Operaation toinen vaihe käynnistyi lokakuun 1999 alussa, jolloin tarvittavat valmistelut joukkojen, tiedustelun ja tulenkäytön osalta oli suoritettu. Pääministeri Putinin ja ylimpien sotilasviranomaisten käynti alueella oli selvä merkki rajoittamisvaiheen päättymisestä ja seuraavan vaiheen alkamisesta. Maavoimien joukkoja oli keskitetty alueelle noin 46 000 sotilasta⁴⁶.

Operaation hyökkäyksellinen vaihe eli maavoimien eteneminen Tshetshenian alueelle alkoi kolmelta suunnalta edullisten asemien haltuunottamiseksi Terek-joen rannoilta ja turvallisuusvyöhykkeen aikaansaamiseksi. Turvallisuusvyöhykkeellä tarkoitettiin sitä, että kaikki liikenne Tshetsheniaan ja sieltä ulos saatettiin liittovaltion viranomaisten valvontaan. Samalla luotiin edellytykset ilmaherruuden ja tulenkäytöllisen herruuden valtaamiseen. Kahden viikon kuluessa Venäjän joukot oli ryhmitetty lännessä In-

⁴⁵Krasnaja Zvezda 25.9.1999

⁴⁶Operatiivisen voimaryhmittymän esikunnan tilanneselostus 19.6.2000 Hankalassa Tshetsheniassa.

gushetian rajan läheisyyteen, pohjoisessa Terek-joelle ja idässä joitakin kilometrejä Dagestanista länteen.

Tshetshenian tasankoalueiden valtaus käynnistyi 23.10.1999 viikonloppuna, jolloin turvallisuusvyöhyke suljettiin liikenteeltä ja joukot aloittivat kolmelta suunnalta etenemisen viikon kestäneen ilmavoimien sekä ohjusjoukkojen ja tykistön massiivisen tulituksen jälkeen. Tykistöiskuilla ja ilmavoimien rynnäköillä lamautettiin vastustajaa, kiistettiin taistelun ja myös elämisen edellytyksiä Groznyissä ja sen ympäristössä.

Operaation etenemisvaihetta varten oli muodostettu neljä voimaryhmää: Läntinen, Groznyin erikoisalue, Itäinen ja Botlihin suunnan ryhmittymä.

Voimaryhmittymien kokoonpanot olivat seuraavat:

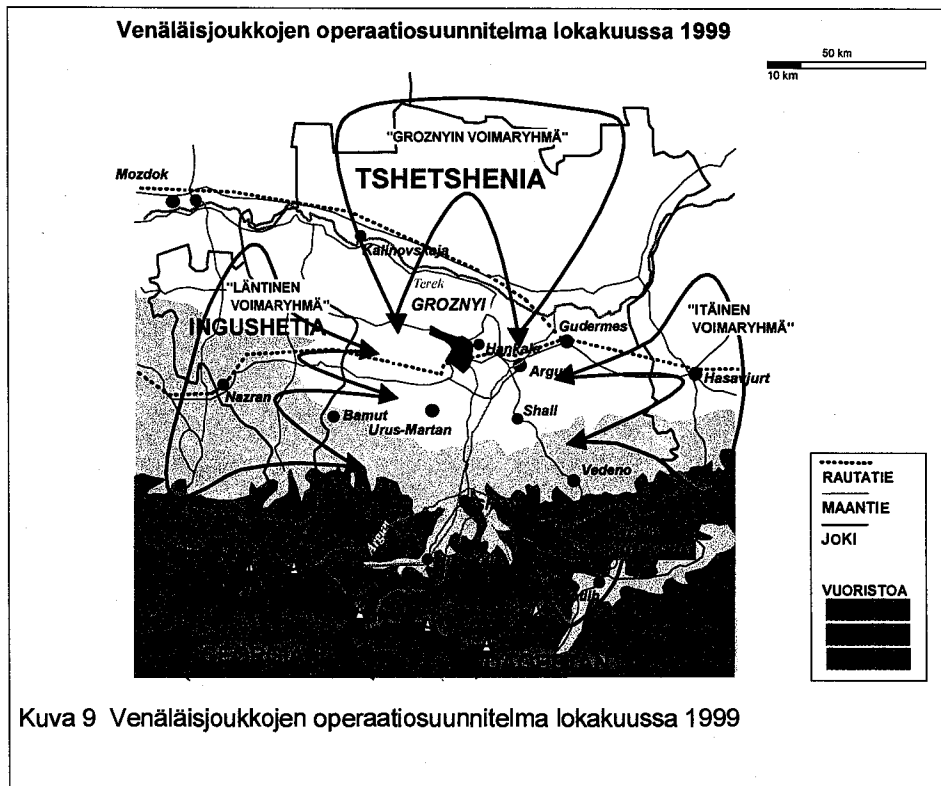
Itäinen voimaryhmä: 74. ErMtJvPr, 247 IlmaRynnR, 119., 234., 331. MhIR:t, 87. ErIlmaRynnP, 9. ErPsP, 696. MtJvP sekä 944. TykR

Groznyin erikoisalueen voimaryhmä: 255. MtJvP, 428. ErPsP, 20 MtJvD, 423., 506., MtJvR:t, 1393. ErMtJvR, RakhPsto/943. RakhR, TykPsto/219. TykPr, RakhPsto/268. TykR

Läntinen voimaryhmä: 15., 245., 276., 503., 693., 752. MtJvR:t, 160. PsP, 138. ErMtJvPr, 56. IlmaRynnR, 99., 239. TykR:t, 1451. ErRakhPsto. Tähän voimaryhmään keskitettiin kaksi rykmenttiä (15. ja 245.) lisää.

Botlihin voimaryhmä: 31. ErMhIPr, 698. ErMtJvP, Psto/292. RakhR, 146., 251. ErTykPsto:t

Kuvassa 9 on esitetty venäläisjoukkojen ryhmitys 23.10.1999 sekä etenemissuunnitelma.

Operaatiovaiheen alussa maavoimilla oli joukkoja noin 46 000. Joulukuun alkuun mennessä voiman määrää kasvatettiin 58 000 sotilaaseen.⁴⁷ Lokakuun alussa alueella oli panssarivaunuja 375, panssaroituja ajoneuvoja 2 210 sekä 740 tykistö- ja kranaatinheitinasetta. Operaatiovaiheen aikana sekä panssarikaluston että tykistöaseiden määrää kasvatettiin vielä noin sadalla kappaleella.

Voimaryhmittymän arvio tshetsheenien vahvuudesta oli seuraava: elävää voimaa 15 000 miestä, joista noin 2000 palkka-sotilasta, 6 taistelupanssarivaunua sekä noin 30 BTR ja BMP-vaunua, 15 - 20 tykkiä ja kranaatinheitintä ja noin 10 ZU-23-2 ilmatorjuntapanssarivaunua sekä yksi raketinheitin. Federaatiojoukoilla oli edelliseen sotaan verrattuna huomattava kalustollinen ja miesylivoima.

⁴⁷ Operatiivisen voimaryhmittymän esikunnan tilanneselostus 19.6.2000 Hankalassa Tshetsheniassa.

Koko operatiivisen voimaryhmän tehtävänä oli saartaa pihtiliikkeellä pääkaupunki koillisesta ja luoteesta. Kahdella osastolla sekä idästä että lännestä oli määrä sulkea ja eristää pääkaupunki eteläpuolelta sekä edetä edelleen etelään Urus-Martanin ja Shalin suuntaan Kaukasus-vuoristoalueen juurelle. Toisin kuin ensimmäisessä sodassa pyrittiin nyt saartamaan tshetsheenit eikä heti pyrittykään läpimurtoon ja välittömään tavoitealueen haltuunottoon. Federaation joukkojen toiminnan painopiste oli tasankoalueiden valtaamisessa ja Georgian vastaisen rajan lujittamisessa. Tasankoalueilla federaatiojoukot pystyivät täysipainoisesti käyttämään hyväkseen kalustollista ylivoimaansa.

3.4. Toisen sodan III vaihe, Groznyin valtaus

Joukot saavuttivat Groznyin portit joulukuun ensimmäisellä viikolla. Kaupungin piiritys kesti kuitenkin aina helmikuun alkupuolelle asti, koska vasta silloin venäläiset pystyivät sulkemaan Groznyin etelästä. Tällöin kaupungissa taistelleiden tshetsheenijoukkojen pääosa, raskaita tappioita kokien, irtautui ja siirtyi Groznyistä etelään kohti Kaukasus-vuoristoa. Venäläiset pyrkivät edelleen välttämään taistelukosketusta heille epäedullisissa olosuhteissa. Katkeamattomalla ilmavoimien ja tykistön tulella venäläiset pyrkivät sen sijaan tuhoamaan tshetsheeniryhmittymiä, pesäkkeitä ja leirejä. Groznyin valtauksessa venäläiset joutuivat väkisin kasvokkain tshetsheenien kanssa. Seurauksena olivat molemmille osapuolille sodan raskaimmat tappiot.

20. joulukuuta 1999, Venäjä toimitti ilmakuljetuksin Botlihin voimaryhmän maahanlasku- ja rajavartiopalvelun joukkoja Argunin solaan Georgiaan johtavalle tielle ja Kaakkois-Tshetsheniaan tarkoituksena eristää tasavalta etelästä. Taktisen maahanlaskun seurauksena pystyttiin eristämään tshetsheenijoukot etelästä. Koko Tshetshenia muodostui samalla yhtäaikaaisesti taistelualueeksi.

Groznyin valtaus ja puhdistus kaupunkiin jääneistä tshetsheenitaistelijoista ja miinoiteista jatkui aina maaliskuun alkuvuikolle asti. 13.3.1999 Venäjän virkaatekevä presidentti Vladimir Putin laskeutui SU-27 hävittäjällä Groznyin lentokentälle, jolloin hän tapasi operaatiota johtavan ylimmän päällystön. Krasnaja Zvezdan mukaan tapaamisessa tarkasteltiin operaatiossa saavutettuja tuloksia, tehtiin johtopäätöksiä ja määritettiin tulevat tehtävät.⁴⁸ Virkaa tekevä presidentti Putinin mukaan: "...suurin tehtävä

⁴⁸Krasnaja Zvezda 22.3.2000.

terroristiryhmittymien tuhoamisessa on suoritettu,... Se joukko, joka tänne (Tshetsheeniaan) jää, suorittaa tehtävän loppuun. Tänne jää niin paljon kuin tarvitaan...Toista hyökkäystä Venäjää vastaan Venäjä ei tule sallimaan".⁴⁹

Groznyin valtaamisella oli sekä operatiivinen merkitys että tärkeä symboliarvo. Venäläisten kannalta tarkasteltuna edellisen sodan aikana koettu vääryys oli nyt korjattu. Valtaamisen jälkeen vuoden 2000 helmikuussa suoritettiin operaatiojoukkojen uudelleen ryhmittämisä. Muun muassa Groznyin taisteluihin osallistunut joukko irrotettiin taisteluista ja ryhmitettiin uudelleen. Sillä vahvistettiin vuoristoalueella toimineita joukkoja.

18.2.2000 mennessä olivat tappiot vihollisuuksien alusta, (2.8.99) alkaen, kuuden kuukauden aikana, puolustusministeriön ilmoituksen mukaan 1503 kaatunutta ja 4587 haavoittunutta. Varsinaisen hyökkäysoperaation alusta (1.10.1999) tappiot olivat Tshetshenian alueella, 1223 kaatunutta ja 3600 haavoittunutta. Dagestanin vaiheessa kuoli 280 ja haavoittui noin 1000. Tämän jälkeen kuukaudessa syntyi tappioita noin 300 miestä kaatuneena ja 1000 miestä haavoittuneena.

Helmi- ja maaliskuun aikana taisteluja käytiin lähinnä Tshetshenian tasankoalueella. Toiminnan painopiste vaihteli tshetshenijoukkojen esilletulon ja taisteluunhakeutumisen mukaan. **Venäläisjoukkojen käyttämäksi taktiikaksi muodostui pyrkimys paikantaa ja saartaa laajat tshetsheniryhmittymät, minkä jälkeen käynnistettiin niiden tuhoaminen ennen kaikkea voimakkaalla tulenkäytöllä.** 21.2 painopiste oli Argunin laaksossa ja 29.2. Shatoin alueella. 1.3. olivat asutuskeskukset Tsheshki, Komsomolskoje, Vysokogornoje saarrettu. Federaatiojoukkojen reagointikyky tshetshenijoukkojen toimintaan oli varsin hyvä.

9.3. toiminnan painopiste oli Komsomolskojessa sekä Urus-Kertin ja Selmentausenin alueella.

Jos tilanne venäläisjoukkojen kannalta olikin hallinnassa tasankoalueella, muodostui se vaikeaksi vuoriston esialueella. Suurten tshetsheniryhmittymien tuhoamista vuoristoalueella vaikeutti ennen kaikkea pitävien saartorenkaiden muodostamisen vaikeus. Merkille pantavaa on myös se, että venäläisjoukkojen selustassa, muun muassa

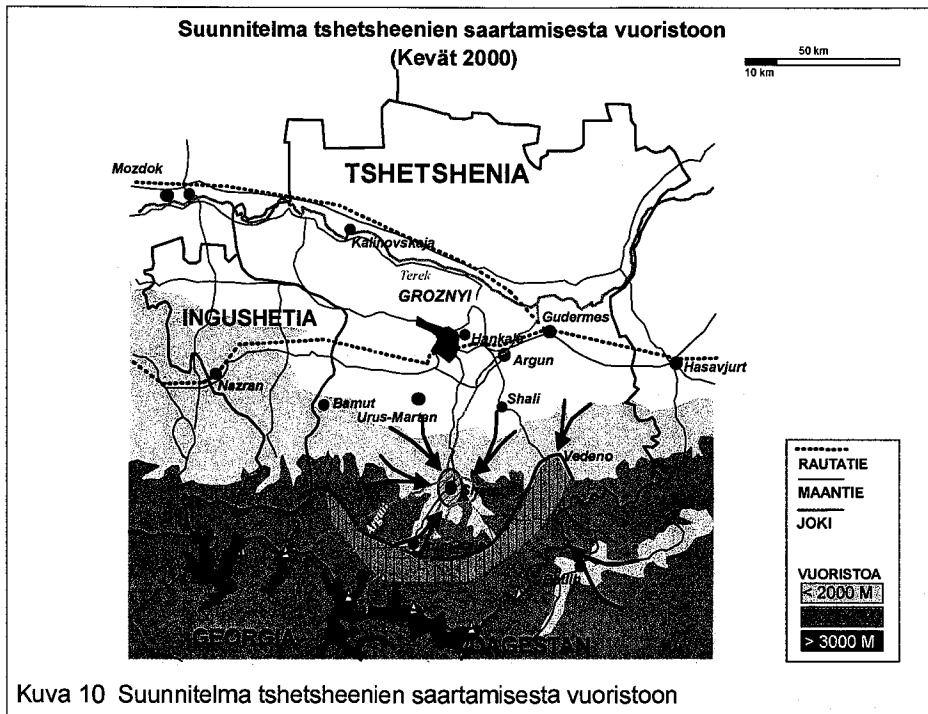
⁴⁹sama

Groznyissa jatkuivat taistelutoimet. Alueella arvioitiin edellä toimivan noin 200-300 tshetsheenitaistelijaa. Vaikka selkeät rintamalinjat eivät enää sellaisenaan kuulu venäläistenkään käsityksen mukaan uuden ajan taistelunkuvaan, edellyttää koko alueen muodostuminen taistelukentäksi "valvonnallisten rintamalinjojen" säilyttämistä. Tämä edellyttää tehokasta liikenteenvalvontaa koko operaatioalueella.

Helmi-maaliskuun vaihteessa erääksi käännekohtaksi muodostui maahanlaskujoukkojen tuhoutuminen Ulus-Kertin alueella. Runsaan vuorokauden ajan jatkuneissa kiivaissa taisteluissa venäläiset menettivät lähes sata miestä. Taistelun tuloksena tshetsheenien vapaa levittäytyminen tasankoalueelle saatiin kuitenkin estettyä. Tshetsheenit kokivat myös hyvin raskaita tappioita. 16.3. Komsomolskojen alueen tilanne oli saatu vakautettua ja kiivain taisteluvaihe päätökseen.

3.5. Toisen sodan IV vaihe. Tshetsheenien saartaminen vuoristoon.

Sotilaallisen operaation neljäs vaihe käynnistyi maaliskuun puolivälissä, mistä alkaen venäläisten tehtävänä oli tasankoalueen puhdistaminen sisseistä ja varmistaminen sekä terroristiryhmittymien saarrostaminen ja tuhoaminen vuoristoon johtavien teiden suunnissa. Painopiste oli Argunin solassa. Toisena toiminnan keskipisteenä oli Vedenon alue, josta johtaa tie Dagestaniin. Terroristit olivat ryhmittyneet pääosin asutuskoskuihin ja kyliin, joissa vastarinnalle oli olemassa edellytyksiä. Yhtenä esimerkkinä mainittakoon Komsomolskojen asutuskoskus, jonka valtaus liittovaltion joukoilta kesti lähes kuukauden. Vaihe oli toisintoa Tshetschenian ensimmäisen sodan vuoristosotavaiheesta. Venäläisten käyttämä taktikka oli samankaltainen sillä erolla, että federaatiojoukot toimivat nyt toistamiseen samankaltaisessa tehtävässä. Yllätyksen aikaansaaminen ei onnistunut enää tshetsheeneiltä edellisen sodan tapaan. 24. maaliskuuta kenraalievosti Manilov ilmoitti joukkojen käytön sotilaallisessa operaatiossa lähestyvän loppua. Niiden tehtävänä oli jäljellä olevien vastarintapesäkkeiden saartaminen ja tuhoaminen. Joukkojen toisena tehtävänä oli yksittäisten terroristien, ryhmien ja tukikohtien tiedustelu, etsintä ja tuhoaminen. **Kuvassa 10** on esitetty venäläisten suunnitelma tshetsheenien saartamisesta vuoristoon.

Käytännössä venäläisjoukot eivät edelleenkään pystyneet hallitsemaan kaikkia alueita. Tshetsheenit siirtyivät pimeätoimintaan ja yötaktikkaan, pienryhmien, iskujen ja tarkka-ampujien (sala-ampujien) laajamittaiseen käyttöön. Tshetsheenijoukkojen vahvuudeksi arvioitiin yhteensä noin 3000 taistelijaa. Noin 1000 taistelijaa Vedenon ja Nozhai-Jurtin, osin Kurtshalovskojen alueella, noin 1000 taistelijaa keski- ja pohjoisosissa tasavaltaa ja itse Groznyissä noin 400 taistelijaa. Järjestäytyneen joukkovastarinnan sijaan tshetsheenit toimivat nyt pienryhmissä.

Maaliskuun lopulla ilmoitettiin asevoimien joukkojen pysyvästä ryhmittämisestä Tshetsheniaan. Kenraali Manilovin mukaan 42. moottoroidun jalkaväkidivisioonan rykmentit ryhmitetään pysyvästi Kalinovskajan, Hankalan, Groznyin ja Itum-Kalen alueille rakennettaviin varuskuntiin. Työ jatkunut aina näihin päiviin saakka. Alueelle on tarkoitus ryhmittää yhteensä noin 25 000 asevoimien sekä sisäisten joukkojen 16. prikaati ja rajavartiopalvelun sotilasta.⁵⁰ Sisäministeriön erillisen prikaatin johto ja esikunta sijoitetaan Groznyin Severnyi-lentokentän alueelle, muut yksiköt sijoitetaan Naurskajan, Tshervljonnajan, Urus-Martanan, Gudermesin ja Argunin asutuskeskuk-

⁵⁰Krasnaja Zvezda 18.3.2000, Kenraalileversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 3.8.2000, <http://www.infocentre.ru>

siin. Joukkojen tehtävänä on terroristien tuhoaminen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaaminen vastuualueella.⁵¹

Huhtikuussa tappiokertymäksi muodostui venäläisilmoituksen mukaan tshetsheeni-joukoilla noin 30 kaatunutta päivässä ja federaatiojoukoilla noin 2 kaatunutta päivässä. Tshetsheenivastarinnan tehokkuus oli näin vain viidesosa sodan alkuvaiheen tilanteeseen verrattuna.

Yleisesikunnan päällikön 1. sijaisen kenraalileversti Manilovin mukaan voitiin operaation sotilaallinen osa ilmoittaa päättyneeksi 20.4.2000. Kaikki suurimmat ryhmittymät oli saatu tuhottua ja nyt oli mahdollista keskittyä loppujen lyömiseen. Tshetseenit olivat ryhmittyneet Nozhai-Jurtin ja Vedenon alueille, jossa oli edelleen noin 1000 taistelijaa. Loput 1000 tshetsheeni taistelijaa oli pienryhmiin hajonneena ympäri Tshetsheniaa ja 400 Groznyissa. Georgian alueella Pankiskin laaksossa sekä Shatilin alueella oli runsaasti pakolaisia, joiden seassa arvioitiin olevan noin 500 - 600 tshetsheenisissiä. **Tshetsheenien taktiikka kehittyi edelleen iskutaktiikasta pistotaktiikaksi.**

3.6. Venäläisjoukkojen toiminta alueen hallitsemiseksi ja valvomiseksi.

Venäläisjoukkojen operointi Tshetsheniassa käsitti huhtikuussa 2000 kolme osakokonaisuutta. Vallatuilla alueilla Sisäasianministeriön alaisten joukkojen tehtävänä oli yleisen järjestyksen ylläpitäminen ja turvallisuuden takaaminen. Toiminnan painopiste oli asutuskeskuksissa, joihin muodostettiin alueelliset ja paikalliset komendantuurit. Edelleen tavoitteena oli toimivan paikallishallinnon luominen. Asutuskeskusten ulkopuolella, asevoimat ja osin sisäiset joukot jatkoivat erikoisoperaatiota tshetsheeni-joukkojen lopulliseksi lyömiseksi. Kolmantena kokonaisuutena oli pysyvän sotilasryhmittymän luominen, jonka tehtävänä oli huollollisesti mahdollistaa sekä tilanteen vakiinnuttaminen että tshetsheeni-joukkojen tuhoaminen.

Asevoimien jatkama tshetsheenien lyömiseen tähtäävä erikoisoperaatio piti puolestaan sisällään kolme toimintamuotoa:

1. rynnäköiskut maavoimien helikoptereilla ja rynnäkkökoneilla,

⁵¹Interfaks, 3.8.2000

2. tiedustelu- ja etsintätoimet, johon osallistuivat ennen kaikkea erikoiskoulutetut joukot mukaan lukien spetsnaz, joiden tavoitteena oli paljastaa ja paikantaa tshetsheeniryhmittymiä sekä

3. partio- ja raiditoiminta (reidovije deistvija), johon osallistuivat pääasiassa asevoimien ja sisäisten joukkojen yksiköt, mutta myös elimiä ja rakenteita turvallisuus- ja tiedustelupalveluista tehtävään tuhota tshetsheeniryhmittymiä.

Toukokuun alkuun mennessä perinteiset aseistettujen joukkojen väliset taistelutoimet olivat korvanneet tshetsheenien pienimuotoiset ylläkööt ja tappioiden tuottaminen venäläisjoukoille yksittäisiä sotilaita surmaamalla tarkka-ampujien toimin ja miinasodankäynnin keinoja käyttäen.

10. toukokuuta mennessä kerrottiin venäläisten menettäneen sodan alusta alkaen yhteensä 1933 miestä kaatuneina ja 5508 haavoittuneina.

Vastustajan arvioitiin pääosin ryhmittyneen vuoristoon, Nozhai-Jurtin ja Vedenon vaikeapääsyisille raja-alueille kuten Pankiskin laaksoon. Federaatiojoukot jatkoivat ”etsi ja tuhoa” erikoisoperaatiotaan. 15.5. päättyneen armahdusmahdollisuuden myötä noin 10 % tshetsheeniarmeijasta arvioitiin laskeneen aseensa ja antautuneen. Vastarintaa jatkoi noin 3000 taistelijaa. Tästä noin 800 oli venäläisilmoituksen mukaan palkkasotilaita.

Kesäkuussa tshetsheenit jatkoivat taktiikkaa, jossa väijytyksillä, ylläköillä ja miinoilla pyrittiin häiritsemään Venäjän Federaation viranomaisia koko toiminta-alueen syvyydessä. Tshetsheenivahvuuden ilmoitettiin supistuneen noin 1500-2000 mieheen. Pienimuotoiset yhteenotot jatkuivat joka puolella Tshetsheniaa. Federaation joukot pyrkivät välttämään välitöntä taistelukosketusta. Edullisissa tilanteissa järjestettiin ylläköitä ja väijytyksiä. Tiedustelulla ja etsinnällä paikannettiin pesäkkeitä ja ryhmityksiä, joita tuhottiin sitten tykistön ja ilmavoimien tulella. Samalla jatkettiin 42. Divisioonan tukeutumisjärjestelyjä. Rajavartio vahvisti asemiaan.

Sisäministeriön viranomaiset osallistuivat asevoimien kanssa kulunvalvontaan ja jatkoivat puhdistuksia koko Tshetshenian alueella mukaanlukien Groznyissä.⁵²

⁵² Vojennaja nedelja v Tshetshenje, Nezavisimaja Vojennoje Obozrenije, #22 (195)/2000, 23.7.2000

Heinäkuussa 2000 federaatiojoukot jatkoivat tuli-isku taktiikkansa toteuttamista. Tämä tarkoitti sitä, että tiedustelupartiot ja -ryhmät etsivät ja paikansivat terroristiryhmiä ja johtivat ilmavoimien ja tykistön tulta, jolla havaitut kohteet lamautettiin ja tuhottiin. Tshetsheenit puolestaan jatkoivat miinasotaa, väijytyksiä ja pommis-iskuja eri puolilla Tshetsheniaa. Laajamittaisen sissisodan sijaan voitaneen puhua tshetsheenien häirintätoimista ja federaatiojoukkojen toteuttamasta vastasissitoiminnasta.

Kenraalieversti Manilovin mukaan oli terroristiryhmittymien koko pienetynyt heinäkuun alkuun mennessä ja ne oli pääosin rajattu vuoristoalueelle Argunin laakson pohjoispuolelle, Nozhai-Jurtiin, Vedenon ja Shatoin alueille. Jäljellä oli noin 2000 terroristia, joiden ryhmittymien rungon muodostavat palkkasoturit. Toimintatapana olivat iskut nurkan takaa, tihutyöt, yölliset tapot jne.⁵³ Tilanne alueella säilyi jännittyneenä ja vaikeana. Tshetsheenit olivat edelleen aktiivisia pyrkien tekemään iskuja suuremmissa asutuskeskuksissa. Toimintaa voidaan kuvata miinasotana, pienten osastojen väijytyksinä, iskuina liikenteen- ja kulunvalvontakohteisiin. Häirinnällä aikaansaatiin turvattomuutta ja epävarmuutta. Toisaalta esiintyi myös antautumista ja aseiden luovutusta.

Heinäkuun 27. päivänä pidettiin Moskovassa turvallisuusneuvoston kokous, jossa käsiteltiin muun muassa lisätoimia separatismien ja ääriliikkeiden toiminnan lopettamiseksi. Dagestanissa järjestettiin sisäisten joukkojen komentajan johtama esikunta- ja johtamisharjoitus. Siihen osallistui yksiköitä sisäisistä joukoista, asevoimista ja miliisiorganisaatiosta. Harjoituksen aiheena oli terroristiryhmittymien tunkeutumisen estäminen Dagestaniin. Terroristijoukkoja arvioitiin olevan jäljellä noin 2000. Tshetsheenit pystyivät joko täydentämään joukkojaan alueen ulkopuolelta tai värväämään riveihinsä paikallista väestöä. Tshetsheenit jatkoivat iskuja ja väijytyksiä, valmistelivat terroristitekoja ja panttivankien sieppauksia, miinoittivat teitä ja kohteita sekä pyrkivät soveltautumaan paikallisten ihmisten seassa asutuskeskuksiin valmistelemaan toimintaa siellä.⁵⁴

Elokuussa edellisen sodan päättäneiden Hasavjurtin sopimuksien vuosipäivänä venäläiset valmistautuivat torjumaan tasavallan pääkaupunkiin Groznyihin suoritettavak-

⁵³Kenraalieversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 6.7.2000, <http://www.infocentre.ru>

⁵⁴Kenraalieversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 27.7.2000, <http://www.infocentre.ru>

si ilmoitettuja iskuja. Kulun valvontaa kiristettiin, liikennettä rajoitettiin, asemia ja tukikohtia vahvistettiin sekä linnoitettiin. Tykistö ja ilmavoimat jatkoivat tulitoimintaansa.

Elokuun alussa kenraalileversti Manilov ilmoitti tshetsheenien kärsineen noin 13 000 terroristin tappiot ja jäljellä olevan noin 2 000 miestä. Venäjän tappiot tässä Tshetschenian toisessa sodassa olivat Manilovin mukaan elokuun alkuun mennessä noin 2 600 kaatunutta ja 7500 haavoittunutta, joista 2500 oli palannut riviin.⁵⁵

Operaation erikoisosa ilmoitettiin saatavan päätökseen kesän aikana ja marraskuun alkuun mennessä arvioitiin loput pienemmät ja suuremmat terroristiryhmittymät saatavan tuhotuksi. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että taistelutoimet lakkaisivat täysin, vaan terroriteot saadaan tilastollisesti vastaamaan keskiarvoa.

Syksyllä 2000 tshetsheenien vastarinta muuttui yhä hajanaisemmaksi. Tshetsheenien toimintatavaksi tuli yksittäisten federaatiojoukkojen sotilaiden tai heitä tukevien henkilöiden surmaaminen. Lisäksi järjestettiin pommi-iskuja federaatiojoukkojen huoltoreiteillä ja valvontatukikohtien sekä tarkastuspisteiden läheisyydessä. Venäläisjoukot puolestaan jatkoivat tshetsheeniryhmittymien etsintää ja havaittujen ryhmittymien tuhoamista tykistön tulenkäytöllä. Organisoitujen joukkokokonaisuuksien taisteluja toinen toisiaan vastaan ei enää ollut.

4. Vastaterroristioperaation (Tshetschenian ensimmäisen ja toisen sodan) tärkeimmät opit venäläisen näkemyksen mukaan

Jo Afganistanissa afgaanisissit päättivät käyttää sissisodan keinoja taisteltaessa Neuvostoliiton asevoimia vastaan. Sissien taistelutoimien perustekijöiksi tulivat seuraavat periaatteet⁵⁶:

- suoran **taistelukosketuksen välttäminen** ylivoimaisen vihollisen kanssa,
- **asemasotaan ajautumisen välttäminen**,
- tärkeimmäksi taistelumenetelmäksi tuli **yllättävä hyökkäys (ylläkkö)**,
- **terrorin ja ideologisen vaikuttamisen laaja käyttö** taistelun aikana.

⁵⁵Kenraalileversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 3.8.2000, <http://www.infocentre.ru>

⁵⁶ Lokalnye vojny, teoria ,opyt, praktika, Orientir 6/2000

Tämänkaltaiseen toimintataktiikkaan neuvostojoukot vastasivat:

- **saarrostopuimin** vastuualueella ja raja-alueilla,
- **päivystys/valmiusjoukkojen toimin** tiedustelutietoihin reagoitaessa,
- **ilmaiskuin ja taktisin** maahanlaskuin,
- **tukialueiden (luolien ja linnoitteiden) valtaamisella,**
- **maahanlaskettujen joukkojen taistelulla.**

Operaation toteutus Tshetsheniassa on osoittanut, että **voitto taistelussa on suoraan riippuvainen niin sanottujen uusien taistelumenetelmien muodostaman kokonaisuuden oikein toteutetusta käytöstä. Tällaisia uusia taistelun tekijöitä ovat muun muassa pienempien yksiköiden tulenkäyttölinen itsenäisyys, massiiviset ilma-iskut ja tulitoiminta sekä taktisten maahanlaskujen runsas käyttö.** Itse asiassa kaikki edellä luetellut tekijät ovat vain unohdettuja Afganistanin sodan aikana keksittyjä oivalluksia.⁵⁷

Vastaterroristioperaatio (Tshetshenian sota) on osoittanut, että joukkojen käyttö tämänkaltaisessa operaatiossa omaa tiettyjä erityispiirteitä, jotka ovat seuraavia⁵⁸:

Ensinnäkin - annetut tehtävät suorittaa joukkoryhmittymä, joka on muodostettu eri ministeriöiden ja hallinnonalojen joukoista. **Tehtävät toteutetaan olosuhteissa, joissa puuttuu selkeästi osoitettavissa oleva rintamalinja, erillisissä usein toinen toisestaan eristetyissä toimintasuunnissa, joukkoyksikköjen ja yksikköjen usein toimiessa päävoimista erillään omaten suuren taktisen toimintavapauden. Samanaikaisesti vastustaja käyttää laajasti väijytyksiä ja sissitoimintamenetelmiä sekä toimii runsaasti pimeällä ja suorittaa yllättäviä iskuja.**

Toiseksi - annettuja tehtäviä suorittavat **”tehtäväkohtaisesti” muodostetut erilliset ryhmät ja osastot** käyttäen pääasiassa epätraditionaalisia (epätavanomaisia) toimintamenetelmiä.

Kolmanneksi: **taistelun organisointi ja joukkojen (yksikköjen) johtaminen vaikeutuu merkittävästi taisteltaessa yhtäaikaaisesti usealla**

⁵⁷Lokalnyje vojny, teoria ,opyt, praktika, Orientir 6/2000

⁵⁸Bukrejev Ju D, Kontrterroristitsheskaja operatsija na Severnom Kavkaze, osnovnyje uroki i vyvody, Vojennaja Mysl 3/2000.

alueella (kohteessa) avoimen selustan ja venyneiden huoltoyhteyksien olosuhteissa.

Maavoimien vastaterroristiopeeraatiossa käyttämät taistelumenetelmät ovat poikenneet perinteisistä ja ovat olleet riippuvaisia vastustajan kokoonpanosta, varustuksesta ja toimintamahdollisuuksista, vastustajan toiminnan luonteesta ja käyttämästä taktikasta sekä saadusta tehtävästä. **Taistelutoimet ovat olleet liikesodankäyntiä, mutta joukkueen, komppanian ja pataljoonan toiminnalle on ollut luonteenomaista myös jäykkä asemapuolustus.** Joukkojen taistelumuodot ovat olleet säännönmukaisesti suppeammat ja tiiviimmät, eri osaelementtien välisten etäisyyksien ollessa normaalia lyhyemmät. Eräitä taisteluorganisaation rakenteita ei muodostettu tai käytettiin uudella tavalla (it-aseiden suora-ammuntakäyttö). Huollon orgaaniset osat olivat taistelevien osien välittömässä läheisyydessä.⁵⁹

Päätaistelumenetelmäksi muodostui piiritys (saarroitus). Menetelmää käytettiin niin laajalla kuin suppeallakin alueella. **Kokemus osoitti taktisten maahanlaskujen tehokkuuden eristettäessä ja saarrettaessa kapinallisosastoja.** Toimenpiteet toteutettiin määrätietoisesti ja röyhkeästi, suurella tempolla, valmisteltiin huolella ja niitä tuettiin tykistön ja ilmavoimien tulella. Moottoroidut jalkaväkiyksiköt **ottivat yleensä** ennakolta tiedusteltuja reittejä pitkin edeten **haltuunsa hallitsevat maastonkohdat,** saartoivat (sulkivat) piiritetyn vihollisen ulosmurtautumisreitit käyttäen laajasti sulutuksia. Piiritetyn vastustajan tuhoaminen toteutettiin vaiheittain. **Ensin iskuja suorittivat ilmavoimat ja tykistö.** Sen jälkeen saarretun alueen haravoi moottoroitu jalkaväki, joka tuhosi havaitsemansa sissit, varastot ja tukikohdat sekä linnoitteet. **Opeeraatio osoitti, että laittomat aseistetut osastot pyrkivät välttämään taisteluketusta avoimessa maastossa ja pyrkivät luomaan puolustusasemansa ja -linnoitteensa asutuskeskuksiin, rakennusten kellareihin käyttäen hyväksi myös asutuskeskusten lähistössä olevia hallitsevia maastonkohtia.**⁶⁰

Sissien tuhoaminen asutuskeskuksissa osoittautui äärimmäisen vaikeaksi. Syynä oli rajoitettu näkyvyys, huono ampuma-ala, siirtymisten ja ryhmittymien vaikeus sekä tarve ylläpitää jatkuvaa ja hyvää yhteistoimintaa naapurien ja muiden alueella toimivien kanssa. Tilannetta vaikeutti entisestään se, että kaupunkia valtaa-

⁵⁹ sama

⁶⁰ sama

vien joukkojen oli taisteltava vastustajan kanssa, joka edusti vain 1-2% muusta kaupungin väestöstä. Näissä olosuhteissa kaupungin valtaaminen "rynnäköllä" ei tullut kyseeseen (oli järjetöntä). Oli tarkoituksenmukaista saartaa kaupunki, esittää vastustajalle uhkavaatimus, käynnistää väestön evakuointi ja vasta sen jälkeen ryhtyä taistelutehtävän täyttämiseen käyttäen raidiosastoja ja tuli-iskuja. Tätä silmällä pitäen osoittautui välttämätöntä muodostaa erillisiä "rynnäkö-osastoja".⁶¹

Suurempien vihollisosastojen tuhoaminen tapahtui saartamalla ne tukialueilleen, toteuttamalla tulenkäyttö, halkaisemalla ja pirstomalla osastot ja sen jälkeen "puhdistamalla" alue.

Tulenkäytön perustaksi muodostui kaukotulenkäyttö, jonka tarkoituksena oli vähentää omia tappioita. Tulenkäytön suunnittelussa erityishuomio kohdistettiin piiritetyn vihollisosaston tuhoamiseen tulella, sen ulosmurtautumisen sekä reservien alueelle keskittämisen estämiseen. Tuli oli tehokkainta yllättävän tulenaloituksen seurauksena ja käytettäessä runsaasti erilaisia ampumatarvikkeita.⁶²

Yhteistoimintakysymykset muodostuivat operaatiossa erityisen tärkeiksi. Tärkeintä ei ollut muodollisen alistussuhteen aikaansaaminen eri hallinnonalojen edustajien välille vaan yhteistoimintaosapuolien saaminen ymmärtämään oman joukon asema ja rooli operaatiossa ja vastuu asetetun tehtävän täyttämisestä.

Päävastuu vastaterroristioperaatioissa (maasodankäynnissä yleensä) on maavoimien joukkoyksiköillä ja yksiköillä. Koska ne omaavat riittävän taisteluitsenäisyyden ja monikäyttöisyyden, pystyvät ne varsin tehokkaasti tehtävien täyttämiseen itsenäisesti sekä yhteistoiminnassa eri hallinnonalojen aseellisten ryhmittymien kanssa.

Sisäasianministeriön joukot eivät sovellu laittomien aseistettujen ryhmien tuhoamiseen. Niille on tarkoituksenmukaisempaa antaa lyötyjen sissijoukkojen aseistariisunta- ja järjestyksen ylläpitotehtäviä.

⁶¹ sama

⁶² sama

Muodostettavien ryhmittymien perustana on oltava taisteluvalmiit, oman toimivan johtamisjärjestelmän ja riittävät tarvikevarastot omaavat yhtymät ja joukkoyksiköt. Rauhan aikana muodostettavan johtamisjärjestelmän tulee mahdollistaa operaatiot ilman muutoksia. Ryhmittymän johtoon on määrättävä se komentaja, jonka joukot täyttävät päätehtävää operaatiossa.

Venäläisen analyysin mukaan taistelutoimet osoittavat, ettei ole tarvetta muuttaa olemassa olevia, rykmenttien, prikaatien, divisioonien, armeijakuntien ja armeijoiden organisaatorakenteita. Niiden tarkentaminen tulee kyseeseen silloin, kun joukot saavat käyttöönsä uutta asekalustoa ja -varustusta. **Tulevaisuudessa on kuitenkin tarkoituksenmukaista tarkastella rykmenttien ja prikaatien moduulityyppistä rakennetta.** Peruselementtinä niissä voisi olla moottoroitu jalkaväkipataljoona (taktinen perusyksikkö), joka voi suorittaa tehtävänsä rykmenttien (prikaatien) osana, mutta myös itsenäisesti raidi-, rynnäkkö tai muuna osastona. Tilanteesta riippuen voitaisiin määräsunnissa (painopiste- tai sivusuunnassa) vahventaa rykmenttejä (prikaateja) pataljoonia siirtämällä.

Pataljoonan itsenäisen toiminnan mahdollistamiseksi olisi tarkoituksenmukaista, että sen kokoonpanossa olisi tiedustelujoukkue, liekinheitinjoukkue ja pioneerijoukkue. Lisäksi kranaatinheitinkomppania ja huollon (pa-, a-tarv-,lääk-) ryhmät olisi sijoitettava **panssaroiduille alustoille.** Tämä mahdollistaisi pataljoonan käyttämisen niin perinteisessä sodassa ja taistelussa kuin vastaterroristioperaatiossa.⁶³

Tykistön käytössä on oleellista kauaskantoisen tykistön käyttö heti operaation alkuvaiheessa, joka mahdollistaa vastustajan johtamisjärjestelmän sekoittamisen, tappioiden aiheuttamisen, aloitteen tempaamisen ja ennen kaikkea omien tappioiden vähentämisen. Tulenkäytön järjestelyssä tärkeiksi muodostuivat⁶⁴:

- luopuminen kaksintaisteluasetelmasta (tykistö vs tykistö) ja siirtymisen yksipuoliseen tuli- ja tuhovaikutuksen (radioelektronisen vaikutuksen) aikaansaamiseen kauaskantoisten järjestelmien ansiosta;

⁶³ sama

⁶⁴ Karatujev M I, Kontrterroristitsheskaja operatsija na Severnom Kavkaze, osnovnyje uroki i vyvody, Vojennaja Mysl 3/2000.

- luopuminen kovien maalien ensisijaisesta, priorisoidusta tuhoamisesta ja siirtyminen tukevien järjestelmien tuhoamiseen (tulittamiseen);
- (operaation edetessä) asteellinen siirtyminen tukevien ja vastustajan kauaskantoisten järjestelmien tuhoamisesta vastustajan lähitulijärjestelmien tuhoamiseen.

Tulevaisuudessa kehittämisen prioriteetti on muodostettava kauaskantoisten järjestelmien kehittämiseen. Tämä tarkoittaa sellaisia järjestelmiä, jotka suorittavat jopa 95% tulitehtävistä. Tykistön järjestelmät omaavat ajallisen edun muihin asejärjestelmiin verrattuna tuhottaessa vastustajan liikkuvia kohteita. Tykistön käytäessä ohjautuvia ammuksia on se myös tehokkaampaa kuin helikopterikalusto.⁶⁵

Päätäntä

Analysoitaessa viimeaikaisten sotien kokemuksia voidaan sanoa kaikkien olevan tilanepohjaltaan ja tilannekehitykseltään ainutkertaisia. Liikkuva sodankäynti on kaikissa selkeästi vallitsevana. Tämä johtopäätös voidaan tehdä myös Tshetshenian sotien osalta. Liike voi ilmetä joukkojen liikkeen lisäksi myös tuhoavana ja lamaannuttavana liikkuvana tulenkäyttönä. Tulenkäyttö on aikaisempaa enemmän muodostunut joukkojen liikkeen edellytykseksi.

Asejärjestelmien ja joukkojen liikkumiskyvyn kehittymisen myötä ovat joukkojen käyttötaktiikasta poistumassa asemasodalle ominaiset staattiset tekijät, kuten hyökkäyksessä murren ja puolustuksessa kiinteään rintamalinjan käsitteet. Rintamat kuitenkin säilyvät kehittyen dynaamisiksi taistelun kuluessa muuttuviksi taistelukentän osatekijöiksi.

Taistelutila laajenee ja muodostuu alati muuttuvaksi. Ylläköiden ja terroritekojen käyttö yleistyy niin perinteisellä kuin modernilla taistelukentällä.

Laajamittaiset ja monimuotoiset taistelutoimet, jotka voivat määrätilanteessa kehittyä yhden johtoportaan johtamaksi, yhden päämäärän ja tavoitteen omaavaksi operaatioksi, ovat myös mahdollisia.

⁶⁵sama

Kaikkien operaatioiden perustana ovat venäläisoppien mukaan säilyneet tulenkäytölliset järjestelyt sekä joukkojen ja välineiden (ase-, johtamis- ja tiedustelu-järjestelmien) liike (manööveri). Taistelukentän pirstoutuminen ja joukkotiheyksien väheneminen korostaa sekä ilmasta että maalta suoritettavien saartavien taisteluliikkeiden merkitystä. Samalla tavoin vastustajan liikettä voidaan vaikeuttaa ja saartamista edesauttaa tulen mukaan lukien miinoitteiden liikkuvalla käytöllä.

Joukkojen operatiivinen liikkuvuus, ennakoiva reagointikyky, johtamisylivoiman saavuttaminen, voimien keskittäminen taistelun aikana ja aktiivinen toiminta vastustajan haavoittuvia kohteita vastaan muodostuvat taistelumenetelmien sisällöksi kaikissa uusissa monimuotoisissa taistelulajeissa. **Ratkaisevaksi tekijäksi Tshetsheniassa molemmille osapuolille muodostui taisteluhetken sekä taistelutilan valinta. Kosketukseen ja taisteluun pyrittiin itse valittuna hetkenä, itse valitussa paikassa käyttäen kulloinkin tilanteen mukaisesti tehokkainta taisteluvälinettä.** Tästä esimerkkinä mainittakoon massamainen kaukotulenkäyttö. Kaikki edellämäinitut tekijät korostavat salaamisen ja harhauttamisen sekä myös suojan ja liikevalmiuden merkitystä taistelussa.

Suunnittelu ja luova sotataito säilyttävät ratkaisevan merkityksensä taistelun ja operaation lopputuloksen kannalta tekniikan kehityksestä ja taistelukentän digitalisoitumisesta huolimatta ja siitä johtuen.

LÄHTEET

Ajdayev J A (toim): Tshetshentsi, istoria i sovremennost, Moskova 1996

Bukrejev Ju D, Kontrterroristitsheskaja operatsija na Severnom Kavkaze, osnovnyje uroki i vyvody, Vojennaja Mysl 3/2000.

<http://www.nns.ru/press-file/dagestan>

Interfaks, 3.8.2000

Izvestia, 6.1.1995

Izvestia 11.1.1995

Izvestija 10.3.1995

Karatujev M I, Kontrterroristitsheskaja operatsija na Severnom Kavkaze, osnovnyje uroki i vyvody, Vojennaja Mysl 3/2000.

Kenraalieversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 6.7.2000, <http://www.infocentre.ru>

Kenraalieversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 27.7.2000, <http://www.infocentre.ru>

Kenraalieversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 3.8.2000, <http://www.infocentre.ru>

Krasnaja Zvezda 2.3.1995

Krasnaja Zvezda 25.3.1995

Krasnaja Zvezda 20.4.1995

Krasnaja Zvezda 19.5.1995

Krasnaja Zvezda 20.5.1995

Krasnaja Zvezda 25.9.1999

Krasnaja Zvezda 18.3.2000, Kenraalieversti Valeri Manilov: O situatsii na severnom Kavkaze, Rossijskij informatsionnyi tsentr, 3.8.2000, <http://www.infocentre.ru>

Krasnaja Zvezda 22.3.2000.

Kulikov A, Lembik S, Tshetshenski uzal; Hronika vooruzhennogo konflikta 1994-1996. Moskova 2000.

Lokalnyje vojny, teoria ,opyt, praktika, Orientir 6/2000

Mahnken Thomas G; Americas Next War, The Washington Quarterly, Summer 1993.

Moskovskij Komsomolets 18.3.1995

Novitskov N N, Snegovskij V J, Sokolov A G, Shvarev V J; Rossiiskie Vooruzhennyje Sily v Tshetshenskom konflikte. Holveg-Infoglob-Trivola, Pariisi-Moskova 1995.

Operatiivisen voimaryhmittymän esikunnan tilanneselostus 19.6.2000 Hankalassa Tshetsheniassa.

Segodnja 10.1.1995

Venäjän Federaation presidentin ukaasi N:o 2166, 9.12.1994.

Venäjän Federaation puolustusministerin käsky N:o 442, 10.12.1994.

Vojennaja nedelja v Tshetshenje, Nezavisimaja Vojennoje Obozrenije, #22 (195)/2000, 23.7.2000

Ye-päällikkö armeijankenraali Kolesnikov, Izvestija 10.2.1995

Komentajakapteeni Rami Peltonen

Näkemyks ruotsalaisesta taistelun kuvasta ja sen vaikutuksista Ruotsin puolustusvoimien kehittämistä ohjaavana tekijänä

1. Johdanto

Alunperin aiheekseni tähän seminaariin oli merkitty *“Ruotsalainen näkemys taistelun kuvasta. Perustana viimeaikainen debatti ja ruotsalainen tutkimuksen kohde Low Intensity Conflict”*. Esityksessäni en kuitenkaan aio pitäytyä tarkasti alun perin muotoillussa aiheessa. Perusteluni aiheen lievälle soveltamiselle ovat seuraavat:

Ensinnäkin, vaikka usein kuulee puhuttavan taistelun kuvasta, ei sille ole löytynyt selkeää määritelmää. Mitä siis tarkoitetaan taistelun kuvalla? Paremman määritelmän puuttuessa loin taistelun kuvalle oman määritelmäni. Se kuuluu seuraavasti: *Taistelun kuva on sodan kuvaa yksityiskohtaisempi näkemys siitä, miten sotilaallista voimaa käytetään halutun vaikutuksen aikaansaamiseksi kriisitilanteessa*. Koska tämä määritelmä kuitenkin rajaa taistelut pelkästään sotaan ja sotilaallisen voiman käyttöön, olin pakotettu laajentamaan määritelmäni. Uudessa muodossaan se kuuluu näin: *Taistelun kuva on jokaisen omiin tietoihin ja kokemuksiin perustuva näkemys siitä, mitä taistelulla tarkoitetaan ja miten sitä käydään. Taistelun kuvaan kuuluvia osakokonaisuuksia ovat muun muassa taistelun osapuolet, taistelussa käytettävä aseistus ja muut taistelun kulkuun vaikuttavat välineet, taistelun osapuolten suorituskyky ja toimintaperiaatteet, olosuhteet, joissa taistelu käydään sekä keinot, joilla taistelu pyritään voittamaan tai joilla taistelusta pyritään selviytymään*. Sekä vanhan että uuden määritelmän mukaisesti taistelun kuva on kuitenkin jo itsessään näkemys eikä ruotsalaista näkemystä heidän omasta näkemyksestään liene syytä tarkemmin esitellä.

Toiseksi, aiheen otsikossa mainittu ruotsalainen näkemys antaa ymmärtää, että kyseessä on virallinen, Ruotsin valtion näkemys tai ainakin Ruotsissa yleisesti vallalla oleva näkemys. Koska esitykseni perustana on kuitenkin haluttu käytettävän viimeaikaista debattia, herää mielessäni joukko kysymyksiä. Halutaanko, että kuvailen, minkälainen on Ruotsin virallisissa asiakirjoissa esiin tuotu taistelun kuva vai halutaanko, että kuvailen minkälaisia näkemyksiä viimeaikaisessa debatissa on esitetty tästä virallisesta taistelun kuvasta vai halutaanko ehkä sittenkin, että kuvailen minkälaisia näkemyksiä debatin eri osapuolet ovat esittäneet. Kallistuini ensimmäisen vaihtoehdon kannalle. Niinpä pyrinkin esityksessäni tuomaan esiin oman näkemykseni siitä, minkälainen on Ruotsin virallisissa dokumenteissa esitetty taistelun kuva ja miten se on viime aikoina kehittynyt.

Aiheen rajaaminen viralliseen näkemykseen on sikäli ongelmallinen, että seminaarin alustuksille on esitetty muutamia reunaehtoja. Ensinnäkin alustusten näkökulman tulisi olla yhtymätason joukoissa ja esityksissä tulisi pitäytyä prikaati-divisioona ja armeijakunta-armeija tasoisten joukkojen taistelussa. Toisaalta alustukset tulisi laatia julkiseen materiaaliin perustuen.

Ymmärrettävistä syistä johtuen en voi edellisten alustajien tapaan perustaa omaa esitystäni viimeaikaisten sotakokemusten varaan. Niinpä ainoaksi kunnon lähdemateriaaliksi jäävät ruotsalaiset valtion ja puolustushallinnon asiakirjat sekä ruotsalainen ohjesääntökirjallisuus. Näistä ensimmäiseen ryhmään kuuluvassa materiaalissa taistelun kuvaa käsitellään huomattavasti yleisemmällä tasolla, kun taas ei-salaisessa ohjesääntökirjallisuudessa painopiste on alemman tason joukoissa. Sitäpaitsi taistelun kuva on Ruotsissa viimeisen viiden vuoden aikana kokenut niin suuria muutoksia, ettei suurin osa ohjesääntökirjallisuudesta ole pysynyt kehityksen mukana. Niissä esitetty taistelun kuva pohjautuu pääosin vanhoihin uhkakuviiin.

Edellä mainituista syistä johtuen tulen käsittelemään taisteluja ja taistelun kuvaa hieman yleisemmällä tasolla Ruotsin sotilaallisten uhkakuvien pohjalta. Esityksessäni pyrin myös tuomaan esiin muutamia esimerkkejä siitä, miten sodan ja taistelun kuvan muotoutuminen on vaikuttanut Ruotsin puolustusvoimien kehitykseen. Varsinaisten kirjallisten lähteiden sijasta esitykseni perustuu pitkälti niihin käsityksiin, joita minulle muotoutui opiskellessani Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoulussa vuosina 1997 - 1999.

2. Perinteinen sodan ja taistelun kuva

Ruotsin uhkakuvassa hallitsevana on lähes koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan ollut Ruotsia vastaan kohdistuva **suurhyökkäys**. Suurhyökkäyksellä tarkoitettiin Ruotsissa *pitkien ja aikaavievien valmistelujen jälkeen käynnistettävää, useiden yhtymien voimin toteutettavaa, koko maan tai sen tärkeimpien osien valtaamiseen tähtäävää hyökkäystä, invaasiota*.¹ Käytännössä uhkakuva vastasi pitkälti meidän kotoista laajamittaisen hyökkäyksen uhkamalliamme.

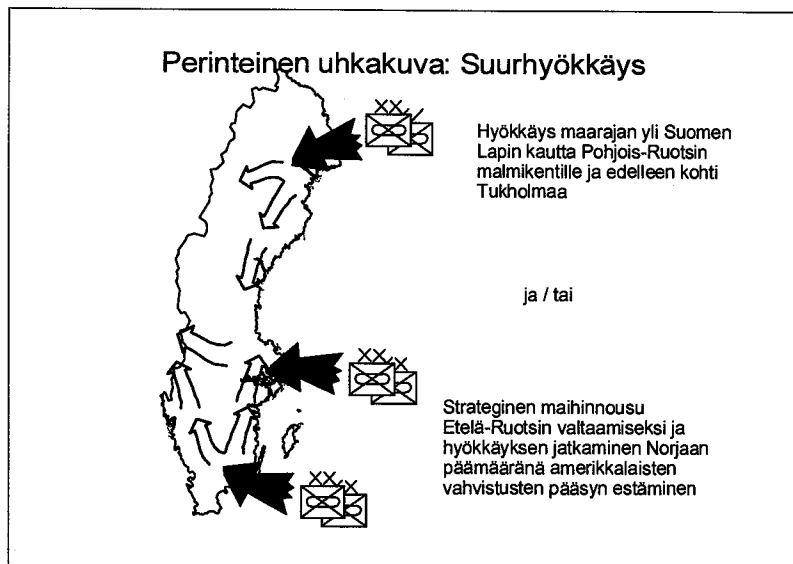
Mahdollisena hyökkääjänä pidettiin 1980-luvun loppuun saakka Neuvostoliittoa ja sen määräysvaltaan kuuluneita Varsovan liiton jäsenmaita, joilta Venäjä peri niiden roolin 1990-luvulle tultaessa. Myös Saksa ja NATO mainittiin virallisissa asiakirjoissa potentiaalisina hyökkääjinä, muuta niiden hyökkäyksen todennäköisyyttä pidettiin kuitenkin niin vähäisenä, ettei sen varalle enää 1970-luvulle tultaessa laadittu operatiivisia suunnitelmia.

Vuodesta 1972 lähtien suurhyökkäyksen katsottiin voivan toteutua ainoastaan osana koko Eurooppaa koskettavaa suursotaa. Erillishyökkäyksen mahdollisuuteen ei siis enää uskottu. Suursodan yhteydessä Neuvostoliiton tavoitteena Ruotsin suunnalla olisi vallinneen käsityksen mukaan ollut paitsi kommunistisen valtapiirin laajentaminen myös hyökkäyksen jatkaminen Norjaan, missä päämääränä olisi ollut estää amerikkalaisten NATO-vahvistusten pääsy Eurooppaan.

Vaikka oletettu vastustaja oli ydinasevaltio, ei ydinaseiden laajamittaista käyttöä enää 1960-luvun puolivälin jälkeen pidetty todennäköisenä. Taktisten ydinaseiden käyttöä ei kuitenkaan suljettu kokonaan pois uhkakuvasta.

Suurhyökkäyksen odotettiin voivan tapahtua yhtäaikaan **yhdessä tai useammassa suunnassa**. Vaihtoehtoisia hyökkäystapoja Ruotsiin olivat maahyökkäys Suomen Lapin kautta tai strateginen maihinnousu-/maahanlaskuoperaatio Itämeren ylitse. Rannikolla uhanalaisia alueita olivat Etelä-Ruotsin rannikko, jossa rannanmuodostus oli hyvin maihinnousuoperaatioihin soveltuvaa sekä valtakunnan hallinnollinen keskus, Tukholma. **Kuvassa 1** on esitetty Ruotsin perinteinen uhkakuva: suurhyökkäys.

¹ Nomen Op, s.3

KUVA 1: Ruotsin perinteinen uhakuva: suurhyökkäys

Koska tehdyn poliittisen linjauksen mukaisesti koko valtakuntaa oli puolustettava, muotoutui Ruotsin puolustusjärjestelmä suureen, yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaan **kenttäarmeijaan ja alueelliseen puolustukseen** nojaavaksi. **Ilmanherruuden merkitys** taistelun kulkuun vaikuttavana tekijänä tunnustettiin, minkä takia Ruotsiin kehitettiin eurooppalaisessa mittakaavassa huomattavan suuret ilmavoimat. Osaltaan ilma- ja myös merivoimien merkitystä korosti maihinnousu- ja maahanlas-kuoperaatioiden keskeinen rooli vallinneessa uhakuvassa. Näillä niin sanotuilla kaukovoimilla (fjärrstridskrafter) hyökkääjää kyettäisiin kuluttamaan niiden vielä ollessa haavoittuvimmillaan eli kuljetuksen aikana.

Ruotsin puolustusvoimat oli organisoitu kolmeksi **operatiivisesti itsenäiseksi sotilasalueeksi** (militärområde). Kullekin sotilasalueelle oli pääesikunnan suunnitelmissa jaettu tarpeelliseksi katsotut maa-, meri- ja ilmavoimien joukot, joilla hyökkäys tuli kyetä pysäyttämään. Lopulliseen ratkaisuun pyritäisiin kerrallaan yhdessä operaatiosuunnassa, jonne **ratkaisutaisteluita varten keskitettäisiin joukkoja** myös muilta sotilasalueilta.

Hyökkääjän pääasiallisena toimintatapana nähtiin koko rintaman leveydellä keskiteysti toteutettava hyökkäys, jolla puolustajan joukot pyrittäisiin saartamaan. Operatiivisella tasolla saarrostuksen ei kuitenkaan pyrittäisi kahden selvästi erillään olevan hyökkäyssuunnan muodostamalla saarrostuksella, vaan suuren hyökkäysnopeuden ja voimakkaan epäsuoran tulen turvin. Puolustajan ryhmitymisen murtamisen jälkeen hyökkäystä jatkettaisiin useaa samansuuntaisesti etenevää hyökkäystietä pitkin suoraan puolustajan syvyyteen. Hyökkäyksen terävimmästä kärjestä sivuissa olleet puolustajan joukot jäisivät tällöin eristyksiin etenevän hyökkääjän selustaan. Hyökkääjän uskottiin pyrkivän tuhoamaan nämä eristyksiin jäävät puolustajan joukot toisessa portaassa etenevillä yhtymillään. Hyökkäyksen käynnistymisen jälkeen lopputuloksena olisi kuitenkin se, että hyökkääjän ja puolustajan joukot sekoittuisivat taistelukentällä toisiinsa, eikä selviä rintamalinjoja enää voitaisi havaita. Puhuttiin pirstoutuneesta taistelukentästä (det fragmenterade stridsfältet).

Hyökkääjän toimintaan yleisesti liitettyjä elementtejä olivat muun muassa nopeus, hyökkäyksellisyys, voiman keskittäminen, optisesta näkyvyydestä riippumaton tulenkäyttö, taistelu laajalla ja syvällä alueella, ilmanherruus ja ilmasta saatava tulituki, etuosastojen käyttö sekä elektroninen häirintä.

Puolustajan näkökulmasta hyökkääjän oletetut pyrkimykset ja materiaallinen ylivoima koettiin luonnollisesti ongelmallisena. Vastustajan heikkoutena nähtiin kuitenkin sen oletettu taktinen jäykkyys. Hyökkääjän rintama- ja armeija-tasolla toimivilla komentajilla uskottiin olevan kohtuullisen suuri operatiivinen toiminnanvapaus. Sen sijaan taktisen tason komentajien aina armeijakunta-tasosta alaspäin uskottiin toimivan jähkästi ylemmän johtoportaan antamien suunnitelmien mukaisesti.

Vastaavasti puolustajan vahvuutena ruotsalaiset näkivät maassa noudatetun **tehtävätaktiikan** (uppdragstaktik), mikä hieman kärjistettynä tarkoitti sitä, että komentajille annettiin tehtävä, käytettävissä olevat resurssit ja vapaat kädet tehtävän toteuttamiseksi. Tehtävätaktiikan ansiosta ruotsalaiset joukot kykenisivät jatkamaan taistelua ylemmän komentajan hengessä myös joutuessaan eristetyiksi vihollisen selustaan.

Alueellisessa taistelussa korostettiin liikesodankäynnin periaatteita. Aloitteellisuus, liikkuvuus ja eri asejärjestelmien keskitetty käyttö olivat tekijöitä, jotka koettiin menestyksekkään puolustustaistelun edellytyksiksi. Puolustustaisteluun oleellisesti liittyvät

vastahyökkäykset pyrittiin suuntaamaan vihollisen heikkoihin kohtiin, kuten huoltoyhteyksiin ja ylimenokalustoon, mieluummin kuin hyökkääjän terävimpään kärkeen.

Vuoden 1992 puolustuspäätöksessä uhkakuvaan liitettiin **strateginen isku** (strategisk överfall), jolla tarkoitettiin *yllättäen alkavaa ja yllättäviin sodankäynnin menetelmiin perustuvaa hyökkäystä, jossa puolustustahto ja puolustajan kyky johtamiseen ja aseelliseen vastarintaan lamautettaisiin siten, että maan tärkeimmät osat kyettäisiin saamaan haltuun ennenkuin puolustaja kykenisi operatiivisesti merkittävään vastarintaan*.²

Vaikka strateginen isku oli terminä uusi, oli uhkakuva silti perinteinen. Suurimpana erona entiseen suurhyökkäyksen uhkaan verrattuna oli strategisen iskun yllätyksellisyys. Molemmissa oli kuitenkin kyse maan tai sen osien valtaamiseen tähtäävästä invaasiosta.

Uhkakuvaan liittynyt yllätyksellisyys perustui kahteen tekijään, hyökkäyksen käynnistymisnopeuteen ja käytettäviin hyökkäysmenetelmiin. Näiden molempien tekijöiden taustalla oli Venäjän heikentynyt sotilaallinen asema. Vielä 1980-luvulla Neuvostoliiton käytössä olleet tukialueet Baltiassa, Puolassa ja Itä-Saksassa oli menetetty, mikä teki Venäjän hyökkäyksen Ruotsia vastaan huomattavasti vaikeammaksi. Perinteisen uhkakuvaan mukainen hyökkäys oli perustunut hyökkääjän määrälliseen ylivoimaan ja nopeaan voiman kasvuun. Nyt kun voimasuhteet olivat tasoittuneet ja hyökkääjän mahdollisuudet voiman kasvattamiseen olivat lisääntyneiden etäisyyksien takia heikentyneet, Ruotsissa oletettiin mahdollisen hyökkääjän sotatilanteessa pyrkivän niin nopeaan hyökkäyksen käynnistämiseen, ettei puolustajalle jäisi aikaa tehokkaan vastarinnan muodostamiseen. Käytännössä tämä tarkoitti muun muassa sitä, että hyökkäys maavoimien yhtymien saattaisi käynnistyä vain muutamia tunteja tuli-iskun käynnistymisen jälkeen ja että hyökkäykseen liittyisi erikoisoperaatioita hallinnon kohteita vastaan.

Muuttunut uhkakuva edellytti Ruotsin puolustusvoimilta aikaisempaa nopeampaa reagointikykyä. Joukkojen perustamiseen käytettävissä olevaa aikaa oli kyettävä supistamaan, jotta yllättäen alkavaan hyökkäykseen ehdittäisiin vastata. Niinpä maavoimat päätettiin vuoden 1992 puolustuspäätöksessä organisoida

² Nomen Op, Remissutgåva, s. 3

kaaderijärjestelmän mukaisesti ja rauhan ajan organisaatio muodostettiin sodan ajan joukkoja vastaavaksi. Vaikka joukkojen valmiusvaatimuksia näin kiristettiin, oli sotilaallisen hyökkäyksen uhka Ruotsia vastaan selvästi pienentynyt 1990-luvulle tultaessa.

3. 1990-luvun loppu - Invaasion torjunnasta sopeutuvaan puolustukseen

Vuoden 1992 puolustuspäätös oli valmisteltu vielä kylmän sodan hengessä. Seuraavaan, vuonna 1996 valmistuneeseen puolustuspäätökseen mennessä, lähtökohdat olivat kuitenkin muuttuneet. Ruotsiin kohdistuvan perinteisen sotilaallisen uhan katsottiin edelleen pienentyneen vuoden 1992 tasosta. Ruotsia vastaan suunnattavan hyökkäyksen poliittiset motiivit olivat katoamassa maailmalla suurvaltojen suhteissa ja Venäjällä tapahtuneen poliittisen kehityksen myötä. Venäjän sotilaallinen kyky hyökkäyksen toteuttamiseen oli puolestaan laskenut taloudellisten vaikeuksien takia. Niinpä uhkaa ja koko puolustusvoimien roolia ryhdyttiin tarkastelemaan uudessa valossa.

Varsovan liiton hajoamisen jälkeen oli NATO vuonna 1991 hyväksynyt uuden strategisen konseptinsa, jossa liittouman uhkakuva laajennettiin käsittämään muitakin kuin puhtaasti sotilaallisia uhkia. Ruotsin vuoden 1996 puolustuspäätös noudatti samaa linjaa. Ryhdyttiin puhumaan laajennetusta uhka- ja turvallisuuskäsityksestä ja puolustusvoimien tehtäviä tarkistettiin sen mukaisesti.

Aiemmin Ruotsin puolustusvoimien tehtävinä oli:

- turvata alueellinen koskemattomuus ja
- suorittaa rauhan aikana valmisteluja valtakunnan puolustamiseksi sen riipumattomuutta sodan aikana vaarantavilta aseellisilta hyökkäyksiltä.

Nyt tehtäviksi määrättiin edellisten lisäksi:

- yhteiskunnan tukeminen vakavissa kriiseissä ja
- kansainvälisiin rauhaa edistäviin operaatioihin osallistuminen.

Lisäksi puolustusvoimat veloitettiin kehittämään sopeutumiskykyään siten, että organisaation joustava kehittäminen uhkakuvaa vastaavaksi olisi mahdollista. Vaikka sopeutumiskyvyn luominen ei varsinainen tehtävä ollutkaan, käytettiin siitä Ruotsissa yleisesti nimitystä "puolustusvoimien viides tehtävä". Ruotsissa ryhdyttiin noudattamaan niin sanottua "**sopeutuvan puolustuksen**" periaatetta (anpassningsförsvar).

Sopeutuvan puolustuksen kulmakiviä olivat sopeuttamiseen käytettävät kolme keinoä, nimittäin sodan ajan vahvuudesta poistettujen **joukkojen palauttaminen** (återtagning), uusien **joukkojen muodostaminen** (tillväxt) ja **kehityssuunnan muuttaminen** (ominriktning). Ajatuksena oli, että sotilaallisen uhkan poistumisen myötä Ruotsi voisi supistaa omia asevoimiaan, jolloin varoja vapautuisi jäljelle jäävän organisaation laadulliseen kehittämiseen. Suuria rahoja vaativia hankkeita olivat muun muassa hävittäjäkaluston uusiminen, jalkaväki- ja Norlannin prikaatien mekaniointi sekä lukuisat tietoteknisten johtamisjärjestelmien kehittämishankkeet.

Välittömästi puolustuspäätöksen julkistamisen jälkeen sotilaiden huomio keskittyi kahteen ensiksi mainittuun sopeuttamiskeinoon. Sopeutuminen ymmärrettiin lähinnä joukkojen määrän, **volyymien vaihteluna**. Vaikka uhkakäsitystä oli laajennettu, ymmärrettiin sotilaallisella uhalla yhä edelleenkin maan valtaamiseen tähtäävää invaasiota. Ruotsissa arvioitiin, että mikäli kehitys Venäjällä kääntyisi epäedulliseen suuntaan, voisi invaasion uhka tulla uudelleen ajankohtaiseksi kahden - viiden vuoden kuluessa.

Kun Venäjän taloudellinen alamäki ei vielä vuoden 1996 jälkeenkään ottanut pysähtyäkseen, tehtiin Ruotsissa tulevan kehityksen kannalta ratkaisevan tärkeä johtopäätös: Venäjä ei nykyisillä asevoimillaan enää kykenisi laajamittaisiin sotatoimiin Ruotsia vastaan, vaan hyökkäys olisi mahdollinen vasta Venäjällä toteutetun asevoimien reformin jälkeen.

Päätelmä tarkoitti, että uhkan tullessa uudelleen ajankohtaiseksi vastassa olisivatkin uudistetut, erilaisella tekniikalla varustetut ja eri tavoin toimivat joukot. Tällöin myös sodan ja taistelun kuvat olisivat toisenlaiset. Niinpä huomio keskitettiin kahden toisistaan poikkeavan asian tutkimiseen. Toisaalta haluttiin selvittää, minkälaisiin ukiin puolustusvoimien on lähiaikoina kyettävä vastaamaan ja toisaalta, minkälainen olisi tulevaisuuden sodan kuva.

4. Nykyaikaisen taistelun kuva

Vuoden 1996 puolustus päätöstä valmisteltaessa puolustusvoimat eivät olleet ehtineet laatia tarpeelliseksi katsomaansa pitkän tähtäyksen strategista katsausta. Kylmän sodan aikana vallinneeseen uhkaan ja sen pysyvyyteen oli totuttu, joten ei ollut olemassa mekanisme, jonka avulla tulevaisuuden uhkia olisi kyetty arvioimaan. Jotta jatkossa samanlaiseen tilanteeseen ei enää jouduttaisi, käynnistettiin pääesikunnassa vuonna 1996 uusi pitkän tähtäimen suunnitteluprosessi, perspektivplanering eli PerP.

Vuosina 1997-1998 läpiviedyn PerP-prosessin erityisenä tavoitteena oli muuttuvan uhkakäsityksen analysointi ja vaihtoehtojen tuottaminen puolustusvoimien rakenteelliseksi uudistamiseksi. Prosessin tuloksena syntyi raportti³, joka sai nimekseen Försvarsmaktsidé 2020 (FMI 2020) ja jolla sittemmin oli suuri vaikutus vuoden 1999 puolustuspoliittisen tarkistuspisteen lopputuloksiin.

Vaikka suuri osa raportista käsittelee laajentunutta uhka- ja turvallisuuskäsitystä sekä niiden muodostumiseen vaikuttavia poliittisia kehitystrendejä, en käy niitä tässä sen tarkemmin erittelemään. Turvallisuusstrategisena loppupäätelmänä kuitenkin on, että Ruotsin oma turvallisuus kyetään parhaiten varmistamaan osallistumalla aktiivisesti alueellisten ja paikallisten **kriisien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan**. Kansainväliset kriisinhallintaoperaatiot muodostavatkin sen toimintaympäristön, missä ruotsalaiset sotilaat todennäköisimmin lähivuosina voivat joutua taistelutilanteisiin. Näissä mahdollisissa taisteluissa esiin nouseva taistelun kuva on kuitenkin monelta osin toisenlainen, kuin perinteiseen uhkakuvaan liittynyt näkemys.

Ensimmäinen selkeä ero on taistelun osapuolissa. Perinteisen Ruotsi - Venäjä vastakkainasettelun asemesta taisteluita käytäisiin osana monikansallista kriisinhallintajoukkoa. Ruotsalaisten vahvuus tällaisessa joukossa olisi enimmilläänkin vain noin vahvennetun pataljoonan suuruusluokkaa. Vastustaja puolestaan voisi olla jonkin kansallisvaltion asevoimista koostuva joukko, mutta yhtä hyvin myös jokin etninen ryhmä, sissiryhmä, rikollisjoukkio tai terroristiorganisaatio. Taisteluiden

³ Försvarsmaktsidé 2020 Rapport 2, Årsrapport från perspektivplaneringen 97-98, HKV 23210:65353/29.4.1998

laajuus, niiden ajallinen kesto ja niissä käytettävät menetelmät riippuisivat pitkälti vastustajasta, sen organisaatiosta, tavoitteista ja käytettävissä olevista aseista.

Myös taistelualue erottaa perinteisen taistelun kuvan nykyisin todennäköisimmästä taistelun kuvasta. Kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä taistelut käydään oman maan rajojen ulkopuolella, mikä on omiaan heikentämään joukkojen tappioidensietokykyä. Joukkojen suoja ja turvallisuus saavat korostuneen merkityksen, kun oman kotimaan ja omaisten turvallisuus ei ole suoranaisesti uhattuna.

Lisääntyvä kansainvälinen aktiivisuus heijastuu myös ajatuksiin kotimaan puolustamisesta sodan aikana. Vaikka Ruotsin poliittinen ja sotilaallinen johto edelleen vannookin liittoutumattomuuden nimeen, on Ruotsissa myös todettu, että kansainvälisen yhteisön puuttuminen Ruotsissa tai sen lähialueilla tulevaisuudessa puhkeaviin kriiseihin on yhä todennäköisempää. Jotta Ruotsi niin halutessaan voisi kriisitilanteessa vastaanottaa ulkomaista apua, tulee koko Ruotsin puolustusvoimien olla kansainvälisiin järjestelyihin sovitettavissa.

Kotimaassa lähiajan uhkakuvaan liittyvät niin sanotut "matalan intensiteetin konfliktit", (Low Intensity Conflicts). Ongelmana niiden tarkastelussa on kuitenkin se, että termillä tarkoitetaan Ruotsissa kahta toisistaan eroavaa asiaa. Yhtäältä Low Intensity Conflicteilla tarkoitetaan valtioiden välistä konfliktia, jossa asevoimia käytetään vain rajoitetusti. Tällöin kyse on sotilaallisesta painostuksesta tai niin sanotuista rajoitetuista sotilaallisista toimista (Begränsade Militära Insatser; BMI), joiksi puolestaan luetaan esimerkiksi yksittäistä alusta, ilma-alusta tai sotilaskohdetta vastaan suoritetut sotilaalliset iskut tai tietotekniset hyökkäykset. Toisaalta Low Intensity Conflicteilla tarkoitetaan sellaisia aseellisia konflikteja, joissa vastapuolena on jokin muu toimija kuin valtio, esimerkiksi rikollisjengi, terroristiorganisaatio tai vastaava.

Vaikka tällaisten niin sanottujen "matalan intensiteetin konfliktien" yhteydessä ei oikeastaan voida puhua sodasta, on ne Ruotsissa nyttemmin liitetty osaksi sotilaalista uhkaa. Yhtenä syynä tähän on se, että niihin liittyvä hyökkäyksellinen toiminta saattaa pahimmillaan ajaa yhteiskunnan lähes sodan tilaa muistuttavaan sekasortoon ja yksi puolustusvoimien uusista tehtävistä on siviiliyhteiskunnan tukeminen vaikeissa kriisitilanteissa. Toisaalta, matalan intensiteetin konflikteihin liitetyt hyökkäykselliset menetelmät ovat sellaisia, että hyökkäyksen tekijän yksiselitteinen

tunnistaminen voi olla vaikeaa. Hyökkäyksellinen toiminta voi yhtä hyvin olla joko terroristien toimintaa tai valtioiden välisen sodan aloittamiseen liittyvää peiteltyä aseiden käyttöä. **Tulevaisuudessa erot sotilaallisten ja ei-sotilaallisten, samoin kuin ulkoisten ja sisäisten uhkien välillä tulevatkin ruotsalaisen käsityksen mukaan hämärtymään.**

Ongelmaksi muodostuvat tällöin puolustusvoimien käyttöön liittyvät toimivaltuuskysymykset, jotka Ruotsissa edelleen perustuvat selkeään sota - rauha ajatteluun. Lisäksi Ruotsin nykyinen lainsäädäntö estää puolustusvoimilta kaiken siviilejä, myös rikollisia ja terroristeja, vastaan kohdistuvan toiminnan. Esimerkiksi puolustusvoimien materiaalin lainaaminen poliisin käyttöön tai poliisien kuljettaminen puolustusvoimien kalustolla ei nykyllä lainsäädännöllä ole mahdollista, mikäli poliisin toiminta kohdistuu siviilejä vastaan. Esimerkkinä tilanteesta, jossa poliisi saattaisi kaivata puolustusvoimien apua, mikäli lainsäädäntö sen vain mahdollistaisi, voisi olla vaikkapa jonkinasteinen panttivankitilanne. Siviiliyhteiskuntaa tukeva toiminta, kuten metsäpalojen sammutukseen tai tulvavahinkojen rajoittamiseen tähtäävät toimenpiteet, ovat luonnollisesti mahdollisia myös nykyllä lainsäädännöllä puitteissa.

Vaikka nykyiset uhkat eivät ehkä ole yhtä vakavia kuin perinteinen invaasion uhka, vaativat ne puolustusvoimilta uudenlaisia kykyjä ja taitoja. Sopeutumista vaaditaan paitsi valmiuden ja joukkojen määrän myös niiden käyttöperiaatteiden suhteen. Muuttuneessa tilanteessa puolustusvoimilta edellytetään toisaalta ennaltaehkäisevän puolustuskyvyn ylläpitoa, mutta toisaalta myös aktiivisia turvallisuutta edistäviä toimia jo rauhan aikana.

5. Tulevaisuuden kehitysnäkymät

Tulevaisuuden taistelun kuvaa tarkasteltaessa näkemys muodostuu jälleen toisenlaiseksi. Ruotsin pääesikunnassa sodan ajan organisaatioiden kehittämisestä vastaavan osaston apulaispäälikkö, myös "tietotekniikkakenraaliksi" kutsuttu, kenraalimajuri Johan Kihl totesi maaliskuussa 1999 antamassaan haastattelussa, että sodankäynnissä on alkamaisillaan teknisen kehityksen mukanaan tuoma vallankumous, koska

Revolution in Military Affairs (RMA) tulee muuttamaan sodankäynnin kokonaan toisenlaiseksi.⁴

FMI 2020 raportissa esitetyn näkemyksen mukaisesti taisteluita kahden teknisesti kehittyneen osapuolen välillä tullaan käymään maalla, merellä ja ilmassa laajoilla alueilla ilman selviä rintamalinjoja tai hyökkäyssuuntia. Puhutaan kolmiulotteisesta taistelukentästä tai pikemminkin taistelutilasta, jossa käsite "pirstoutunut taistelukenttä" saa kokonaan uuden merkityksen. Taistelukentällä joukkoja ja ennen kaikkea tulivaikutusta siirrellään nopeasti ja yllätyksellisesti paikasta ja alueesta toiseen. Varsinaisia aseellisia iskuja edeltävät elektronisen sodankäynnin iskut, joilla vastustajan johtamisjärjestelmät lamautetaan. Sen jälkeen itse taistelut käydään nopeina intensiivisinä iskuina ja joukot ryhmitetään nopeasti uudelleen tai siirretään muualle. Uusia taistelualueita syntyy nopeaan tahtiin koko valtakunnan kattavalla operaatioalueella.

Käytettävissä olevien aseiden kantaman lisääntyminen mahdollistaa voiman keskittämisen ilman, että itse joukkoja keskitetään suoraan taistelualueelle. Vaikutukseen pyritään ensisijaisesti pitkän kantaman omaavien täsmäaseiden, kuten risteilyohjusten keskitetyllä käytöllä. Vaikka suuri osa taistelualueelle kohdistuvasta asevaikutuksesta tulee ilmoitse, eivät hyökkääjän lentokoneet toimi kohdealueella, vaan laukaistavat asejärjestelmänsä jo kaukaa alueen ulkopuolelta. Tuli-iskuihin hyökkääjä käyttää myös omalle maaperälleen sijoitettuja tykistöohjus- sekä alus- ja lentokonesijoitteisia ohjusjärjestelmiään.

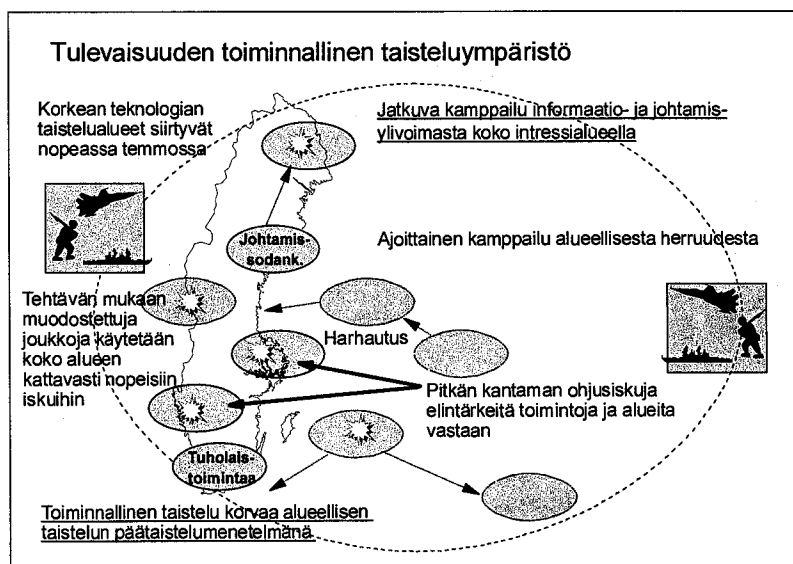
Ilma- ja avaruussijoitteiset tiedustelu- ja valvontajärjestelmät helpottavat kohteiden havainnointia ja paikantamista, minkä seurauksena yhä enemmän huomiota tullaan kiinnittämään suojautumiskeinojen kehittämiseen. Häiveteknologia tulee yleistymään. Merivoimien toiminnassa vaikeasti valvottavissa olevaa pinnan alaista aluetta hyödynnetään lisääntyvässä määrin.

Itse taistelukentälle tuotavat hyökkääjän joukot koostuvat lähinnä salassa toimivista tuholais toimintaan koulutetuista erikoisjoukoista. Tavanomaisten joukkojen käytössä siirrytään pieniin keskitetyssä johdossa toimiviin iskuosastoihin, jotka kuljetetaan hajaryhmytyksestä ilmoitse suoraan kohteelle, jotka toteuttavat suunnitellun iskunsa

⁴ FOA tidningen, 1/1999, s. 22

ja jotka sen jälkeen vedetään pois taistelukentältä. Teknisen kehityksen myötä näiden pienten yksiköiden tulivoima ja suoja tulevat merkittävästi kasvamaan nykytasoltaan.

Iskujen kohteina ovat varsinaisten sotilaskohteiden lisäksi yhteiskunnan eri toiminnot ja järjestelmät. Alueellisen taistelun sijaan puhutaan **toiminnallisesta taistelusta** (funktionell strid), jota käydään koko valtakunnan alueella. Laajennetun uhkakäsityksen mukaisesti tiedonsiirto- ja käsittelyjärjestelmiin voidaan ja tullaan vaikuttamaan kaikilla yhteiskunnan eri osa-alueilla. Esimerkiksi liikenteenohjauksen, energia- ja vesihuollon tai pankkien tietojärjestelmiin vaikuttamalla voidaan nykyaikainen tietoyhteiskunta saattaa nopeasti pois raiteiltaan. Näin valtiojohto voidaan pakottaa haluttuihin myönnytyksiin myös ilman perinteistä alueen valtaamiseen tähtäävää joukkojen käyttöä. Suuria yhtymiä ei sotatoimialueelle tuoda lainkaan tai ne tuodaan vasta, kun menestys on jo varmistettu muilla keinoilla.

KUVA 2: Tulevaisuuden toiminnallinen taistelu ympäristö

Lähde: FMI 2020, s. 61

Tulevaisuuden visiossa maavoimien yhtymien merkitys ei kokonaan katoa, mutta niiden rooli muuttuu toisenlaiseksi. Tulevaisuuden visiossa suuret yhtymät vastaavat tavallaan nykypäivän ydinaseita: ne ovat tehokkaita, mutta niiden käyttöön sisältyy niin suuria riskejä ja pitkäaikainen sitoutuminen, ettei niiden käyttö hyökkäyksellisenä

aseena ole tarkoituksenmukaista. Yhtymien rooliaksi jääkin ennaltaehkäisevän pelotteen muodostaminen.

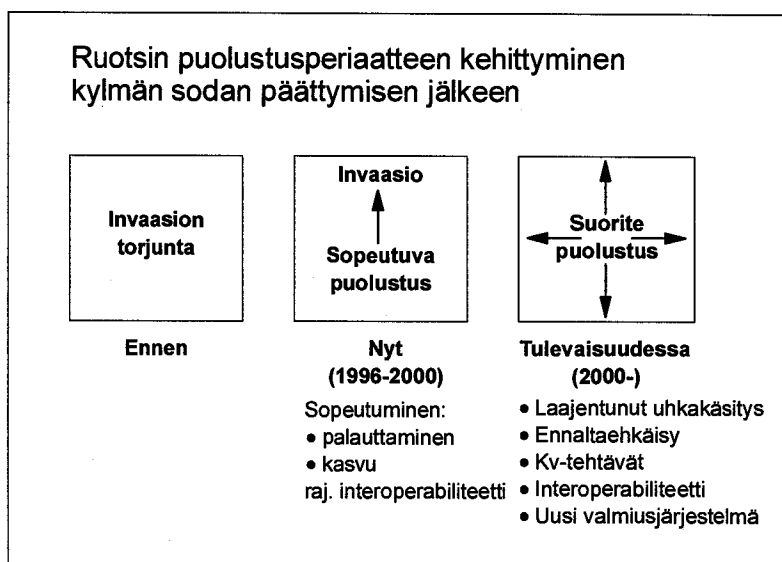
Kuten jo aikaisemmin mainitsin, nyt esitetty visio kuvaa kahden huipputeknologialla varustetun valtion välistä sodankäyntiä, jollaiseen ainoastaan USA kykenee nykyisen teknisen kehitystasonsa puolesta. Ruotsissa uskotaan kuitenkin, että myös muut länsimaat, samoin kuin asevoimiensa reformin yhteydessä myös Venäjä, tulevat yhä enenevässä määrin hankkimaan tällaiseen "kauko- ja informaationsodankäyntiin" soveltuva huipputeknologiaa. Länsimaiden osalta oletus perustuu pitkälti niiden pyrkimyksiin omien tappioiden minimoimiseksi. Vaikka huipputeknologiaan perustuvat asejärjestelmät ovat kalliita, voidaan niiden käyttöönotolla supistaa henkilöstöön kohdistuvia riskejä ja vaaratekijöitä. Venäjän puolestaan uskotaan kehittävän asevoimiaan kuvatuslaiseen suuntaan siksi, että se kykenisi säilyttämään uskottavuutensa suurvaltana ja että se kykenisi vastaamaan länsimaiden mahdollisesti muodostamaan uhkaan.

Muutoksen ei kuitenkaan uskota tapahtuvan silmänräpäyksessä. Vaikka puhutaan sotateknisestä vallankumouksesta, niin sotataidollisesti kyseessä on pikemminkin evoluutio kuin revoluutio. Lähivuosina taistelun kuva on jonkinlainen sekoitus, jossa perinteinen näkemys alueellisesta taistelusta ja tulevaisuuden visio toiminnallisesta taistelusta yhdistyvät. Kuinka pitkälle sitten evoluutio ehtii mennä, ennenkuin synkät uhkapilvet alkavat jälleen kerääntyä Ruotsin ylle?

Siihen kysymykseen ei kukaan osaa vastata. Niinpä Ruotsin puolustusvoimien kehittämisessä onkin painotettu kahta tai oikeastaan kolmea asiaa, joista kaksi liittyy suoranaisesti sodankäyntiin ja kolmas puolustusvoimien rauhanaikaiseen toimintaan. Nämä kolme asiaa ovat:

1. ennaltaehkäisevän alueellisen puolustusjärjestelmän säilyttäminen
2. toiminnalliseen taisteluun varautuminen ja
3. puolustusvoimien käytön tehostaminen sotaa alempiasteisissa kriiseissä.

On ryhdytty puhumaan **suoritepuolustuksesta** (insatsförsvaret), jossa puolustusvoimilta edellytetään entistä suurempaa joustavuutta ja kykyä sopeutumiseen paitsi uhkan suuruuden myös uhkan laadun suhteen.

KUVA 3: Ruotsin puolustusperiaatteen kehittyminen

Lähde: FMI 2020, s. 7

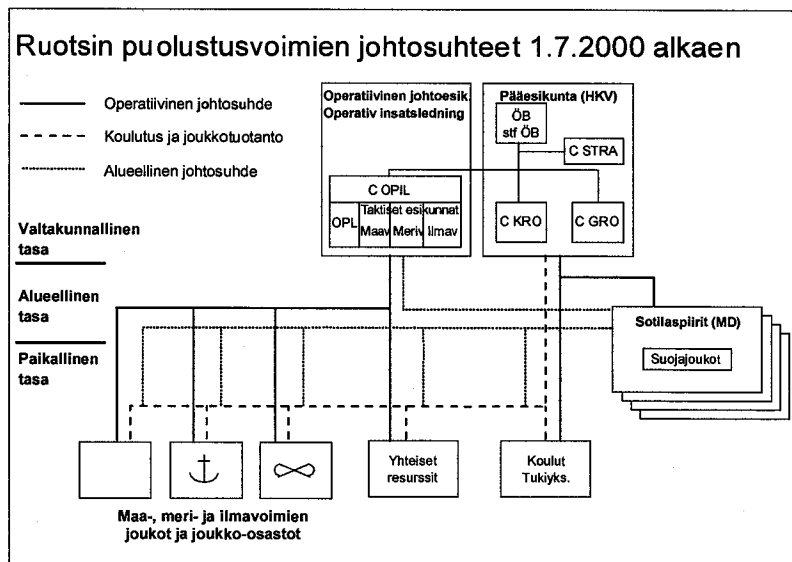
Ensi askeleet toiminnalliseen taisteluun varautumiseksi on jo otettu. Tällaisia ovat muun muassa informaatioylivoiman hankkimiseen liittyvä tutkimusprojekti DBA (Dominant Battlespace Awareness), uusien "hakkeri-" tai "nörtti-" yksiköiden perustaminen, häiveteknologian lisääntyvä käyttöönnotto ja koko puolustusvoimien rakenteellinen uudistaminen.

6. Ruotsin puolustusvoimien kehittäminen

Vuoden 1999 puolustuspoliittisen tarkistuspisteen jälkeen Ruotsin valtiopäivät päätti⁵ maaliskuussa 2000 puolustusvoimien rakenteellisesta uudistamisesta. Päähuomio uudistuksesta puhuttaessa on kiinnittynyt siihen sisältyviin laajoihin leikkauksiin. Lakkautettavien esikuntien ja joukko-osastojen määrä on 64, joista peräti 45 on maavoimien joukko-osastoja. Puolustusvoimien rauhan ajan henkilöstö supistuu yhteensä 7000 hengellä käsittäen sekä siviili- että sotilashenkilöstöä.

⁵ Proposition 1999/2000:30 - Det nya försvaret

Suunnitellut muutokset aiotaan toteuttaa nopeaan tahtiin. Ruotsin valtiopäivät hyväksyi hallituksen muutoksia koskeneen esityksen maaliskuun 30. päivänä vuonna 2000 ja jo heinäkuun alussa 2000 puolustusvoimat siirtyi uusiin operatiivisiin johtosuhteisiin. Kolme operatiivisesti itsenäistä maanpuolustusalueetta (Militärområde) muutettiin alueellisesta puolustuksesta ja joukkotuotannosta vastaaviksi sotilaspiireiksi (Militärdistrikt) ja pääosa niiden operatiivisesta johtamisvastuusta siirrettiin Tukholman lähelle Bålstaan perustetulle Operativ Insatsledningille (OPIL).

Lähde: Internet, <http://www.mil.se/forsvariforandring/beslutet.html> ,26.7.2000

Samassa yhteydessä lakkautettiin puolustushaaraesikuntina toimineet keskuskeskukset, joiden tehtävät siirrettiin operatiivisen johtoesikunnan yhteyteen perustetuille taktisen tason esikunnille. Ajatuksena on, että nyt perustettu Operativ Insatsledning johtaa kaikki niin kotimaassa kuin ulkomaillakin toteutettavat puolustusvoimien operaatiot niiden koosta ja laadusta riippumatta.

Maavoimien valmiusorganisaatio käsittää uudistusten jälkeen yhden divisioonan esikunnan, kuusi prikaatin esikuntaa, 16 mekanisoitua ja kuusi asutuskeskustaisteluun erikoistunutta pataljoonaa sekä niitä tukevia tykistö-, ilmatorjunta-, tiedustelu- ja muita yksiköitä. Taloudellisista syistä aselajijoukkojen koulutusta siirretään prikaatien yhteydestä erillisiin aselajien koulutuskeskuksiin. Vaikka yleisesti puhutaan, että Ruotsille jää supistusten jälkeen vain kuusi prikaatia, ei se pidä täysin paikkaansa. Jäljelle jää kuusi prikaatin esikuntaa ja joukko pataljoonia, joista yhdessä muodostetaan tehtävän ja tilanteen mukaisia joukkokokonaisuuksia. Kiinteät prikaatiorganisaatiot jäävät historiaan.

Uusia joukkotyyppisiä divisioonan esikunnan lisäksi tulevat olemaan muun muassa epätavanomaisten aseiden torjuntaan koulutetut joukot, tietoturvallisuusjoukot sekä ilmakuljetteinen maahanlaskupataljoona. Entiset armeijakuntien (Fördelning) esikunnat, seitsemän prikaatia ja rajajääkäryksiköt lakkautetaan. Osa lakkautettavien prikaatien joukoista ei kuitenkaan kokonaan katoa, vaan niistä organisoidaan 12 kansallisiin suojajoukkoihin liitettävää uudentyyppistä pataljoonaa.

Ilmavoimien operatiivisiksi joukoiksi jää supistusten jälkeen kahdeksan JAS-39 koneilla varustettua hävittäjälentolaivuetta ja neljä kuljetuslentolaivuetta. Helikopteritoiminta organisoidaan kahdeksi pataljoonaksi, joista toinen on ensisijaisesti tarkoitettu maa- ja toinen merivoimien tarpeita varten. Muita merivoimiin jäljelle jääviä valmiusyksiköitä ovat kolme amfibio-pataljoonaa ja niiden johtoesikunnaksi perustettava amfibio-prikaatin esikunta, kaksi yhteensä 12 pintataistelualusta käsittävää laivuetta sekä viidestä aluksesta koostuva sukellusvenelaivue. Nykyinen miina-alusosasto ja raivaajayksiköt lakkautetaan ja tilalle muodostetaan uusi sekä miinoittamiseen että miinantorjuntaan käytettävä miinalaivue.

Joukkotuotantoa ja koulutusta koskevissa asioissa edellä luetellut maa-, meri- ja ilmavoimien joukot ovat pääesikunnan ja neljän, entisten maanpuolustusalueiden

sekä Militär Kommando Gotlannin tilalle muodostettavan, sotilaspiirin alaisia. Operatiivisissa asioissa sotilaspiirien alaisuuteen jäävät kansallisiksi suojajoukoiksi organisoitavat alueelliset yksiköt sekä 90000 miehen vahvuiset kodinturvajoukot. Suojajoukkojen alueellisiin yksiköihin lukeutuvat muun muassa kaksitoista prikaatien lakkauttamisen yhteydessä vapautuvaa maavoimien pataljoonaa, supistusten jälkeen jäljelle jäävät kaksi sissipataljoonaa sekä kaikki maa-, meri- ja ilmavoimien huolto- ja tukiyksiköt.

Johtosuhteiden ja koko organisaation muutos heijastaa mielestäni hyvin ruotsalaisessa sodan- ja taistelun kuvassa tapahtuneita muutoksia. Niin sanotuissa matalan intensiteetin konflikteissa keskeiset toimivaltuuskysymykset edellyttävät matalaa organisaatorakennetta ja keskitettyä johtamista. Tällöin tarvittavat päätökset poliittisesti herkässä tilanteessa kyetään tekemään riittävän nopeasti ja riittävän korkealla tasolla. Operatiivisen tilan kasvu erillisistä operaatiosuunnista koko valtakunnan kattavaksi puoltaa niinkään operatiivisen johdon keskittämistä yhteen esikuntaan. Lisäksi johtosuhteiden muutos helpottaa kansainvälistä yhteistoimintaa. Nykyjärjestelmässä Ruotsin puolustusvoimien johtamistasot on entistä selkeämmin rinnastettavissa NATO:n käyttämiin johtamistasoihin; Full Command - hallitus, Operational Command - Högkvarteret, Operational Control - Operativ Insatsledning ja Tactical Command - Armé Taktiskt Kommando, Marin Taktiskt Kommando ja Flyg Taktiskt Kommando.

Joukkoja vähennetään, mutta jäljelle jää kuitenkin Ruotsin nykyiseen uhakuvaan nähden kohtuullisen suuret ja suhteellisen hyvin varustetut joukot. Kiinteästä prikaatiorganisaatiosta luopuminen mahdollistaa tehtävän ja tilanteen mukaan räätälöityjen joukkojen kokoamisen niin matalan intensiteetin konflikteissa kuin sotatilanteessakin. Joukkojen supistuksista säästyvät rahat käytetään uusien huipputeknologiaan perustuvien asejärjestelmien kehittämiseen ja hankintaan. Asejärjestelmiä tilataan pieniä, lähinnä koe- ja koulutuskäyttöön riittäviä määriä, joiden tilaaminen mahdollistaa kuitenkin sarjatuotantovalmiuden saavuttamisen. Näin toimimalla puolustusvoimat pysyy mukana käynnissä olevassa sotateknisessä "vallankumouksessa" ja pitää myös Ruotsin oman puolustustarviketeollisuuden mukana kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa.

Edes kalleimpien toiminnallisen taistelun edellyttämien asejärjestelmien, kuten risteilyohjuksien ja satelliittien käyttöönottoa ei ole suljettu pois tulevaisuuden kehittämisohjelmista. Näiden valmiuksien kehittämisessä tavoitteena on päästä mukaan johonkin monikansalliseen kehittämishankkeeseen, jotta kustannukset saataisiin pysymään kohtuullisina.

7. Päätäntä

Kylmän sodan aikaisesta suurhyökkäyksen uhkasta on päättynen vuosikymmenen aikana ajaututtu tilanteeseen, jossa Ruotsiin kohdistuva sotilaallinen uhka on menettänyt merkityksensä. Ennakoitavasta ja ennustettavissa olevasta mekanistisesta maailmankuvasta on siirrytty kvanttiajatteluun, jonka mukaan tulevaisuus on epävarma; niin myös taistelun kuva. Näkemys, jonka pohjalta Ruotsin puolustusvoimia joudutaan kehittämään on niin kaukana tulevaisuudessa, että yhden ja oikean näkemyksen esittäminen on lähes mahdotonta.

Taistelun kuvasta puhuttaessa Ruotsissa usein esitetään piirtoheitinkalvo, jossa on kuva tien mutkasta. Kuvan sanoma on selvä. Samaan suuntaan ei enää voida jatkaa, koska suora tie on kuljettu loppuun. Tiedetään, mihin suuntaan tie nyt on kääntymässä, mutta kuvaa katsomalla ei selviä, kuinka jyrkästi tie puuston takana kaartuu ja mihin suuntaan se mutkan jälkeen jatkuu.

Niinpä puolustusvoimia onkin lähdetty rohkeasti kehittämään joustavaksi ja erilaisiin uhkiin sopeutuvaksi organisaatioksi. Vaikka askeleet ovatkin ehkä pieniä, on suunta kohti huipputeknologian käyttöön perustuvaa kauko- ja informaationsodankäyntikykyä kuitenkin ilmeinen.

Täällä Suomessa monet ovat tulkinneet Ruotsin puolustusvoimissa käynnissä olevat uudistukset lähinnä yksipuoliseksi aseiden riisunnaksi. Näiden henkilöiden tulisi kuitenkin muistaa, että Ruotsille jää nyt tehtävien supistustenkin jälkeen 36 miljardin kruunun puolustusbudjetti, vaikka sen turvallisuuspoliittinen ja sotilaallinen asema on kokonaan toisenlainen kuin Suomen. Ruotsilla ei ole rajaa arvaamattoman Venäjän kanssa, vaan uskottavan, itsenäisen puolustuksen nimiin vannovan EU-kumppanin, Suomen kanssa. Voidaan kai perustellusti kysyä: Mikäli uhka Ruotsia vastaan on

huomattavasti edellä esitettyä suurempi, niin missä on Suomen puolustuksen uskottavuus ? Ehkä ruotsalaisten ratkaisut sittenkin ovat heidän olosuhteissaan järkeviä.

LÄHTEET

FMI 2020, Årsrapport från perspektivplaneringen 97-98 "Försvarsmaktsidé 2020
Rapport 2, HKV beteckning 23 210:65353

FOA tidningen 1/1999

Internet, <http://www.mil.se/forsvariforandring/>, 26.7.2000

Kihl, Johan: Morgondagens försvar - Vad händer efter år 2000 ?, Abrahamsons
tryckeri AV, Karlskrona 1998

Muistiinpanot Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoulun komentajakurssilta 1997-1999,
(tekijän hallussa)

Mörtberg, Jan: 1990-talets omvälvningar för armén - erfarenheter inför framtiden,
Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift, 3. Häftet 2000

Nomen Op, OpP-98 Del I, Bilaga 1, HKV beteckning 01 610:61091

Nomen Op, OpP-98 Del I, Remiss 1, Bilaga 3,
HKV beteckning 01 610:689

Proposition 1999/2000:30 - Det nya Försvaret

Wallerfelt, Bengt: Si vis pacem - para bellum, Svensk säkerhetspolitik och krigspla-
nering 1945-1975, PROBUS Förlag HB, Stockholm 1999

Eversti Markku Iskanius
Eversti Juhani Kääriäinen

Taistelun kuva - suomalainen näkemys

1. Esityksen rakenne

Esityksen painopiste on sodan ja taistelun kuvaan liittyvän käsitteistön tarkastelussa. Sen jälkeen paneudutaan tulevaisuuden taistelukentän megatrendeihin. Lopuksi verrataan lyhyesti USA:n, Venäjän ja Ruotsin näkemyksiä tulevaisuuden taistelusta suomalaiseseen yhtymän taisteluohjesäännön luonnoksessa esitettyyn malliin yhtäläisyyksien ja erojen löytämiseksi.

2. Käsitteistö

2.1 Yleistä

Selkeä teoriapohja ja täsmällisesti määritelty käsitteistö on edellytys erityisesti kaikelle tieteelliselle tarkastelulle, mutta myös muulle toiminnalle. Kenttäohjesäännön yleinen osa on tärkein teoreettinen ja käsitteellinen lähtökohtamme, koska tuossa ohjesäännössä on kuvattu sotilaallinen doktriinimme ja annettu perusta toiminnallemme. Valitettavasti vuonna 1995 julkaistun Kenttäohjesäännön yleisen osan todettiin jo vuonna 1997 olevan osin ajastaan jäljessä; tuolloin alkoi kenttäohjesäännön edelleen jatkuva uusiminen. Kenttäohjesäännön uudelleenkirjoitus on nähtävä kuitenkin hyvänä asiana, sillä Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimus- ja opetustoiminnassa vuoden 1995 ohjesäännön teoriaperusta oli todettu tietyiltä osin käsitteellisesti hieman sekavaksi ja puutteelliseksi. Toivottavaa on, että uusi tekeillä oleva kenttäohjesääntö sisältää selkeän teoreettisen perustan doktriinillemme sekä johdonmukaisen käsitteistön pohjaksi kaikelle muulle toiminnallemme mukaan lukien Maanpuolustuskorkeakoulussa tapahtuva tutkimus ja opetus.

Teoriaperustan selkiinnyttämiseksi olemme laatineet tätä esitystä varten sodan ja taistelun kuvaan liittyville käsitteille hierarkian sekä määritelleet ne riippumatta siitä, kuuluvatko ne Maanpuolustuskorkeakoulussa Strategian vai Taktiikan laitoksen tehtäväalueeseen. Mainittakoon, että seuraavista perusmääritelmistä vain "sota" löytyy Puolustusvoimien määritelmärekisteristä. Määrittelytyössä Taktiikan laitos on erityisesti paneutunut käsitteen "taistelun kuva" määrittämiseen.

Olemme jakaneet sotaan ja taisteluun liittyvän käsitteistön seuraavasti:

1) Sodankäynnin teorian peruskäsitteistöön kuuluvat käsitteet: sota, sodan kuva, taistelun kuva ja taistelukenttä. Noiden osa-alueiden tutkimuksen avulla voidaan esimerkiksi kuvata, millaisiin tilanteisiin yhteiskunta voi joutua sodassa. Edelleen taistelun kuvaa tutkimalla voidaan saada perusteita asevoimien kehittämiselle. Nämä käsitteet luovat viitekehyksen uhkaan liittyville käsitteille.

2) Yhteiskunnan strategiseen ja operatiiviseen suunnitteluun ja toimintaan liittyvät käsitteet: Uhka, uhkakuva, sotilaallinen uhkamalli, uhka-arvio ja arvio vihollisen toiminnasta. Noiden käsitteiden tutkiminen antaa perustan yhteiskunnan valmiussuunnittelulle.

Edellämainitut sodankäynnin teoriaan sekä yhteiskunnan strategiseen ja operatiiviseen suunnitteluun ja toimintaan liittyvät käsitesisällöt ovat luonnollisesti jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa eri tasoilla keskenään. **Kuvassa 1** ovat esityksessä tarkastellut sodan ja taistelun käsitteet.

Kuva 1 Sodan ja taistelun käsitteistö

2.2 Sodankäynnin teorian peruskäsitteistö

Peruskäsite ”sota” on määritelty Puolustusvoimien määritelmärekisterissä seuraavasti: **”Sota** on sellainen tosiasiallinen tilanne, jossa Suomi on joutunut vieraan valtion aseellisen voimankäytön tai vaikutuksiltaan siihen verrattavien terroritoimenpiteiden kohteeksi, jossa valtiollisen itsenäisyyden turvaaminen ja oikeusjärjestyksen ylläpitäminen vaativat puolustustilain toimivaltuuksien käyttöä”.

Muitakin määritelmiä löytyy. Everstiluutnantti evp, valtiotieteen tohtori, Pekka Visurin mukaan sota on järjestäytyneiden ryhmien välistä asevoimien käyttöä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Sotateoreetikko Carl von Clausewitz puolestaan sanoo, että sota on väkivaltainen toimi, jonka tarkoituksena on pakottaa vastustaja noudattamaan toisen tahtoa.

Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksessa sota on määritelty seuraavasti: ”Sota poikkeuksellisenä tilanteena on normaaliolojen, rauhan vastakohta. Se on vieraan valtion / valtioiden äärimmäinen keino, jolla pyritään poliittisten päämäärien saavuttamiseen aseellista voimaa käyttäen”.

Kaikki edellä mainitut määritelmät täyttävät varmasti paikkansa, mutta sodan olemuksen, yleiskuvauksen, nykyistä perusteellisempi teoreettinen tarkastelu Maanpuolustuskorkeakoulussa olisi todella tarpeen. Tuolloin tulisi paneutua perusteellisesti muun muassa sodan syihin, osapuoliin (sotijat, kolmannet osapuolet), strategioihin, keinoihin, sodan keston vaikuttaviin tekijöihin, sodankäyntiin kohdistuviin kansainvälisiin rajoitteisiin, tekniseen kehitykseen ja sotien historiaan.

Sodan kuva on sodan alakäsite. Taktiikan laitoksen määritelmän mukaan **sodan kuva** on kokonaisvaltainen näkemys siitä, miten aseellista voimaa **tulevaisuuden** konflikteissa käytetään, mihin se kohdistuu ja miten se vaikuttaa koko yhteiskuntaan.

On huomattava, että sodan kuva on eri maissa erilainen johtuen muun muassa erilaisista uhkista, olosuhteista ja yhteiskuntien kehitystasoista.

Puolustusvoimissamme käytetään yleisesti termiä **”taistelun kuva”** tarkoittaessa ennen kaikkea pitkän tähtäimen suunnittelun (PTS) pohjaksi tehtävää tulevaisuuden tutkimusta. Koska termiä ei ole määritelty, niin uskoakseni tässäkin salissa on yhtä monta ajatusta käsitteen sisällöstä kuin on läsnäolijoitakin. Mallia määritelmälle ei löydy myöskään USA:sta, Venäjältä eikä Ruotsista, vaikkakin kaikissa noissa maissa puhutaan hieman eri termejä käyttäen tulevaisuuden taistelusta. Oli ulkomaista mallia tai ei, meidän on joka tapauksessa itse määriteltävä käsitteistömme omista lähtökohdistamme. Taistelun kuvan pikainen määrittely on tärkeää ajatellen Maavoimiesikunnan Maanpuolustuskorkeakoululle kaavaileman sodan- ja taistelun kuva-tutkimustehtävän käynnistämistä, jotta kaikilla osapuolilla on alusta alkaen selkeä ja yhdenmukainen ajatus, mistä on kyse ja mitä olemme itse asiassa tutkimassa.

Tulevaisuuden taistelusta löytyy runsaasti ulkomaisia visioita. Olemme Taktiikan laitoksessa kuitenkin vakuuttuneita siitä, ettei meidän missään tapauksessa tule kritiikittömästi kopioida minkään muun maan kuvaa tulevaisuuden taistelusta. Tämä johtuu siitä, että lähemmässä tarkastelussa totesimme **eri maiden taistelun kuvien olevan** ajallisesta samanaikaisuudesta huolimatta hyvinkin **erilaisia** riippuen siitä, mikä valtion tai liittoutuman taistelun kuvaa tarkasteltiin.

Käsitteen sisältöä analysoitaessa on Taktiikan laitoksessa päädytty siihen, että taistelun kuvaa on pyödyllistä tarkastella seuraavasta näkökulmasta:

1) Yleismaailmalliset sodankäynnin periaatteet ja tavat ovat samoja tai samankaltaisia eri maissa. Näin ollen eri maiden taistelun kuvissa on monia samoja tai samankaltaisia peruspiirteitä.

2) Eri maiden taistelun kuvissa olevat eroavaisuudet johtuvat ennen kaikkea niiden pohjana olevista erilaisista sotilaallisista uhkamalleista, yhteiskuntien kehityseroista mukaan lukien niiden tekninen taso, eroista kokonaisresursseissa sekä muista valtion erityispiirteistä kuten kulloisenkin taistelukentän erilaiset olosuhteet. Eroja aiheutuu myös maiden väkivallan käytön erilaisista perinteistä.

3) Taistelun kuvaan liittyy aktiivisena elementtinä pyrkimys joko ylläpitää taistelukentän tapahtumat haluttuina tai muuttaa niitä eri tavoin omalle toiminnalle edullisiksi. Edellä mainittu lähestymistapa on tyypillistä suurvallalle, jälkimmäinen taas pienelle maalle. Jälkimmäiseen tarkastelutapaan liittyvä omalle toiminnalle haettava edullinen muutos voidaan aikaan saada esimerkiksi paneutumalla huolellisesti rauhan aikana potentiaalisen vastustajan/-ien sodankäyntiin tarkoituksena löytää sopivat epäsymmetriset keinot vastustajan/-ien ylivoiman tasoittamiseksi tai omien vahvuuksien ylivoiman lisäämiseksi taistelussa (yllätysmomentti, aloite). Tämä osuus taistelun kuvasta pyritään usein salaamaan muilta valtioilta.

Olemme pohtineet Taktiikan laitoksessa edellä mainitusta näkökulmasta, mikä taistelun kuva oikein on ja mitä siihen kuuluu. **Kuvassa 2** on esitetty eräitä keskeisiä taistelun kuvaan liittyviä asiakokonaisuuksia.

Mikä taistelun kuva on, mitä siihen kuuluu?

- Sodankäynnin teoria - idea sodankäynnistä
 - ▶ liikesodankäynti, kulutussodankäynti, air-land battle ...
- Sotilaallinen doktriini, vastustajan operaatiotaito
- Vastustajan kyky toteuttaa doktriinia
 - ▶ johtaminen, koulutus, väline...
- Oma sotilaallinen doktriini, oma operaatiotaito
- Oma kyky toteuttaa sotilaallista doktriinia
- Yhteiskunta, perinteet, historia, moraali...

Kuva 2 Mikä taistelun kuva on, mitä siihen kuuluu

Komentajakapteeni Rami Peltosen omassa esityksessään esittämän määritelmän mukaan **taistelun kuvalla** tarkoitetaan sodan kuvaa yksityiskohtaisempaa näkemystä siitä, miten sotilaallista voimaa käytetään halutun vaikutuksen aikaansaamiseksi kriisitilanteessa. Taistelun kuvaan liittyviä osakokonaisuuksia ovat halutun vaikutuksen aikaansaamiseksi käytettävät joukot, niiden varustus, suorituskyky ja käyttöperiaatteet, vaikuttamisen keinot ja olosuhteet, joissa vaikutukseen pyritään. Koska aseellisessa konfliktissa osapuolia on aina vähintään kaksi, tulee kaikkia näitä tekijöitä tarkastella eri osa-puolien kannalta, jotta kokonaisnäkemys kyettäisiin muodostamaan.

Tuo määritelmä on varmasti monessa tapauksessa riittävä ja siinä on monia hyviä puolia. Kuitenkin siitä puuttuu ehkä eräitä taistelun kuvaan oleellisesti kuuluvia ja siihen vaikuttavia osa-alueita sekä myös kuvaus siitä, mihin taistelun kuvaa oikeastaan tarvitaan.

Toisen, täydellisemmäksi tarkoitetun Taktiikan laitoksen määritelmän mukaan **taistelun kuva** on sodan kuvaan perustuva, usein Suomen sotilaallisten uhkamallien mukaisesti tarkasteltu ja niitä yksityiskohtaisempi ja tarkempi käsitys siitä, miten sotavoimaa käytetään **tulevaisuuden** erilaisissa kriiseissä taistelukentällä sekä tietyissä olosuhteissa ja poliittisissa tilanteissa sotatoimen, operaation tai taistelun voittamiseksi.

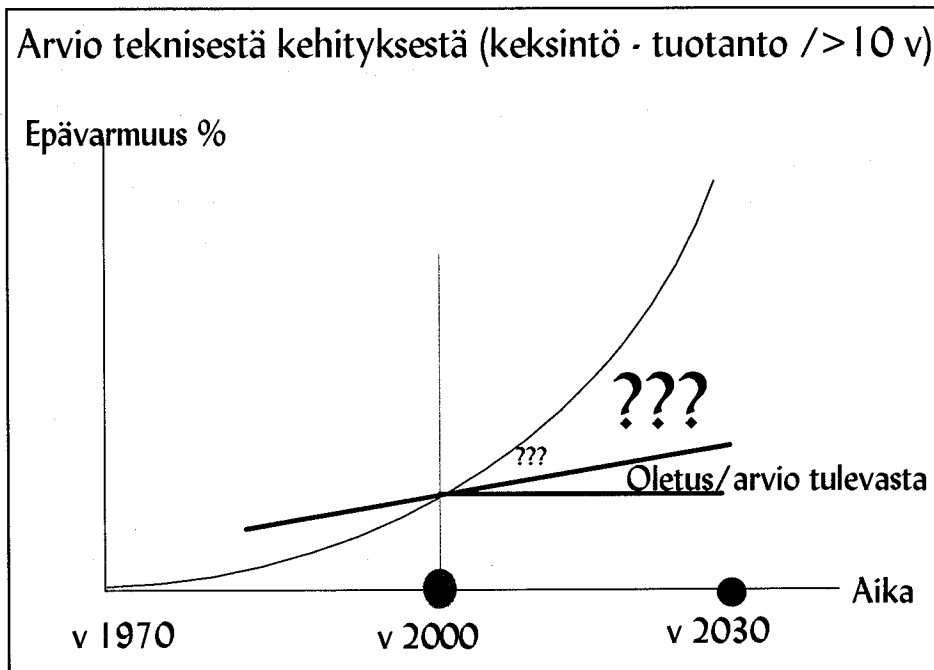
Edellä olevaa on kuitenkin täydennettävä ottamalla mukaan muun muassa aikatekijä sekä osapuolten vaikutus taistelun kuvaan. Näin ollen voidaan todeta, että "Taistelun kuvan **ajan myötä muuttuva kokonaisnäkemys** tulevaisuuden taistelukentän olosuhteista muodostuu yhdistämällä Suomen sotilaalliset uhkamallit, **taistelun osapuolten** (Suomi - vastustaja/t) sotilasdoktriinit, operaatiotaito ja taktiikka sekä toimintaolosuhteet käytössä oleviin ja taistelukentällä vaikuttaviin valvonta-, tiedustelu-, suunnittelu-, tieto-, viesti-, johtamis- ja asejärjestelmiin".

Ongelmakenttä on kuitenkin vielä monimutkaisempi, sillä Taktiikan laitoksen näkemyksen mukaan taistelun kuvasta on löydettävissä **erilaisia tasoja** riippuen siitä, tarkastellaanko taistelua Puolustusvoimien, yhtymien tai niiden alajohtoportaiden tai jopa yksilön tasolta. **Jo yhtymätasoisessa** taistelun kuvassa on aina otettava huomioon kaikkien **puolustushaarojen** sekä muiden taistelukentällä vaikuttavien **toimintojen muodostama kokonaisuus**. Aiemmin mainitussa Maavoimaesikunnan Maanpuolustuskorkeakoululle kaavailemassa sodan ja taistelun kuvaan liittyvässä tutkimustehtävässäkin tulee edellä olevan näkemyksen mukaan tarkastella kaikkia puolustushaaroja, ei vain maavoimia.

Tuokaan ei kuitenkaan riitä yksin kuvaamaan taistelun kuvaa, koska **siinä on edellisten tekijöiden lisäksi** on otettava huomioon eri osapuolten historia, perinteet mukaan lukien väkivallan käytön perinne, kansan luonne, kansan sivistystaso. Edelleen on huomioitava kansan eettinen ja moraalinen taso suhteessa ihmisoikeuksiin ja kansainvälisiin sopimuksiin, yhteiskunnallinen kehitystaso sekä yleinen kyky hyödyntää käytössä olevaa teknologiaa taistelussa. Tämä tarkoittaa samalla, että taistelun kuvaa tutkittaessa on otettava mukaan yhteiskunnan kokonaistarkastelu. Taistelun kuvan tutkimus on siten parhaimmillaan moni- ja poikkitieteellistä tulevaisuuden tutkimusta.

Mihin taistelun kuvaa sitten oikein tarvitaan? Taktiikan laitoksen näkemyksen mukaan vastaus on seuraava: **Taistelun kuvan muodostamaa kokonaisnäkemystä** tulevaisuuden taistelukentästä **tarvitaan** sotilasdoktriinin ja siten koko puolustusvoimien organisoimisen ja kehittämisen pohjaksi, operaatiotaidon ja taktiikan uudistamiseksi, mukaan lukien ohjesääntöjen uusiminen, sotilasopetuslaitosten opetuksen ja tutkimuksen perustaksi, aseteknologian ja muun sotavarustuksen kehittämisen lähtökohdaksi ja hankintojen suuntaamiseksi oikeille toimintasektoreille sekä joukkojen kouluttamiseksi oikeasuuntaisesti. Kyse on siten puolustusvoimillemme perustavaa laatua olevasta kysymyksestä.

Ongelmana taistelun kuvan muodostamisessa on, että tulevaisuuden taistelun kuva on muun muassa uuden teknologian kehityksestä johtuen alati muuttuva tulevaisuuden visio. Taistelun kuva pyritään hahmottamaan mahdollisimman oikein jopa 25 vuoden päähän. Tämä on tärkeää jo ajatellen sitä, että tietyn keksinnön tekemisestä kuluu 10 - 15 vuotta ennen kuin se on tuotannossa. Tänäpäin tehdyt keksinnöt ovat yleisesti käytössä vasta vuonna 2010 - 15. **Kuvassa 3** on esitetty arvio teknisestä kehityksestä

Kuva 3 Arvio teknisestä kehityksestä

Tunnumme esimerkiksi keksinnöt ja välineet 30 vuoden takaa varsin tarkasti. Se, mitä keksintöjä on tehty kymmenen vuotta sitten, on myös melko hyvin tiedossa, osa on kuitenkin varmasti onnistuttu pitämään salassa. Osan lähitulevaisuuden, 2-5 vuoden tulevista kehityksestä, pystymme kuitenkin ennustamaan tai arvioimaan historiatietomme perusteella varsin hyvin. Huomattava, ehkä jopa suurin osa lähimmän 5-10 vuoden kuluttua tuotantoon tulevasta välineistöstä on kuitenkin meille uutta huolimatta siitä, että keksinnöt on jo tehty. Vastaavasti tänään tehdyistä teknisistä läpimurroista suurin osa on salassa vielä viiden vuoden kuluttuakin. Ehkä saamme niistä tietoa vasta prototyyppien tullessa julkisuuteen 10 vuoden kuluttua. Tulevaisuus on siten jo vuodesta 2005 alkaen yhä suurenevien kysymysmerkkien peitossa. Vain monitieteellisellä sotilaiden ja siviilien yhdessä tekemällä tutkimuksella voimme kuitenkin lisätä ennusteiden ja arvioiden luotettavuutta tähtäimen ollessa 20 - 25 vuoden päässä.

Kuten jo näkökulman osalta todettiin, taistelun kuvaan liittyy aktiivisena elementtinä pyrkimys joko ylläpitää taistelukentän tapahtumat haluttuina tai muuttaa niitä eri tavoin omalle toiminnalle edullisiksi. Suurvalta voi pyrkiä jopa luomaan halutun tulevaisuuden taistelukentän teknologioineen, kuten esimerkiksi USA Army After Next (AAN) -projektissaan. Pieni Suomen kaltainen valtio voi parhaimmillaan vaikuttaa taistelun kuvaan paneutumalla potentiaalisen vastustajan/-ien sodankäyntiin tarkoituksena löytää esimerkiksi sopivat epäsymmetriset keinot vastustajan/-ien ylivoiman tasottamiseksi tai omien vahvuuksien ylivoiman lisäämiseksi taistelussa (yllätysmomentti, aloite). Keinot voivat olla strategisia, operatiivisia ja taktisia tai sitten on kyse jonkin kapean alueen huipputekniikan kehittämisestä.

Usein taistelun kuvan yhteydessä mainittava termi taistelukenttä voidaan määritellä seuraavasti: **Taistelukenttä** on alue, jolta yksittäinen sotilas tai joukko saa havaintoja tai johon se pystyy vaikuttamaan.

2.3 Yhteiskunnan strategiseen ja operatiiviseen suunnitteluun ja toimintaan liittyvät käsitteet

Edellä käsitellyt sota, sodan kuva ja taistelun kuva antavat viitekehyksen yhteiskunnan uhkiin varautumiseen liittyville käsitteille. Nuo käsitteet määrittävät pelkistetyt

mallit yksityiskohtiin menevän suunnittelun pohjaksi sekä siviilisektorille että puolustusvoimille.

Yhteiskunnan strategisen suunnittelun perustana on valtioon kohdistuva ulkoinen ja/tai sisäinen uhka. Kenttäohjesäännön yleisen osan 2000 luonnoksen mukaan uhka = mahdollisuus + aikomus. Taktiikan laitoksessa uhka on määritelty seuraavasti: Uhka voi olla joko ulkoista tai sisäistä. **”Ulkoinen uhka”** muodostuu jonkin vieraan valtion tai liittouman poliittisista päämääristä, potentiaalista ja mahdollisuuksista sen käyttöön Suomea vastaan. **”Sisäinen uhka”** muodostuu kaikista yhteiskuntajärjestelmää epäparlamentaarisin keinoin muuttamaan tai järkyttämään pyrkivistä tekijöistä. Sisäiseen uhkaan liittyy usein väkivallan ja terrorin käyttö.

Taktiikan laitoksen näkemyksen mukaan **uhkakuva** on rauhan ajan yhteiskunnan valmiussuunnittelua ja siihen liittyviä toimenpiteitä varten luotu valtion kokonaistilanteeseen kiinteästi liittyvä kuvaus valtioon kohdistuvasta ulkoisesta uhkasta.

Uhkakuva on yhteiskunnan kokonaismaanpuolustuksen valmiussuunnittelun lähtökohta. Yhteiskunnan valmiussuunnittelun pohjana varautumisessa käytettävät tilanemallit ovat normaaliolojen häiriötilanteet sekä poikkeusolot.

Kenttäohjesäännön yleisen osan 2000 luonnos käyttää samasta asiasta termiä uhkamalli todeten: **uhkamalleilla** tarkoitetaan eri tyyppien uhkien pelkistyksiä kokonaismaanpuolustuksen suunnittelun yhtenäistämiseksi.

Taktiikan laitoksen mukaan käsite uhkamalli tai paremminkin **sotilaallinen uhkamalli** on rauhan ajan puolustussuunnittelua, puolustusjärjestelmän kehittämistä ja mitoitusta varten luotu teoreettinen ja pelkistetty toimintamalli siitä, miten vieras valtio mahdollisesti käyttää aseellista voimaa sodassa Suomea vastaan. Suomen sotilaallisia uhkamalleja ovat:

- strateginen isku ja
- laajamittainen hyökkäys.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusteiden mukaan puolustusvoimat on mitoitettava siten, että ne tarvittaessa kykenevät laajamittaisen hyökkäyksen torjuntaan. Yhtymien ja niiden alajohtoportaiden kannalta noihin kahteen sotilaalliseen uhkamal-

liin liittyvissä tehtävissä ei ole oleellisia eroja. Strategisen iskun tilanteessakin vihollinen on ennalta mitoitannut voimansa sellaiseksi, että asetetut tavoitteet ovat saavutettavissa. Voimasuhteet meidän ja vihollisen joukkojen välillä saattavat tuolloin olla meille keskeisillä alueilla yhtä epäedulliset kuin laajamittaisen hyökkäyksen painopistealueilla. Varovainen ja liian pieni valmiuden kohottamisemme saattaa siten suotuisissa poliittisissa tilanteissa suorastaan houkutella vihollista iskun suoritukseen. Valmiuden kohottamisessa päteeikin vanha totuus: "Ei tipoittain, vaan lorauksittain".

Käsitteet **heijastuskriisi sekä poliittinen ja sotilaallinen painostus** eivät Taktiikan laitoksen tulkinnan mukaan ole sotilaallisia uhkamalleja. Luonnollisesti noissakin tilanteissa yhteiskunnan kokonaistoimintaan liittyy tarvittaessa puolustusvoimien valmiuden kohottaminen sekä muu yhteiskuntaa tukeva toiminta.

Sotilaallinen uhkamalli sekä sodan ja taistelun kuva ovat, kuten jo aiemminkin todettiin, kiinteässä vuorovaikutussuhteessa keskenään.

Taktiikan laitoksen määritelmän mukaan **uhka-arvio** on aikaan, paikkaan, tilaan ja tilanteeseen (mukaan lukien vastustajan käyttöön saatavissa oleva potentiaali) liittyvä realistinen arvio siitä, miten, mahdollisesti myös milloin, vihollinen todennäköisesti toimii / voi toimia Suomea vastaan. Uhka-arvio on perusta puolustusvoimien strategiselle ja operatiiviselle suunnittelulle ja toiminnan valmistelulle rauhan aikana.

Uhka-arvioissa ei saa koskaan lähteä tarkastelemaan vihollisen aikomuksia, vaan meidän tulee realistisesti arvioida sellaista toimintaa, mikä on viholliselle mahdollista.

Kenttäohjesäännön yleisen osan 2000 luonnoksessa uhka-arviolla tarkoitetaan sellaista sotilaallisen uhan tarkastelua, joka kattaa sekä hyökkääjän päämäärien että sotilaallisen voiman käytön yksityiskohtaisen arvioinnin.

Arvio vihollisen toiminnasta on sodan ajan operatiiviseen ja taktiseen suunniteltuun ja toimintaan liittyvä aikaan, paikkaan, tilaan ja tilanteeseen liittyvä arvio vihollisen todennäköisestä toiminnasta. Arvio antaa osaltaan perustan omalle toiminnalle.

3. Taistelun kuvan yleiset trendit

Jo tämän päivän, mutta suuremmassa määrin tulevaisuuden taistelukentällä korostuvat avaruuden ja ilmakehän ylimpiin kerroksiin sijoitettujen järjestelmien merkityksen kasvu, sähkömagneettisen spektrin hallinta, taistelukentän kaikenpuolinen informaatioherrsä sekä siihen liittyen johtamissodankäynnin vaikutuksen tehostuminen. Täs-mäaseiden ja ohjautuvien ammusten käyttö lisääntyy jatkuvasti, kaukovaikutteiset asejärjestelmät yleistyvät pientenkin maiden ase- voimissa ja joukot kykenevät taistelemaan kaikissa näkyvyysolosuhteissa. Ilmoitse, meritse ja maitse tapahtuva liike korostuu jatkuvasti yhä enenevässä määrin. Toisaalta taistelun kulkuun, ja jopa operaatioiden toteutukseen, vaikuttaa pyrkimys suojata omat joukot aktiivisin ja passiivisin keinoin tavoitteena omien tappioiden minimoiminen.

Edellä mainitut taistelun kuvan megatrendit osoittavat suurvaltojen, mutta myös pienempien rikkaiden ja korkean teknologian maiden armeijoiden, kehityssuuntia silloin, kun tarkoituksena on taistella yhtä kehittynyttä vastapuolta vastaan. Toisaalta yhä todennäköisemmät alemman tasoiset kriisit huomattavasti matalammalla kehitystasolla olevaa vastustajaa vastaan ovat suurvalloissakin hämärtämässä tulevaisuuden taistelun kuvaa ja asettamassa ristiriitaisia vaatimuksia ja paineita asevoimien kehitystarpeille.

Suomen kaltainen maa ei voi vastata mahdollisten vastustajien kehitykseen symmetrisesti kuin joillakin taistelun kuvan osa-alueilla. Vastineemme on aiemminkin ollut epäsymmetrinen lähestyminen. Käsitteellä epäsymmetrinen tarkoitetaan tässä yhteydessä epäsuoraa tapaa vastata esimerkiksi vastustajan strategiaan, järjestelmään tai välineeseen vastustajan voiman tai tehon tai muun sellaisen minimoimiseksi tai jopa sen voittamiseksi. Sotilasdoktriinin tasolla alueellinen puolustus ja sen toteutus koko maan kattavalla alueellisella taistelulla yhdessä suhteellisen suuren reservimme kanssa on epäsymmetrinen vastineemme vastustajan mahdolliseen kalusto- ja joukkoylivoimaan, liikkeeseen ja syvään taisteluun. Jos tuo suureen miesvahvuuteemme ja alueellisen taisteluun perustuva pelote on uskottava, niin syvää taistelua ei ehkä yritettäisikään käydä joukkojamme vastaan. Muistettakoon, että alueellisen taistelun pelote on kuitenkin uskottava vain, jos myös paikallisjoukkomme on varustettu asian mukaisesti unohtamatta joukkojen säännöllistä kertausharjoituskoulutusta. Myös vuoden 1995 Kenttäohjesäännön yleisessä osassa mainittu ilmoitus ryhtyä äärim-

mäisessä tilanteessa sissisotaan on strategisessa mielessä pelote, jota emme voi, eikä meidän missään tapauksessa kannata, jättää tulevaisuudessakaan käyttämättä.

Järjestelmätasolla esimerkiksi ilmapuolustuksemme ja ilmavoimamme sen osana ovat epäsymmetrinen resurssiemme mukainen vastine vastustajan ilmavoimille. Samaa voimme sanoa meripuolustuksestamme.

Koulutustasolla joukkojen aloitteellinen tehtävätaktiikka yhdistettynä upseeristomme korkeaan koulutustasoon on vastine monessa suhteessa kankeammalle vastustajan johtamisjärjestelmälle.

Välinetasolla esimerkiksi panssarintorjunta ja miinat ovat vastauksemme vihollisen panssareihin ja ps-ajoneuvoihin.

Kuitenkin voidaan kysyä, voimmeko menestyä tulevaisuuden taistelukentällä, jos meillä ei ole mitään symmetrisiä tai epäsymmetrisiä keinoja vaikuttaa esimerkiksi ilmakehän ylimpiin kerroksiin nostettuihin vastustajan järjestelmiin tai ellei meillä ole kykyä tarvittaessa iskeä kauas, tarvittaessa rajojemme yli, edes rajoitetusti. **Kuvassa 4 on** esitetty niin sanottuja taistelun kuvan megatrendejä ja mahdollisia keinoja vastata niihin.

Taistelun kuvan megatrendit suurvalloilla vs Suomi

- Avaruuden hyväksikäyttö
 - ▶ Kiistettävä! Väline: Sähkömagneettisen spektri?
- Sähkömagneettisen spektrin hallinta
 - ▶ Kyettävä suojautumaan! Kyettävä hyökkäämään!
- Informaatiiodominanssi ml johtamissodankäynti
 - ▶ Kyettävä hyökkäämään!
- Edellyttää resursseja (tutkijat, rahat ym), jotta olemme tietyillä avainalueilla ainakin yhtä vahvoja

Kuva 4 Taistelun kuvan megatrendit suurvalloilla vs Suomi

Jos emme kykene millään tavalla vastaamaan kuvassa esitettyjen trendien mukaiseen toimintaan, niin esimerkiksi Kosovon kriisin kaltainen hyökkääjän toiminta on mahdollista Suomessakin. Taistelun kuvassa todettavissa olevat kriittiset alueet, joihin emme voi vastata symmetrisesti emmekä epäsymmetrisesti, ovat kohteita, joihin on jatkossa löydettävä vastaus kehitettäessä puolustusvoimia. Vastauksen löytäminen edellyttää todellisten huippujen palkkaamista ja tarvittavien resurssien osoittamista tutkimuskäyttöön. Huippujen palkkaaminen ei varmasti onnistu virkapalkkoilla.

Taistelun kuvan analyysissä tulevat esille aiemmin mainitsemamme tarve ja mahdollisuutemme vaikuttaa aktiivisesti taistelukentän olosuhteisiin. Analyysin johtopäätökset ovat kehitettäviä alueitamme.

Muistakaamme kuitenkin, että megatrendienkin takana on yhä lepoa kaipaava ihminen, yksilö, ja hänen kykynsä täyttää suunnitellut tehtävät, käyttää välineitä ja kestää pelkoa taistelussa. Kaikkien välineiden, järjestelmien ja toimintojen on oltava sopu-soinnussa ihmisen perusluonteen ja -käyttäytymisen kanssa. Ihminen on tänäänkin tärkein tekijä taistelussa. Ihmisen ja inhimillisen käyttäytymisen, tuon keskeisen sodankäynnin ulottuvuuden tutkimuksen tuleekin olla osa taistelun kuvan tutkimusta.

4. Yhtymän taisteluohjesäännön sodan ja taistelun kuva verrattuna muissa alustuksissa esitettyihin malleihin

Kuulluissa kolmessa muussa seminaariesityksessä ei sinällään ollut mitään sellaista, mitä ei olisi kuvattu Yhtymän taisteluohjesäännön käsikirjoituksessa. Otan alustuksista kuitenkin esille eräitä asioita.

Everstiluutnantti Ari Raunion esityksessä Persianlahden sodasta todettiin liittoutuman operaatiosuunnitelman jakautuneen seuraavaan neljään vaiheeseen:

1. Strateginen ilmasota
2. Ilmaherruus Kuwaitin alueella
3. Taistelukentän valmistelu ilmavoimilla
4. Maavoimien hyökkäys.

Esityksestä päätellen ilmavoimat olivat ratkaisevassa asemassa sotatoimen onnistumisessa. Opittiin myös, että helikoptereita voi käyttää vain se, jolla on ilman herruus. Taustalla oli kuitenkin tehokas johtamissodankäynti irakilaisten sokaisemiseksi ja sanan mukaisesti mykistämiseksi elektronisella sodankäynnillä. Sota osoitti selkeästi sähkömagneettisen spektrin hallinnan merkityksen.

Alustuksessa tuli useaan otteeseen esille sotilasdoktriinin ja sen perusteella annettujen tehtävien ja niiden toteutuksen välinen ero todellisessa taistelussa. Syvä taistelu sekä häikäilemätön hyökkäys vuorokauden ympäri ovat opin mukaisia periaatteita. Kuitenkin VII Armeijakunnan komentaja epäröi, vältti riskejä, suojasi pitkiä sivustojaan sekä pysäytti hyökkäyksen pimeään ajaksi. Toteutus ei siten millään tavalla vastannut oppia eikä annettuja tehtäviä. Tämä kaikki liittyy evl Raunion hyvin esiin tuomaan inhimilliseen tekijään.

Tarkasteltaessa puolustushaarojen toimintaa Persianlahdella voidaan todeta, että taktisen tason yhteistoiminta ilmavoimien ja armeijakuntien välillä ei myöskään toiminut. Puolustushaarojen voidaan sanoa käyneen pitkälti ja vielä kaavamaisesti omaa sotaansa. Joint-ajattelu ei toteutunut varsinkaan alemmilla tasoilla.

Tshetshenian sodat ovat sisällissotia, joita venäläiset kuitenkin kutsuvat vastaterroristioperaatioiksi. Tshetsheenit kävivät varsinkin ensimmäistä sotaa tavallaan kahdella rintamalla; toisaalta taistellen pyrittiin kuluttamaan vihollista ja toisaalta poliittisella/psykologisella rintamalla pyrittiin vaikuttamaan suoraan poliittisiin päättäjiin osin tässä jopa onnistuen. Tyypillisenä piirteenä voidaan myös todeta siviiliväestön voimakas sekaantuminen / vaikutus sotaan ja taistelutoimiin, halusivatpa siviilit sitä tai ei. Taistelujen pitkittyessä tshetsheenien toimintamenetelmät siirtyivät tavanomaisesta puolustustaistelusta yhä enemmän sissisodan suuntaan.

Venäjän kokemusten mukaan laajalla alueella tapahtuvat tehtävät toteutetaan olosuhteissa, joissa puuttuu selkeästi osoitettava rintamalinja. Varsin usein joudutaan toimimaan erillisissä, usein toinen toisistaan eristetyissä toimintasuunnissa. Tällöin joukkoyksiköt ja jopa perusyksiköt toimivat erillään päävoimista käyttäen pääsääntöisesti epätraditionaalisia toimintamenetelmiä vastustajan käyttäessä olosuhteita, maastoa ja pimeyttä hyväkseen tehden yllättäviä iskuja ja väijytyksiä.

Venäläisten kokemusten mukaan taistelun organisointi ja joukkojen johtaminen vaikeutuu merkittävästi taisteltaessa yhtäaikaan usealla alueella selustan jäädessä avoimeksi ja huoltoyhteyksien venyessä. Tshetsheniassa joukkojen taistelumuodot olivat ohjesäännön käskemiä määrämittä pienempiä. Jouduttiin improvisoimaan, esimerkiksi ilmatorjunta-aseita käytettiin suora-ammuntaan, kuten oli tosin tehty jo Afganistanissakin.

Suuremmissa puitteissa venäläisten päämenetelmänä taistelussa oli saarroitus ulkokehä - sisäkehä ajatuksella. Taktisia helikopterimaahanlaskuja käytettiin menestyksellä. Vihollisen mahdolliset ulosmurtautumisreitit tukittiin laajoilla sulutteilla, piirretty vihollinen tuhottiin vaiheittain, mistä ilmavoinat ja tykistö kantoivat päävastuun. Jälleen kerran osoittautui todeksi puolustajan vahvuus asutuskeskuksissa. Yhteistoimintakysymyksiä eri hallintoaarojen joukkojen välillä korostettiin. Venäläiset tulivat myös sellaiseen johtopäätökseen, että rauhan ajan johtoportaiden tulee pystyä sodan ajan johtamiseen ilman muutoksia. Pataljoonan suuruisen osaston tuli pystyä itsenäiseen taisteluun. Pataljoonasta on tulevaisuudessa Venäjälläkin tulossa taktinen itsenäiseen taisteluun kykenevä perusyksikkö. Tämä johtanee tulevaisuudessa mahdollisesti myös tehtävätaktiikan käyttöön ottoon upseerikoulutuksessa, jotta johtajat todella pystyvät itsenäiseen ja aloitteelliseen taisteluun.

Ruotsin malli: 1990-luvun ruotsalainen taistelun kuva oli hyvin lähellä meidän kuvaamme. Nyt Ruotsissa omaksutun mallin mukaan selkeä muutos aikaisempaan verrattuna on ero taistelun osapuolissa. Perinteisen Ruotsi - Keltainen valtio vastakkainasettelun asemesta taisteluja käytäisiin osana monikansallista kriisinhallintajoukkoa, joissa ruotsalaisten vahvuus olisi noin pataljoonan verran. Vastustaja voisi olla jonkin valtion asevoimien joukko tai yhtä hyvin jokin etninen ryhmä tai rikollisjoukko.

Tulevaisuuden vision (FMI 2020) mukaan ruotsalainen taistelukentän kuva on eräisissä suhteissa lähellä meidän käsitystämme esimerkiksi strategisen iskun toteutuksesta tulevaisuudessa, jossa teknisesti korkeatasoiset joukot ottavat mittaa toisistaan hyödyntäen taistelukentän koko tilan, avaruus mukaan lukien. Kauaskantoisen tulenkäytön merkitys taistelujen aloittamisessa, käymisessä ja vastustajan johtamisjärjestelmien lamauttamisessa painottuu. Alkuvaiheen jälkeen tulevaisuuden taistelussa korostuvat pienten nopeiden tulivoimaisten joukkojen nopeat täsmäiskut tarkoin valikoituja kohteita vastaan. Tulevaisuuden toiminnallisessa taistelussa yhtymien rooliksi

jää ennalta ehkäisevän pelotteen muodostaminen. Niiden käyttöä hyökkäyksellisenä aseena ei pidetä tarkoituksenmukaisena. Mielenkiintoinen ajatus, jota tulee tutkia tarkemmin meilläkin.

Ruotsin tapa käyttää joukkojen supistuksista säästyvät rahat uusien huipputeknologiaan perustuvien asejärjestelmien kehittämiseen ja hankintaan, vaikuttaa perustelulta rikkaan High-Tech-maan ratkaisulta. Samoin ajatus tilata uusia asejärjestelmiä vain lähinnä koe- ja koulutuskäyttöön mahdollistaen noilla tilauksilla kuitenkin sarjatuotantovalmiuden saavuttamisen, on todella järkevä. Ruotsin aseoteollisuus mahdollistaa tuollaisen ratkaisun, Suomessa vastaava saattaisi olla vaikeampaa.

Johtopäätökset

Tämä alustus on ollut teoriapainotteinen, koska ongelmat liittyvät taistelun kuvassa meillä tällä hetkellä selkeän teorian puutteeseen. Toisaalta emme ole halunneet toistaa teille seminaarissa jakamamme Yhtymän taisteluohjesäännön käsikirjoitukseen Taktiikan laitoksessa kirjoitettua osaa "sodan ja taistelun kuva".

Taistelun kuva on meille pitkän tähtäimen suunnitteluun liittyen todellinen kohtalon kysymys, sillä rajoitetut resurssimme on kyettävä suuntaamaan kustannus - hyötyperiaatteella mahdollisimman oikeisiin kohteisiin parhaan saatavissa olevan taistelutehon aikaansaamiseksi. Tähän tulisi pyrkiä epäsymmetrisen taistelumme tukemiseksi ja nykyisten "aukkojemme" peittämiseksi tai ainakin niiden haittojen minimoimiseksi tulevaisuuden taistelukentällä.

LÄHTEET

Alafuzoff Georgij: Venäläinen operaatiotaito ja sen toteutus Tshetsheniassa, alustus 22.9.2000 Taktiikan laitoksen seminaarissa

Kenttäohjesääntö yleinen osa 1995

Kenttäohjesääntö yleinen osa 2000, käsikirjoitus

Peltonen Rami: Näkemys ruotsalaisesta taistelun kuvasta, alustus 22.9.2000 Taktiikan laitoksen seminaarissa

Raunio Ari: USA:n yhtymän taistelu, alustus 22.9.2000 Taktiikan laitoksen seminaarissa

Yhtymän taisteluohjesääntö, Taktiikan laitoksen laatima käsikirjoitus kesäkuu 2000

Kirjoittajat

(Aakkosellisessa järjestyksessä)

Alafuzoff Georgij

Komentaja, yleisesikuntaupseeri, valmistunut Kadettikoulusta 45. merikadettikurssilta (1977, meriupseeri). Palvelee tällä hetkellä opettajana Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian Laitoksella. Palvellut aiemmin muun muassa Pääesikunnassa. Toiminut Suomen sotilasasiamiehenä Varsovassa ja Budapestissa (1992-1995). Suorittanut Venäjän Asevoimien Yleisesikunta-akatemian (1997-99). SKK MeSL (1987-89).

Iskanius Markku

Eversti, yleisesikuntaupseeri, valmistunut Kadettikoulusta 55. kadettikurssilta (1971, jalkaväki). Palvelee tällä hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen johtajanana. Palvellut aiemmin Panssariprikaatissa, Reserviupseerikoulussa, Kadettikoulussa, Helsingin Sotilaspiirin Esikunnassa, Pääesikunnassa ja Kaartin Pataljoonassa. Ollut lisäksi YK-palveluksessa Suezilla, Golanilla ja Afganistanissa. Kirjoittanut kirjat "Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus ja tutkimusmenetelmät", "Taktiikan opettajan ohje" sekä "Kaartin Pataljoona, Erikoisjoukko Helsingin suojana 1957-1996". SKK MSL Y (1979-1981).

Kääriäinen Juhani

Eversti, yleisesikuntaupseeri, valmistunut Kadettikoulusta 60. kadettikurssilta (1976, pioneeri). Palvelee tällä hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulussa taktiikan ja operaatiotaidon pääopettajana. Palvellut aikaisemmin eri tehtävissä Kymen Pioneeripataljoonassa, Pioneerikoulussa, Etelä- Suomen Sotilasläänin Esikunnassa, Kymen Sotilasläänin Esikunnassa, Itäisen Maanpuolustusalueen Esikunnassa, Pääesikunnassa sekä rauhanturvatehtävissä Golanilla ja Bosniassa. UNMILPOC (78), UNSOC (87) ja INTCOC (97). SKK MSL Y (1983-1985).

Peltonen Rami

Komentajakapteeni, yleisesikuntaupseeri, valmistunut Merisotakoulusta 54. merikadettikurssilta (1987, meriupseeri). Palvelee tällä hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksella merisotataktiikan opettajana. Palvellut aiemmin muun muassa Rannikkolaivastossa (1987-1992) ja Suomenlahden Laivastossa (1992-1997). Suorittanut Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoulun komentajakurssin 1997-1999.

Raunio Ari

Everstiluutnantti evp, yleisesikuntaupseeri, valtiotieteen maisteri, valmistunut Kadettikoulusta 57. kadettikurssilta (1973, jalkaväki). Palvellut viimeksi Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen johtajanana. Palvellut aiemmin Pohjan Prikaatissa, Pioneerikoulussa, Pääesikunnassa, Sotatieteen laitoksella, Uudenmaan Prikaatissa. Ollut lisäksi YK-palveluksessa Suezilla ja Golanilla. Opiskellut Helsingin Yliopistolla valtiotieteellisessä tiedekunnassa pääaiheena poliittinen historia, VTM 1989, Toiminut Jatkosodan historia-kirjasarjan kahden osan päätoimittajana. SKK MSL Y (1981-1983)

Taktiikan laitoksen julkaisuja

Julkaisusarja 1, Taktiikan tutkimuksia

1/1995	Kapt Pekka Toveri ja Kapt Heikki Välivehmas	Syvän taistelun oppi ja sen toteutus venäläisessä operaatiotaidossa
1/1996	Evl Vesa Tynkkynen	Hyökkäyksestä puolustukseen - Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa
2/1996	Maj Pekka Saariaho	Teoria doktriinin perustana - Yhdysvaltain maavoimien uusi taisteluoppi sodankäynnin periaatteiden valossa
1/1997	Maj Jouni Laari	Ilmamekanisointi - Maasodankäynnin siirtyminen kolmanteen ulottuvuuteen
2/1997	Kapt Ali Mättölä	Erillisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin kokoonpano, kalusto ja suorituskyky
1/1998	Evl Martti Pisto	Ilmavoimien rakentaminen ja pioneeritoiminta
2/1998	Maj Ali Mättölä	Liikkuvien voimien armeijakunnan rooli Venäjän sotataidon kehittämisessä 2000-luvun alkupuolella
1/1999	Evl J Saarelainen	Näkemyksiä Venäjän informaatiotodankäynnistä

Julkaisusarja 2, Taktiikan asiatietoa

1/1995	Evl Markku Koli	Sodankäynnin ja taistelun kuva 2000
2/1995	Evl Markku Koli	Sodankäynnin muutokset ja puolustusjärjestelmän kehittämistarpeet
3/1995	Kapt Juha Vauhkonen	Maihinnousutaktiikka ja sen kehitysnäkymät sekä maihinnousuharjoitukset 1970-luvulta alkaen
1/1997	Ev Markku Iskanus	Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät
2/1997	Maj Jukka Ahlberg Maj Sampo Eskelinen Maj Matti Sivonen	Venäjän ilma-aseen toiminta Tshetsenissa
3/1997	Maj Ari Grönroos Maj Pekka Helasterä	Suomen lähialueen ilmapuolustusjärjestelyt

Maj Harri Leppälaakso

1/1998	Maj Jukka Kauppila Maj Teemu Ruuskanen Maj Timo Viikko	Taktisen ja operatiivisen johtamisen vaikeuttamiseen tarkoitetut häirintäjärjestelmät ja niiden käyttö
2/1998	Ev Markku Iskanus	Operaatiotaidon ja taktiikan opettajan ohje
3/1998	Maj Jyrki Myyryläinen Maj Pekka Marjamaa Maj Markku Valolahti Maj Pertti Kelloniemi	Venäjän sotilasilmailuteollisuuden nykytila ja kehitysnäkymät
1/1999	Toimituskunta	Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa
1/2000	Kapt Mika Heikkilä	Suomalaisen EOD-toiminnan kehittäminen
2/2000	Toimituskunta	Johtamissodankäynti

Julkaisusarja 3: Taktiikan työpapereita

1/1997	Maj Tapani Hyötyläinen	Yhdysvaltojen maavoimien komentaja- ja yleisesiupseerikurssi 1996-1997
1/1998	Evl Vesa Tynkkynen	Taktiikan laitoksen tutkimustöiden ohjaajan opas
2/1998	Maj Sami Hägglund (toimittaja)	Suunnitteluohje
3/1998	Maj Sami Hägglund Maj Risto Kuronen (toimittajat)	Käskynhallinta- ja tilanneilmoitussovelluksen käyttöohje
4/1998	Evl H Bergqvist Evl T Aikasalo Maj T Mustaniemi	Helikopterien käyttöperiaatteet ja johtaminen sekä hyökkääjän helikopterien torjunta (valmistuu vuoden 1998 aikana)
5/1998	Kapt P Lalu Kapt P Haavikko Kapt M Lappalainen Kapt A Leinonen Kapt M Toivettula	Kevyen ilmatorjuntaohjuksen ITO 2005 mahdolliset vaihtoehdot ja niiden käyttö valmistajamaissa
6/1998	Kad Jukka Vuorisalmi	Kiväärirakettien ja käsirakettien käyttö jääkäripataljoonan taistelussa
7/1998	Kadkers Vesa Volanen	Erilliskomppanian mahdollisuudet vastata hyökkääjän vastaisistoimenpiteisiin
8/1998	Maj P Posti Maj K Pietiläinen	Yhdysvaltojen maavoimien kehittäminen

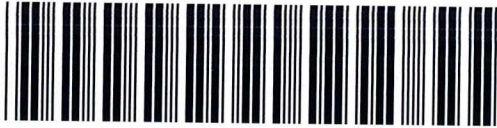
9/1998	Evl H Bergqvist Evl T Aikasalo Maj T Mustaniemi	Helikopteritoiminta
1/1999	Kapt S-A Takamaa Kapt E Saaristo Kapt V Sundqvist	Venäjän merivoimien kauaskantoiset alus- sijoitteiset ilmatorjuntaohjusjärjestelmät
2/1999	Kapt H Mäkelä Kapt R Peltoniemi Kapt T Repo Kapt J-P Kiukas	Kaksipuolisista simulaattoriharjoituksista saadut kokemukset
3/1999	Kapt P Matero Kapt A Jauhiainen Kapt J Mikkonen	Viidennen sukupolven torjuntahävittäjien kehittäminen
4/1999	Kapt H Kumpulainen Kapt H Hämelahti Kapt V Tuunanen Kapt J Lehtinen	Nykyaikaiset ilmataisteluohjukset
5/1999	Kapti S Iso-Lauri Kapti P Pääkkönen Kapti P Vähäkangas	Venäjän Itämeren laivasto purjehduskaudella 1998
6/1999	Maj H Koli Maj M Iivonen Maj J Juurakko	Ilmakuljetusoperaation toteutusperiaatteet
7/1999	Maj P Lampen Kapt P Haavikko Kapt T Oksanen	Ballististen ohjusten torjunta
8/1999	Kapt M Toivettula Kapt P Lalu Kapt M Lappalainen	Ilmatorjunnan sensorit ja johtamisvälineet
9/1999	Kadkers A Pirinen	Venäjän kenttätykistön käyttö hyökkäysoperaatioissa nykyään
1/2000	Kapt Torsti Astren Kapt Jarkko Keinänen Kapt Jari Lehtoranta	Venäläisen jalkaväkitaistelijan suoja ja sen kehitysnäkymät
2/2000	Kapt Markku Puustinen Kapt Jukka Nurmi Kapt Matti Jantunen	Tykistön komentovaunut ja ammunnanhallintajärjestelmät ulkomailla
3/2000	Kapt Markku Jämsä Kapt Tapio Pihlajamäki Kapt Riku Suikkanen	Salaaminen ja harhauttaminen moottoroidun jalkaväkidivisioonan hyökkäyksessä

4/2000	Evl Hannu Koskinen Evl Timo Holopainen	Sotapeliohje
5/2000	Taktiikan laitos	Yhtymän taisteluohjesääntö (luonnos)
6/2000	Evl Jyri Snicker	Maanpuolustusalueen rauhan ajan operatiivinen suunnittelu
7/2000	Kaptl Sami Iso-Lauri Kaptl Petri Vähäkangas	Venäjän Itämeren laivaston kehitysnäkymät - arvio suorituskyvystä
8/2000	Maj Markku Pitkonen Kapt Vesa Lehtinen Kapt Mika Holma Kapt Mika Tauru	Venäläisen tulenkäytön järjestelyt

Muistiinpanoja

National Defence University

0000154837

ISBN 951-25-1192-4

ISSN 1238-2752

Maanpuolustuskorkeakoulu

Taktiikan laitos

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU.KURSSIKIRJASTO

100 01 50098